صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي (البخاري)

زِينَةُ الصَّلَاة

د لمانځه ښکلا

ليکوال: فضيلة الشيخ ابو محمد امين الله البشاوري

ترتيب او تهلونه [illegible] هلال

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم :: زِينَةُ الصَّلَاة (د لمانځه ښکلا)

ليکوال :: فضيلة الشيخ ابو محمد امين الله البشاوري

ترتيب او ټولوونه:: استاد فريد احمد هلال

خپرندوی :: کتاب خپرندويه ټولنه (جلال کوټ)

کمپوز :: خپله ټولوونکی

ډيزاين او طرح :: ابو عثمان عبدالمجيد – ګندهارا خدمتونه

چاپ کال :: ۱۳۹۰

د ترلاسه کېدو ځايونه::

ګندهارا کتاب پلورنځی (اسحاقزی مارکېټ ځمکتل، جلال کوټ)

مکتبه محمديه (منګل مارکېټ، ګنج بازار، پېښور، کوزه پښتونخوا)

دارالکتب (صدف پلازه، محله جنګي پېښور، کوزه پښتونخوا)

د چاپ حقوق له ټولوونکي سره خوندي دي

لړليک

د لمانځه جوړښت ۲

د لمانځه روح ۶

د خشوع د پيدا کېدو اسباب ۲۶

لومړۍ مسئله: ستره ودرول ۳۰

دويمه مسئله: د سترې د لوړ والي اندازه ۳۲

دريمه مسئله: د لمونځ کوونکي مخې ته د څارويو تېرېدو حکم ۳۷

څلورمه مسئله: ايا لمونځ کوونکی خپلې مخې ته تېرېدونکی په زور منع کولای شي؟ ۳۸

پنځمه مسئله: که ستره نه وي؛ نو د لمونځ کوونکي مخې ته په څومره فاصله کې تېرېدل صحيح دي؟ ۴۱

د لمانځه طريقه ۴۷

شپږمه مسئله: د ښځو او سړيو په لمانځه کې توپير؟ ۴۸

اوومه مسئله: ښځوته د ښځې د امامت کولو حکم ۵۸

اتمه مسئله: د لمانځه نيت ۶۲

نهمه مسئله: لمانځه ته ودرېدل ۶۷

لسمه مسئله: په صف کې جوخت ودرېدل ۶۸

يولسمه مسئله: د لومړي تکبير پر مهال د لاسونو اوچتول ۷۴

دولسمه مسئله: لاس پر نامه که پر سينه کېښودل پکار دي؟ ۷۶

پر سينه د لاسونو کېښودو په اړه حديثونه ۸۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرسینه باندې دلاس کېښودو په اړه د علماوو ویناوې ۸۲
د احنافو دلائل او د هغې تجزیه ۸۸
دیارلسمه مسئله: په لمانځه کې کوم ځای ته کتل روا او پکار دي ۹۵
څوارلسمه مسئله: له فاتحې نه مخکې بېلابېل ذکرونه او دعاګانې ۹۲
پنځلسمه مسئله: د تعوذ یانې «أَعُوذُ بِاللَّهِ» بېلابېلې کلمې ۱۰۵
شپاړلسمه مسئله: په هر رکعت کې تعوذ لوستل څنګه دي ؟ ۱۰۵
اوولسمه مسئله: په امام پسې د فاتحې لوستل ۱۰۸
اتلسمه مسئله: په اما م پسې د سورت فاتحې لوستو حکم ۱۱۳
د قرائت خلف الامام په اړه د صحابه کرامو اثار ۱۲۳
د قرائت خلف الامام په اړه د تابعینو اثار ۱۲۷
د قرائت خلف الامام په اړه د علماوو ویناوې ۱۲۸
محققین احناف او فاتحه خلف الامام ۱۳۱
د مقابل لوري دلائل او د هغې تجزیه ۱۳۲
نولسمه مسئله: په فاتحه لوستلو کې سنت طریقه ۱۴۳
شلمه مسئله: په خفیه لمونځونو کې د مقتدي لپاره د فاتحې نه علاوه د نورقرات کولو حکم ۱۴۵
یوویشتمه مسئله: تر «وَلَا الضَّآلِّينَ» وروسته امین ویل او د هغې اړوند مسئلې ۱۴۸
د آمین بالجهر په اړه د علماوو قولونه ۱۵۹
په پټه د امین ویلو دلیلونه او د هغې تجزیه ۱۷۵
دوویشتمه مسئله: په لمانځه کې سورتونه وړاندې وروسته ویل روا دي ۲۰۲
درویشتمه مسئله: رفع الیدین ۲۰۴
څلورویشتمه مسئله: په سجده کې سنت طریقه ۲۵۱
پینځه ویشتمه مسئلة: په سجده کې دواړه پښې جنګول ۲۵۴
شپږ ویشتمه مسئله: په سجده کې دلاسونو کېښودل ۲۵۶
اوه ویشتمه مسئله: په اوو اندامونو سجده کول ۲۶۰
اته ویشتمه مسئله: د استراحت جلسه ۲۶۳
نهه ویشتمه مسئله: تش رکعاتونه ۲۶۴
دېرشتمه مسئله: تورک ۲۶۵
یو دېرشتمه مسئله: په التحیات کې خپلې غېږې ته کتل ۲۶۵
دوه دېرشمه مسئله: اشاره به له کوم ځای نه شروع کوې ۲۶۶
درې دېرشمه مسئله: د اشارې کیفتونه ۲۶۹
څلور دېرشمه مسئله: په قاعده کې د ګوتې خوځول او نه خوځول ۲۷۰
پینځه دېرشمه مسئله: تر الحیات وروسته درود شریف لوستل او د هغې بېلابېلې صیغې ۲۷۴
شپږ دېرشمه مسئله: تر درود شریف وروسته دعاګانې ۲۷۸
اوه دېرشمه مسئله د سلام ستنولو څلور پینځه طریقې راغلې دي ۲۸۷
اته دېرشمه مسئله: سلام ستنول ۲۸۸
نهه دېرشمه مسئله: تر سلام ستنولو وروسته قوم ته مخ راړول ۲۹۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فضيلة الشيخ ابومحمد امين الله البشاوري تقريظ

ان الحمد لله نحمده و نستعينه و نستغفره و نعوذ بالله من شرور انفسنا و من سيئات اعمالنا، من يهده الله فلا مضل له و من يضلل فلا هادى له، و اشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريک له، و اشهد ان محمداً عبده و رسوله،

اما بعد!

دا کتاب (زينة الصلاة) ياني د لمانځه ډول او ښايست چې زموږ د کتابونو او کېستونو نه ورور فريد احمد هلال راټول کړی. ما ولوست چې خواصو او عوامو، سړو او ښځو ټولو لپاره ډېر ګټور دی، هرڅوک چې د خپل عبادت قبلول غواړي د دغه نبوي سنت مطابق لمونځ دې وکړي او خپله خشوع دې هم برابره کړي.

په دې کتاب کې هغه خصوصيات چې زموږ ورور استاد فريد احمد هلال راټول کړي دي

۱ د پښتو ژبه يې فصيحه ده.
۲ د احاديثو ژباړه
۳ د احاديثو تخريج په ډېر تفصيل سره.
۴ مهم مهم تحقيقونه
۵ انصاف او عدل په مسائلو کې
۶ ادبي جملې استعمالول چې فحش او بې ادبه کلمات پکې نشته
۷ نور خصوصيات هم شته چې لوستو سره تعلق لري

الله تعالیٰ دا کتاب زما لپاره او د جمع کوونکي او ترتيبوونکي او ټولو مساعدينو علماوو لپاره د نجات ذريعه وګرځوي او ترتيبوونکي (استاد فريد احمد هلال) ته دې الله تعالیٰ اخلاص ورنصيب کړي او د هغه په ميزان

د حسناتو کې دې واچوي، آمين

د کتاب مسوده د جمعه په شپه جمادي الثانية ۸ عام ۱۴۳۲ هـ باندې په مسجد حمزه، پشاور پاکستان کې ما مطالعه کړه او نوموړي استاد ته مې دعا وکړه، ځکه يوه فايده منده رساله يې عالم النشر والتوزيع ته راويستله. الله تعالیٰ دې ټولو مسلمانانو ته ددې رسالې نه فايده ورکړي

صلى الله على نبينا محمد و اله و اصحابه اجمعين

ابو محمد امين الله البشاوری

(c) ketabton.com: The Digital Library

ان الحمد لله نحمده و نستعينه و نستغفره و نعوذ بالله من شرور انفسنا و من سيئات اعمالنا، من يهده الله فلا مضل له و من يضلل فلا هادی له، و اشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريک له، و اشهد ان محمداً عبده و رسوله،

يَاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللهَ حَقَّ تُقٰتِهٖ وَ لَا تَمُوْتُنَّ اِلَّا وَ اَنْتُمْ مُّسْلِمُوْنَ۞ يَاَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوْا رَبَّكُمُ الَّذِیْ خَلَقَكُمْ مِّنْ نَّفْسٍ وَّاحِدَةٍ وَّ خَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَ بَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيْرًا وَّ نِسَآءً ۚ وَ اتَّقُوا اللهَ الَّذِیْ تَسَآءَلُوْنَ بِهٖ وَ الْاَرْحَامَ ؕ اِنَّ اللهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيْبًا۞ يَاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللهَ وَ قُوْلُوْا قَوْلًا سَدِيْدًا۞ يُّصْلِحْ لَكُمْ اَعْمَالَكُمْ وَ يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوْبَكُمْ ؕ وَ مَنْ يُّطِعِ اللهَ وَ رَسُوْلَهٗ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيْمًا۞

اما بعد!

قدرمنو لوستونکیو!

لمونځ په اسلام کې داسې ضروري رکن د ی، چې د دې سموالی د ټول دين سموالی او د دې خرابوالی د ټول دين خرابوالی دی. لکه چې رسول الله ﷺ فرمايي

«إِنَّ أَهَمَّ أُمُورِكُمْ عِنْدِي الصَّلَاةَ، مَنْ حَفِظَهَا وَحَافَظَ عَلَيْهَا حَفِظَ دِينَهُ، وَمَنْ ضَيَّعَهَا فَهُوَ لِسِوَاهَا أَضْيَعُ»

مصنف عبد الرزاق الصنعاني (۱ / ۵۳٦)

ژباړه:

چاچې د لمانځه حفاظت وکړ، ده د دين حفاظت وکړ او چا چې لمونځ خراب کړ؛ نو د نورو اعمالو خرابوالی يې هم يقيني دی.

او داسې کس ته بيا ښه سړ ی نه دي ويل پکار، چې لمونځ يې خراب وي، له دې امله په اسلام کې پر لمانځه ډېرسخت ټينګار شوی. لکه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

قران کریم کې نهه اتیا ځل الله ﷻ د لمانځه یادونه کړې ده او لمونځ د قران والاوو ځانګړې صفت دی. لکه چې الله ﷻ فرمایي:

وَالَّذِيْنَ يُؤْمِنُوْنَ بِالْاٰخِرَةِ يُؤْمِنُوْنَ بِهٖ وَهُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُوْنَ

ژباړه:

پر اخرت ایمان لرونکی پر قران ایمان لري او د خپلولمونځونو حفاظت کوي.

د الله ﷻ ولایت، دوستي او نږدېکت له لمانځه پرته نه تر لاسه کېږي او له لمانځه پرته هیڅ یو کس مسلمان نشي ګڼل کېدای. همداشان د جنت یوه دروازه هم د لمانځه په نامه نومول شوې، چې هغې ته((باب الصلاة)) ویل کېږي. یانې هغه دروازه چې په لمانځه سره تر لاسه کېدای شي او دا عمل ډېرزیات مشهور او د الله ﷻ ډېرخوښ دی ؛ خو شیطان ورته سړی نه پرېږدي، د لمانځه ډېرې زیاتې ګټې اوفضائل دي، سړی چې د کال په سر کې د حدیثوکتاب پیل کړي؛ نو ټول کال د لمانځه پر مسائلو تېرېږي، ځکه د حدیثو ډېر کتابونه د لمانځه پر احکامو لګېدلي دي له دې امله موږ ته د لمانځه ډېره پابندي پکارده او الله ﷻ چې پر یوشي ټینګار کړی دی ؛ نو موږ به ولې پرې ټینګار نه کوو ؟ الله ﷻ دې پر یو شي ټینګارکوي او یوسړی دې پر هغه مسئله زور نه ورکوي دا؛ خو ډېره د نقصان خبره ده

همداشان کله، چې د الله رسول ﷺ وفات کېده دا سې فرمایلي ول چې «الصَّلَاةَ، وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ».

سنن ابن ماجه (۱ / ۵۱۹)

ژباړه:

ای خلکو د لمانځه پابندي کوئ، له مریانو(غلامانو)او بې زوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلکوسره ښېګړه کوئ؛

یانې د ژوند په وروستیو شیبو کې یې هم پر لمانځه ټینګار کړی، چې ګورئ لمونځ درڅخه خراب نشي ؛ نو له دې امله د لمانځه اهتمام د متقیانو او مؤمنانو صفت دی، څوک چې د لمانځه پابندي نه کوي دا مسلمان نه دی، دې دومره سخت وعید ته ګوره الله ﷻ فرمایي

فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ اَضَاعُوا الصَّلٰوةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوٰتِ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا

[مریم: ۵۹]

ژباړه:

په دوی پسې وروسته داسې خلک راغلل، چې لمونځونه یې ضائع کړل او په خپلو هیلو پسې روان شول. ژرده، چې د (غی) کندې سره به مخامخ شي. یانې د داسې کسانو ځای دوزخ دی.

او نبي ﷺ فرمایي

«مَنْ تَرَكَ صَلَاةَ الْعَصْرِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ»

صحیح البخاري (۱ / ۱۱۵)

ژباړه

د مازدیګر لمونځ که چا پرېښوده؛ نو عمل یې برباد شه

پردې خبره اوس مؤمنان پوهېږي چې د عمل برباد بدل څومره لوی تاوان دی. که پر تا زرځله بم راخلاص شي دا دومره تاوان نه دی؛ خو چې عمل دې برباد شه دا لوی تاوان دی. دا چې د لمانځه د نه کولو له امله عمل بربادېږي؛ نو د لمانځه اصلاح ډېره ضروري ده او اوس خپل اصلي مقصد ته راګرځم. چې هغه دلمانځه جوړښت دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لمانځه جوړښت

لمونځ له دوو برخو څخه جوړ دی، چې يو يې بدن او بل يې روح دی، لکه چې انسان له دوو شيانو يانې له بدن اوروح څخه رغېدلی دی، چې بدن نه وي يواځې روح کار نه کوي، بلکې الوځي، له دې د نيا څخه ځي اوکه چېرته بدن وي؛ خو روح پکې نه وي ؛ نو نه به دې سترګې کار کوي، نه به دې لاسونه او پښې، بيا به دې خلک راکاږي چې مړی دی هډېرې ته يې ورسوي، او په داسې حال کې بيا ستا قدر په دې کې وي، چې خاوروکې دې ښخ کړي؛ نودارنګه لمونځ هم له جسم او روح څخه جوړدی ؛ نو د دې دواړو ډېر اهتمام پکار دی، جسم د لمانځه ظاهري چوکاټ او ډانچه ده، چې د سنت برابر وي او روح يې په هغې کې خشوع او ادب دی، چې دا يو ځانته جلا علم دی

د لمانځه روح

قدرمنو لوستونکيو دا ډېرضروري علم دی ؛ خو د خلکو له پامه وتی دی، چې دې ته د علماوو په اصطلاح کې علم الخشوع وايي، خشوع د الله سبحانه وتعالی مخامخ د هغه په دربارکې عاجزی، زاری، تذلل او ځان سپکولو ته وايي، د مومنانو له صفاتو څخه اللهﷻ ته خشوع کول يو ضروري او لوي صفت دی، که څه هم د ډېرو خلکو ګومان دادی، چې خشوع يواځې په لمانځه کې پکار ده او له لمانځۀ پرته نه، سره له دې، چې دا په ټول ژوند کې د مؤمنانوصفت دی، او په مومنانو کې به د تل لپاره خشوع وي، لکه چې الله تعالی فرمايلي دي

وَالْخٰشِعِيْنَ وَالْخٰشِعٰتِ

[الاحزاب: ٣٥)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه:

مومنان سړي او مومنانې ښځې هغه دي، چې په دوی کې به د همیشه لپاره خشوع وي

خکه داجمله اسمیه ده: نو په سړیو او ښځو ټولو کې به خشوع وي، چې د دې خشوع ګټه به نورو ډېرو بندګانو ته هم رسېږي، خشوع هغه ښکلی صفت دی چې په سړي کې نور ښکلي صفتونه پیداکوي او دا د انبیاعلیهم السلام صفت هم دی، لکه چې الله تعالی فرمایي:

إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا ۖ وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ

[الأنبياء: ۹۰]

ژباړه

یقیناً دغو پېغمبرانو به په نېکیو کې مخکې والی کوه او موږ به یې په وېرې او په مینې سره رابللو او موږ ته یې همېشه عاجزي هم کوله

د دې انبیاوو یوځو ښه صفات ول، چې دوی به دوه درې ښه کارونه کول یو دا وه، چې دوی به هرې نېکۍ ته مخکې والی کاوه؛ نو دا موږ ته هم پکاردي دویم دا چې ((وَيَدْعُونَنَا))له ماځخه به یې دعاګانې غوښتلې او زه به یې په ډېر شوق او په وېرې سره رابللم، داخبرې هسې بیانوو؛ خو چې د زړه کیفیت نه وي برابر پر دې آیتونو ځوک نه پوهېږي. چې دزړه کیفیت ددې آیتونومطابق نه وي جوړشوی؛ نو هسې پر الفاظو باندې به پوهه نشي. په هغوی کې دریم صفت خشوع وه هر وخت به یې الله ﷻ ته خشوع کوله، په لمونځونو کې هم اوکله به چې دالله ﷻ آیتونه پرې ولوستل شول؛ نو هم به یې عاجزي کوله او د الله ﷻ له بندګانو سره د مخ کېدو پر مهال او په یواځیتوب کې به یې هم خشوع کوله. لکه چې الله ﷻ د مومنانو په صفت

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې فرمايي

إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُ الرَّحْمَٰنِ خَرُّوا سُجَّدًا وَبُكِيًّا ۩

[مريم: ۵۸]

ژباړه

د هغوی صفت داوه، چې کله به ورته د الله آيتونه بيانېدل: نو پر سجده به پرېوتل

دا د خشوع يوه نښه ده او د عاجزۍ يوصفت دی، چې په سړي کې راشي؛ نو بيا الله ﷻ ته اوږدې اوږدې سجدې لګوي، عاجزي او ژړا کوي، ځکه په سړي کې چې کله خشوع پيداشي؛ نو بيا ژړا ورځي او د انسان له سترګو اوښکې بهېږي، چې دا د انبيا عليهم السلام صفت و او دا په ځان کې پيدا کول پکار دي

قرآن موږ ته د دې لپاره بيانېږي، چې د انبياوو او صالحينو تابعداري وکړو په هغوي کې د خشوع ماده موجوده وه. رب العلمين ته خاشعين ول، په پخوانيو اهل کتابو يهود او نصری وو کې، چې کوم نېکان او صالحين ول، چې پر الله ﷻ باندې يې ايمان راوړی و، په هغوی کې دا صفت و، چې خاشعين لله ول الله ﷻ فرمايي

دغه ايمان والاخشعين لله و، الله ﷻ ته يې هر وخت عاجزي کوله

يواځې په لمانځه کې خشوع کوونکي نه ول. بلکې په هر وخت کې خشوع کوونکي ول، په لمانځه کې؛ خو به هرومرو دا صفت وي او د لمانځه متعلق يې ځکه بيانوو، چې لمونځ محک دی، يو د تجربې ځای دی او يو تدريب دی په دې کې، چې څوک په ځان کې خشوع پيداکړي؛ نو د الله ﷻ په فضل وروسته هم په ده کې الله رب العزت د خشوع ماده رابنکاره کوي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسلمانانو ته پکار ده، چې په لمانځه کې يې څه حال وي؛ نو په بازارونو کې هم بايد هسې وي:

حالة المسلم في صلاته ينبغي ان تكون حالته في السوق كذالک

ژباړه:

د مسلمان حال، چې څنګه په لمانځه کې دی؛ نو پکارده چې په بازارکې هم داسې وي

څکه پر لمانځه سړی په عاجزۍ سره ولاړ وي، چغې نه وهي، زوږ نه کوي، اخوا دېخوا نه ګوري او د لاډېرې عاجزۍ کوښښ کوي ؛ نو پکار دا ده، چې بازارکې هم سړی داسې اووسي ورو ورو به دا جوړوي، رسول اللهﷺ دې ته اشاره کړې ده، کله چې به يې صف جوړاوه؛ نو ويل به يې:

«اسْتَوُوا، وَلَا تَخْتَلِفُوا، فَتَخْتَلِفَ قُلُوبُكُمْ، لِيَلِنِي مِنْكُمْ أُولُو الْأَحْلَامِ وَالنُّهَى ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ»

صحيح مسلم (۱ / ۳۲۳)

ژباړه:

برابر شئ او اختلاف مه کوئ (ګډوډ مه ودرېږئ)کنه؛ نو زړونه به مو ګډوډ شي، ماته دې پوهه اوعقل مندخلک نږدې ودرېږي، لومړی صف پوره کړئ او بيا وروسته په دويم صف کې نږدې نږدې ودرېږئ او دا يې وفرمايل

وَإِيَّاكُمْ وَهَيْشَاتِ الْأَسْوَاقِ

صحيح مسلم (۱ / ۳۲۳)

ژباړه:

په بازارونو کې چغې مه وهئ

په دې حديث کې دوه ماناوې دي، يو مقصد دا دی. لکه څرنګه چې په صف کې په عاجزۍ سره ودرېږي؛ نو په بازارونو کې هم داسې اوسئ هلته هم داسې حالت جوړ کړئ، لکه چې سړی په لمانځه کې وي، که څه هم ټول داسې نشي کېداي؛ خو چې څه ناڅه خشوع بايد له تا سره هلته هم وي

د رسول اللهﷺ په صفاتوکې هم راځي، چې هغه انتهايي خاشع وه په لمونځونوکې خصوصا او له لمانځه نه بهرهم ډېره خشوع اوعاجزي پکې وه تردې، چې يوه وينزه به راغله، چې د وينزې قدر هم نه وي او رسول اللهﷺ ته به يې وويل، چې زما درسره کار دی او له لاسه به يې ونيوه، چې تاته زما يو حاجت دی، پوره يې کړه' نو رسول الله ﷺ به ورته وفرمايل

ياأم فُلانٍ انْظُرِي أَيُّ الطَّرِيقِ شِئْتِ , فَخَلَّ مَعَهَا حَتَّى قَضَتْ حَاجَتَهَا.

مسند البزار = البحر الزخار (۱۳ / ۳٤۷)

ژباړه

ای د فلانې مورې وګوره. کومه کوڅه ستاخوښه ده چې زه درسره پرې لاړشم او ستاحاجت پوره کړم

د الله نبي، چې د عالم سردار دی له يوې وينزې سره به دې د هغې د کار لپاره پاڅېد او خپله به ورسره روان به شو او دا به يې هم نه ويل، چې ته ښځه يې جومات ته ولې راځې؟ ته خو وينزه يې، ګورو به بله ورځ به شي رسول اللهﷺ به داسې نه کول بلکې له ښځو سره به هم تله، چې وينزې به له لستوڼي څخه ونيوه، چې دا زما حاجت پوره کړه؛ نو له واره به ورسره پاڅېده، اللهﷻ ته به يې هم عاجزي کوله او د اللهﷻ د مخلوق په وړاندې به يې هم تواضع اوعاجزي اختياروله، دا صفت پکې و، په بازارونوکې به يې شور نه کاوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لَمْ يَكُنْ فَاحِشًا وَلَا مُتَفَحِّشًا وَلَا صَخَّابًا فِي الأَسْوَاقِ

(سنن الترمذي ت شاكر (٤ / ٣٦٩)

ژباړه:

بدکار او بدلمنی هم نه و او نه یې په بازارونو کې چیغې وهلې

صخاب دې ته وايې، چې چغې وهي ای فلانکيه! دلته راشه اواخوا لاړشه دا د بې وقاره خلکو طريقه ده دا د نبي ﷺ طريقه نه وه، زوږي نه و، رسول الله ﷺ په بازارونوکې عاجزي کوله، په حديث کې راځي، چې رسول الله ﷺ به کله پر لمانځه ودرېده عبدالله بن شخير وايي:

«أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يُصَلِّي وَلِصَدْرِهِ أَزِيزٌ كَأَزِيزِ الْمِرْجَلِ مِنَ الْبُكَاءِ»

حلية الأولياء وطبقات الأصفياء (٢ / ٢١١)

ژباړه:

چې زه نبي ﷺ ته راغلم او هغه پر لمانځه ولاړ و او د ژړا له امله يې له سينې نه يې داسې غږ راخته، لکه چې کټوی خوټېږي اواواز کوي

دا د الله ﷻ د معرفت له امله د هغه د شان او قدر د پېژندو له امله به پر نبي ﷺ باندې دا حالت راتله، څومره چې سړی خپل مالک ښه پېژني ؛ نو هغومره يې دا صفت ډېرېږي، څومره چې له الله ﷻ نه ناخبره وي؛ نو پر دې به نه پوهېږي

په رسول الله ﷺ کې ډېره زياته عاجزي وه، ډېر ځل به رسول الله ﷺ ژړلې په حديث کې راځي، چې رسول الله ﷺ ماسختن کورته راغی او عائشې رضي الله عنها ته يې وفرمايل:

"يَا عَائِشَةُ ذَرِينِي أَتَعَبَّدُ اللَّيْلَةَ لِرَبِّي"

صحيح ابن حبان - محققا (٢ / ٣٨٧)

ژباړه:

ما پرېږده، چې نن ټوله شپه د الله ﷻ بندګي وکړم

کله به هغه ټوله شپه هم بندګي کوله اکثره به د شپې په وروستۍ برخه کې راپاڅېده، کله چې د زړه کيفيت جوړ وي ؛ نو بيا عبادت ډېر خوندکوي، د نبي ﷺ د زړه به څه تپوس کوې، چې په هغې کې څومره ژوروالی اوکمالات ول، چې د هغې تعبير موږ نشوکولای

نبي ﷺ ټوله شپه لمونځونه کول او ژړل يې ان تردې، چې لاندې ځمکه به يې پر اوښکو لونده شوه، سهار، چې بلال رضي الله عنه راغی او نبي ﷺ يې په دې حالت کې وليده وه يې ويل ای د الله رسوله! تا ته؛ خو الله ﷻ بښنه کړې ده ((مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَ مَا تَأَخَّرَ)) ته ولې دومره غم کو ې، نبي ﷺ ورته وفرمايل:

پر ما باندې بېګاه شپه داسې آيتونه نازل شوي دي، چې هغه انسان دې هلاک شي چې دا لولي او سوچ اوفکر پکې نه کوي

وَيْلٌ لِمَنْ قَرَأَهَا وَلَمْ يَتَفَكَّرْ فِيهَا { اِنَّ فِيْ خَلْقِ السَّمٰوٰتِ وَ الْاَرْضِ وَ اخْتِلَافِ الَّيْلِ وَ النَّهَارِ لَاٰيٰتٍ لِّاُولِي الْاَلْبَابِ ۝ الَّذِيْنَ يَذْكُرُوْنَ اللّٰهَ قِيٰمًا وَّ قُعُوْدًا وَّ عَلٰى جُنُوْبِهِمْ وَ يَتَفَكَّرُوْنَ فِيْ خَلْقِ السَّمٰوٰتِ وَ الْاَرْضِ ۚ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هٰذَا بَاطِلًا ۚ سُبْحٰنَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ۝ رَبَّنَآ اِنَّكَ مَنْ تُدْخِلِ النَّارَ فَقَدْ اَخْزَيْتَهٗ ۚ وَ مَا لِلظّٰلِمِيْنَ مِنْ اَنْصَارٍ ۝ رَبَّنَآ اِنَّنَا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُّنَادِيْ لِلْاِيْمَانِ اَنْ اٰمِنُوْا بِرَبِّكُمْ فَاٰمَنَّا ۖ رَبَّنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوْبَنَا وَ كَفِّرْ عَنَّا سَيِّاٰتِنَا وَ تَوَفَّنَا مَعَ الْاَبْرَارِ ۝ رَبَّنَا وَ اٰتِنَا مَا وَعَدْتَّنَا عَلٰى رُسُلِكَ وَ لَا تُخْزِنَا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ۗ اِنَّكَ لَا تُخْلِفُ الْمِيْعَادَ ۝ فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ اَنِّيْ لَاۤ اُضِيْعُ عَمَلَ عَامِلٍ مِّنْكُمْ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مِنْ ذَكَرٍ اَوْ اُنْثٰى ۚ بَعْضُكُمْ مِّنْۢ بَعْضٍ ۚ فَالَّذِيْنَ هَاجَرُوْا وَ اُخْرِجُوْا مِنْ دِيَارِهِمْ وَ اُوْذُوْا فِيْ سَبِيْلِيْ وَ قٰتَلُوْا وَ قُتِلُوْا لَاُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّاٰتِهِمْ وَ لَاُدْخِلَنَّهُمْ جَنّٰتٍ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ ۚ ثَوَابًا مِّنْ عِنْدِ اللّٰهِ ؕ وَ اللّٰهُ عِنْدَهٗ حُسْنُ الثَّوَابِ ﴿۱۹۵﴾ (۱۹۵) لَا يَغُرَّنَّكَ تَقَلُّبُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا فِي الْبِلَادِ ﴿۱۹۶﴾ مَتَاعٌ قَلِيْلٌ ۫ ثُمَّ مَاْوٰىهُمْ جَهَنَّمُ ؕ وَ بِئْسَ الْمِهَادُ ﴿۱۹۷﴾ لٰكِنِ الَّذِيْنَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ لَهُمْ جَنّٰتٌ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا نُزُلًا مِّنْ عِنْدِ اللّٰهِ ؕ وَ مَا عِنْدَ اللّٰهِ خَيْرٌ لِّلْاَبْرَارِ ﴿۱۹۸﴾ وَ اِنَّ مِنْ اَهْلِ الْكِتٰبِ لَمَنْ يُّؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَ مَاۤ اُنْزِلَ اِلَيْكُمْ وَ مَاۤ اُنْزِلَ اِلَيْهِمْ خٰشِعِيْنَ لِلّٰهِ ۙ لَا يَشْتَرُوْنَ بِاٰيٰتِ اللّٰهِ ثَمَنًا قَلِيْلًا ؕ اُولٰٓئِكَ لَهُمْ اَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ ؕ اِنَّ اللّٰهَ سَرِيْعُ الْحِسَابِ ﴿۱۹۹﴾ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اصْبِرُوْا وَ صَابِرُوْا وَرَابِطُوْا ۫ وَاتَّقُوا اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُوْنَ ﴿۲۰۰﴾ }[آل عمران : ۱۹۵]

صحيح ابن حبان - محققا (۲ / ۳۸۷)

په دې آيتونوکې ډېره ژوره مانا پرته ده؛ خو که مؤمن پرې پوه شي، خپل زړه او ماغزه ورته ځير کړي؛ نو ډېر ناآشنا کيفيت او حال به د هغه جوړشي ؛ خو ارمان! که زموږ داسې واى، د ايمان والا، چې کوم صفات دي، هغه موږ په ځان کې نه وينو موږ داسې يو، لکه منافقان هسې کاره لرګي يو ((كَاَنَّهُمْ خُشُبٌ مُّسَنَّدَةٌ)) هغه کاره لرګي، چې بې ګټې يوځاى ته ولاړوي، زموږ د عامو مسلمانانو داسې عادت جوړشوى دى او د خشوع والاعلم ختم شوى دى.

يو ځل رسول الله ﷺ ټوله شپه ژړل عبادة بن الصامت. ځکه فرمايلي دي، چې داعلم ختمېږي او قتادة وايي تاسې ته پته ده، چې کوم علم به اول ختمېږي.

«أَوَّلُ مَا يُرْفَعُ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ الْخُشُوعُ حَتَّى لَا يُرَى فِيهِ خَاشِعًا»

مسند الشاميين للطبراني (۲ / ۴۰۰)

ژباړه:

لومړى به له دې امت نه د خشوع علم پورته کېږي

دا حديث موقوف بمنزلة المرفوع دى، بل حديث د شداد بن اوس کې هم راغلي، چې له دې امت نه تر ټولو لومړى د خشوع علم او چتېږي، خشوع ته يې علم ويلى دى دا علم دى ډېرې مسئلې يادول دا ښه کار دى؛ خو دا يوازې علم نه دى، چې خشوع درېکې پيداشوه ته عالم يې اوالله ته چې په سرې کې عاجزي نه وي، د زړه ميلان او شوق نه وي هغه طرف ته سرښکته کول نه وي او د خشوع به سرى څه تعبيرکوي پوره. لکه ځينې مادې زه ذکرکوم، چې دا درېکې نه وي؛ نو علم درېکې نشته له اصلي علم نه بې برخې يې. که څه هم تاته ډېرکتابونه زده وي او ډېرې مسئلې درته يادې وي او ډېر روايتونه درته يادوي؛ خو له اصلي علم نه محروم يې. خپل مالک او رب ته، چې درېکې عاجزي نه وي؛ نو له تا سره علم نشته، له دې امت نه به اول خشوع اوچتېږي او دا له دې امت نه غالباً اوچته شوې ده، په عامو ځايونو کې خشوع کوونکي نشته، د دې کفارو د ليدو له امله خشوع ختمه شوې ده، ځکه دا ډېر بې وقاره خلک دي؛ نو د دې په ليدوسره له مسلمانانو نه هم خشوع ختمه شوې ده، هغه عاجزي، سکون او وقار ترې ختم شوى دى، مؤمن به سکون وقار او خشوع والا وي عبادة بن الصامت فرمايي:

يُوشِكُ أَنْ تَدْخُلَ مَسْجِدَ الْجَمَاعَةِ فَلَا تَرَى فِيهِ رَجُلًا خَاشِعًا

سنن الترمذي ت شاكر (۵ / ۳۲)

ژباړه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

نږدې ده، چې يوجامع جومات ته به داخل شي؛ خو يوكس به هم پكې خشوع كوونكى ونه وينئ.

يانې په يوه جامع جومات كې به داسې سړى نه وينې، چې هغه الله ﷻ ته ولاړوي او له الله ﷻ څخه وېرېږي، بلكې د هرچامخ ته چې ګورې؛ نو ته به وايې چې دا الله ﷻ ته نه دى ولاړ هسې ولاړدى، خشوع به هغه كې نه وي او كله، چې په سړي كې خشوع و ي؛ نو بل چا ته هم د هغه لمونځ خوند وركوي؛ نو ده ته به خپله څومره خوندوركو ي ؛ خو له بده مرغه په ډک جومات كې به يو خشوع كوونكى موندہ نه کړ ې؛ نو دا علم اوچت شوى دى؛ نو دا بېرته راواپس كول پكاردي او كه سړى كوښښ وكړ ي؛ نو الله ﷻ هغه ته دا لاره راخلاصوي؛ نو له دې امله څوک چې كوښښ كوي الله ﷻ يې ور په برخه كوي.

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا

[العنكبوت: ٦٩]

ژباړه:

هغه څوک چې زموږ په لار كې كوښښ كو ي؛ نو موږ به ورته لارې اساني كړو.

له دې خبرې نه زما غرض دا دى، چې كه پوره خاشعين نه شو؛ نو چې څه ناڅه؛ خوجوړشو او چې په دې لړ كې سړى ډېركوښښ وکړ ي؛ نو څه ناڅه خشوع؛ خو به ترلاسه كړي دا په ځان كې پيداكول غواړي دا خشوع په صحابه كرامو كې هم ډېره زياته وه.

ابوبكرصديق ؓ چې به كله پر لمانځه ودرېده؛ نو دا طاقت به يې نه درلوده، چې خلكو ته خپل قرائت ورواوروي، نبي ﷺ په مرض وفات كې

وفرمايل:

«مُرُوا أَبَا بَكْرٍ فَلْيُصَلِّ بِالنَّاسِ»

صحيح البخاري (١ / ١٣٤)

ژباړه:

ابوبكرته ووايئ چې خلكوته لمونځ وكړي

قَالَتْ عَائِشَةُ: قُلْتُ: إِنَّ أَبَا بَكْرٍ إِذَا قَامَ فِي مَقَامِكَ لَمْ يُسْمِعِ النَّاسَ مِنَ الْبُكَاءِ

صحيح البخاري (١ / ١٣٦)

ژباړه:

عائشې ؓ ووېل: ابوبكر، چې كله ستا پر مسله ودرېږي؛ نو د ژړا له امله به خلكو ته قرائت وانه ورولاى شي (يانې لمونځ به ونه كړاى شي)

ځكه د هغه عادت داوه، چې رقيق القلب وه انتهايي نرم زړى وه دا به خلكو ته قرآن وروانه وروي، بيا رسول الله ﷺ وفرمايل، چې امر ورته وكړئ نبي ﷺ غصه وكړه ((إِنَّكُنَّ لَصَوَاحِبُ يُوسُفَ)) تاسې د يوسف ؑ ملګرې ياستئ د هغه د دوكه كولوښښ مو كاوه او اوس مادوكه كوئ، زه چې څه امركوم د هغې تابعداري ولې نه كوئ؟

د حديث لنډيز مې بيان كړه د رسول الله ﷺ په ملګروكې دا كمال وه، په ابوبكرصديق ؓ كې دومره خشوع وه، كله چې به پر لمانځه ودرېده؛ نو د يوه بې ساه لرګي په څېر به ښكارېده، يانې په لمانځه كې به هيڅ نه خوځېده.

عبدالله بن زبير ؓ چې به كله پر لمانځه ودرېده داسې به وه، لكه چې ونه ولاړه وي ډېرځلې به داسې وشول، چې دى به پر سجده پروت و، چنچنې به راتلې او د ده پر شا به كېناستې. ډېره اوږده سجده به يې كوله ؛ نو ځكه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرغیو به پرې د لرګي ګومان کاوه، چې ګوندې دا پر ځای پروت لرګی دی. چې له سره حرکت نه کوي او انسان نه دی، په دې خلکو کې به دومره خشوع وه.

عبدالله بن عمر ﷺ به چې کله پر لمانځه ودرېده یرجع ویتاوه آیتونه به يې بار بار لوستل او اسویلي به يې کول، له دې نه په لمانځه کې هسې غیراختیاري اسویلي مراد دي، چې د ډېرې خشوع له امله به پرې راتلل. په صحابه کرامو کې ډېره خشوع وه، له سفیان ثوري نه نقل دي منصوربن المعتمر یو حدیثپوه (محدث) دی هغه چې به کله لمانځه پر باندې ودرېده؛ نو تا به ویل، چې اوس به مري.

ابراهیم نخعي، چې یو تابعي دی، هغه به چې کله لمونځ وکړه او له لمانځه نه به اوزګار شو ؛ نو تر ډېره پورې به داسې وه ګواکې ناروغ دی له ډېروسلفونه نقل دي، چې کله به هغوی له لمانځه نه اوزګار شول؛ نو د لمانځه اثر به پرې ښکارېده، یکار دا ده سړی له لمانځه نه مخکې یوشان وي او په لمانځه کې بدل شي او تر لمانځه روسته هم یکې دغه آثار ولېدل شي، ځکه شریعت مطهره دا امرکړی دی، چې د لمانځه څه نښې دې پر تاسې ښکاره شي: خو زموږ داسې مزاج جوړشوی دی. څنګه چې له لمانځه نه مخکې وي: نو تر لمانځه وروسته هم هماغسې وي. په دې لړ کې عمر بن الخطاب ﷺ فرمایلي دي

إِنَّ الرَّجُلَ لَيَشِيبُ عارضاه في الاسلام ولم يكمل الله له صلاة .

ژباړه

د یوه سړي ږیرې به په اسلام کې سپینې شي: خو الله ﷺ به ورلره تراوسه لمونځ نه وي پوره کړی

ځکه د هغه به خشوع نه وي برابره، د لمانځه څه غم به ورسره نه وي دا

لمونځ به ورته څه شی نه ښکاري، چې دې ناروغۍ موږ ټول اوس نیولي یو او خپل لمونځونه موږ ته وړوکې ښکاري او سلفو ویلي دي

من هانت عليه صلاته كانت على الله اهون

ژباړه:

چا ته، چې خپل لمونځ سپک ښکاري: نو د هغه لمونځ الله ﷺ ته هم ډېر سپک وي

نوهغه به يې څه قبول کړي حسن به ویل: ای مسلمانه!

اذا هانت عليك صلاتك فا ي شيئ يعزعليك؟

کله چې درته لمونځ سپک او بې قدره ښکاري؛ نو تا ته به کوم شی قدرمن وي، ځکه چې لمونځ درته وړه خبره ښکاري، چې دا تر ایمان وروسته لوی عمل دی او چې دا درته وړوکی ښکاري، نه يې رکوع او نه يې قرائت او نه يې د خشوع پروا کوې؛ نو په دې دین کې کومه خبره ده، چې تاته غټه ښکاره شي. چې لمونځ سړي ته سپک ښکاري د هغه به ټول اعمال خراب وي او په حدیث کې راغلي دي:

«إِنَّ أَهَمَّ أُمُورِكُمْ عِنْدِي الصَّلَاةَ، مَنْ حَفِظَهَا وَحَافَظَ عَلَيْهَا حَفِظَ دِينَهُ، وَمَنْ ضَيَّعَهَا فَهُوَ لِسِوَاهَا أَضْيَعُ»

مصنف عبد الرزاق الصنعاني (۱ / ۵۳۶)

ژباړه:

چاچې د لمانځه حفاظت وکړه، ده د دین حفاظت وکړه او چا چې لمونځ خراب کړه ؛ نو د نورو اعمالو خرابوالی یې هم یقیني دی

عمربن الخطاب والیانوته لیکلي ول، چې ستاسې په ټولو عملونو کې لمونځ ما ته ډېرمهم دی، هسې نه، چې وواییږ موږ قاضیان او والیان یو

(c) ketabton.com: The Digital Library

فیصلې به کوو لمونځ څه مهم عمل نه دی، بلکې خلافت هم د دې لپاره راځي، چې خلک لمونځ کوونکي شي

مَنْ حَفِظَهَا وَحَافَظَ عَلَيْهَا حَفِظَ دِينَهُ، وَمَنْ ضَيَّعَهَا فَهُوَ لِسِوَاهَا أَضْيَعُ

مصنف عبد الرزاق الصنعاني (١ / ٥٣٦)

ژباړه:

چا چې د لمانځه حفاظت وکړه؛ نو دا د نورو عملونو هم ډېر حفاظت کوونکی دی او که لمونځ چا خراب کړه؛ نو نور عملونه به يې هم ناسم وي

داسې کس ته بيا ښه سړی مه وايه، چې لمونځ يې خراب وي، هغه امام چې لمونځ يې غلط وي، ته پوه شه، چې داخيانتګر هم د ی، هغه به درته صحيح دين نه درښيي، په هغه کې به نور ناوړه عملونه او فسادونه هم وي، چې کله يې لمونځ خراب وي او دې آيتونوته تاسې اوګورئ چې موږ بيان کړل الله رب العزة يو اتياځله د مؤمنانو په صفت کې دا ذکر کړي دي چې دوی د لمانځه حفاظت کوي

الَّذِيْنَ هُمْ فِيْ صَلَاتِهِمْ خٰشِعُوْنَ. وَالَّذِيْنَ هُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُوْنَ. وَهُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُوْنَ. د تولو لمونځونو حفاظت کوي، الَّذِيْنَ هُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ دَآئِمُوْنَ اَقَامُوا الصَّلٰوةَ. يُقِيْمُوْنَ الصَّلٰوةَ. دلمانځه پابندي کوي، اَقِيْمُوا الصَّلٰوةَ. د لمانځه پابندي کوئ ځوک چې د لمانځه پابندي نه کوي وَ وَيْلٌ لِلْمُشْرِكِيْنَ الَّذِيْنَ لَا يُؤْتُوْنَ الزَّكٰوةَ د هغه مشرکانولپاره دې هلاکت وي چې زکوة نه ورکوي الله رب العزة دا د مشرکانو صفت بيان کړی دی، چې د لمانځه پابندي نه کوي لمونځ او په لمانځه کې خشوع پيداکول او په صحيح توګه يې اداکول يو ضروري عمل دی که چاته ضروري نه ښکاري؛ نو په غټ نقصان کې واقع دی او ډېر غټ تاوان يې وکړه او دا حديث يو

مسلمان پوره ويروي، چې رسول الله ارشادوفرمايه:

أَوَّلَ مَا يُحَاسَبُ بِهِ العَبْدُ يَوْمَ القِيَامَةِ الصَّلَاةُ

مسند أبي داود الطيالسي (٤ / ٢١٣)

ژباړه:

د قيامت په ورځ به له بنده سره لومړی د لمانځه حساب کېږي

ياني د قيامت پر ورځ تر هر څه لومړی د لمانځه په اړه حساب کېږي ګوا کې که له ايمان نه هم مخکې د لمانځه حساب کېږي، لکه، چې له ((أَوَّلَ مَا يُحَاسَبُ)) نه معلومېږي، چې کافر هسې هم هلاک دي؛ خو له هغه چا سره د لمانځه لومړی حساب کېږي، چې مسلمانان ځان ته وايي ياني الله ﷻ به له دې امت سره لومړی حساب د لمانځه په اړه کوي او، چې د بنده ګانو تر منځ لومړنی پرېکړه(فيصله) به د توی شويو وينو، په اړه کېږي، لکه چې فرمايي:

«إِنَّ أَوَّلَ مَا يُقْضَى بَيْنَ العِبَادِ فِي الدِّمَاءِ»

سنن الترمذي ت شاكر (٤ / ١٧)

ياني لومړی حساب به دلمانځه په اړه کېږي او لومړنی پرېکړه به د توی شوې وينې په اړه کېږي او په ميزان کې به لومړی د ښځې او مېړه حقونه تلل کېږي، چې تا د ښځې حق اداکړی دی اوکه نه اوښځې د مېړه حق اداکړی دی که نه؟ دا برخه به لومړی تلل کېږي او په ميزان کې به اچول کېږي ؛ خو دې دې خبرو ته له سره د چا فکر نشته او دا ورته ورې خبرې ښکاري، سره له دې، چې دا لويه خبره ده کومې مسئلې، چې موږ ته ورې ښکاري دا د الله ﷻ په اند لويې دي؛ نو اول به له بنده سره د لمانځه په اړه حساب کېږي، که د چا لمونځ روغ راوخوت ؛ نو دا کامياب شو، لکه چې فرمايي

(c) ketabton.com: The Digital Library

فَإِنْ صَلَحَتْ فَقَدْ أَفْلَحَ وَأَنْجَحَ

سنن الترمذي ت شاكر (٢ / ٢٧٠)

ژباړه:

كه لمونځ يې روغ وه؛ نو دا كامياب دى.

ياني د لمانځه فرضونه يې سم اداكړي وي، سنن او اداب يې هم برابروي او د لمانځه د ظاهر اوباطن جوړولو كوښښ يې هم كړى وي؛ نو دا كامياب دى، يقيناً او نجاح دويمه د جنت كاميابي ده او د الله ﷻ په ملاقات بريالى شو.

((أَفْلَحَ وَأَنْجَحَ)) دوه ببلابېل لفظونه يې وويل، ياني نجاح جلا او فلاح جلا ده دا به ورته الله ﷻ وركړي نورو ګناهونو ته ورلره الله ﷻ نه ګوري، تاسې په دې حديث كې سوچ وكړئ او كه د چا لمونځ فاسد راوخوت، چې د هغې د فرضونو، الفاظو او د هغې د خشوع لحاظ يې نه وي كړى؛ نو دا تاواني دى، لكه چې فرمايي:

وَإِنْ فَسَدَتْ فَقَدْ خَابَ وَخَسِرَ

سنن الترمذي ت شاكر (٢ / ٢٧٠)

ژباړه

يقينا دا خپل مراد ته ونه رسېد او تاوان يې وكړه.

الله ﷻ به ورته اجرهم نه وركوي او تاوان يې هم وكړه، چې اور ته به يې الله ﷻ ننباسي (خسر) همدغې ته وايي او د الله ﷻ فضل ته وګوره كه په فرض لمانځه كې يې څه كمى وموندل شي ؛ نو الله ﷻ به ملائكو ته امر وكړي، تاسې وګورئ! زما د دې بنده څه تطوعات، نوافل، سنت، شته اوكه نه؟ نو هغه به وكتل شي كه سنت يا نفلونه يې كړي وي؛ نو هغه به الله ﷻ راوخلي او

له دې فرائضو سره به يې ورلره يوځاى كړي، دې ته به پرې پتې واچول شي دا هم د الله ﷻ رحم دى، چې د فرض عمل نيمګړتيا يې په نفلونو بشپړوي، بيا به هم دا انسان كامياب شي اوكه نوافل يې نه و؛ نو بيا هم تاواني دى، الله ﷻ به ورته سزا وركوي، څومره چې د الله ﷻ خوښه وي : نو له دې امله لمونځ د ځينو خلكو لپاره د كاميابۍ لامل شي او ځيني هغه لمونځونه دي چې انسان پرهغې ماجور شي او دريم هغه لمونځونه دي، چې د اجراو عدم الاجر په منځ كې دائر وي، چې كله پكې توجه شته او كله نه؛ نو دا د الله ﷻ خوښه ده، چې تاته پرې اجر وركوي او كه د داسې د دواړو حالتونو تر منځ دې پرېږدي ؛ نو د الله ﷻ رحم دا دى، چې په كوم لمانځه كې دې توجه شته هغه دې قبلوي او په كوم كې، چې دې توجه نشته؛ نو هغه درلره نه قبلوي، ياني لمونځ دې پر برخو ويشي، لكه په صحيح حديث كې راغلي دي، نبي ﷺ فرمايي:

إِنَّ الْعَبْدَ لَيَنْصَرِفُ مِنْ صَلَاتِهِ , وَمَا كُتِبَ لَهُ مِنْهَا إِلَّا عُشْرُهَا أَوْ تُسْعُهَا أَوْ ثُمْنُهَا أَوْ سُبْعُهَا أَوْ سُدْسُهَا أَوْ خُمْسُهَا أَوْ رُبْعُهَا أَوْ ثُلُثُهَا أَوْ نِصْفُهَا "

شرح مشكل الآثار (٣ / ١٣٦)

ژباړه:

يوكس به له لمانځه څخه راستون شي او ده لره به لسمه، نهمه، اتمه، اومه، شپږمه، پنځمه، څلورمه، دريمه او يا نيمايي برخه ليكل شوې وي

له دې روايت څخه معلومېږي د ځينو خلكو په لمانځه كې به لسمه برخه ايله قبوله شوي وي؛ نو كوښښ پكار دى، چې صحيح لمونځ وشي، كله چې پر دې پوه شوې؛ نو خپله به بيا كوښښ كوې، دا فكر وكړه، چې كه دې لمانځه كې خشوع، او عاجزي او الله ﷻ ته توجه ونكړم؛ نو الله ﷻ يې نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

قبلوي او دا لمونځ به مالره وبال وي او که په ښې ښکلې طریقې سره یې
وکړم؛ نو په دې کې زما د دنیا او اخرت کامیابي ده. بیا به دریکې دالله ﷻ
په فضل سره خپله خشوع پیداشي او بیا بیا د خشوع په اړه بیانونه اوریدل
پکاردي، خپله مطالعه کول پکاردي او یا د قرآن او حدیث دا نصوص
ځانته رایادول پکار دي، په دې آیتونو او حدیثونو کې دا برکت دی، د
الله ﷻ په فضل سره په سړي کې خشوع پیداکوي، دا خبرې چې تاسې اوس
واوریدې؛ نو تر ډیرې مودې پورې به د دې اثر وي؛ نو د دې بیا بیا تازه
کول پکاردي.

د دې ذریعه داښکاري، چې د الله ﷻ هیبت په زړه کې راغلی او د هغه
ویره پیداشوه او د دې لمانځه سره دې شوق پیداشه. په خپله به د الله په
فضل دا خبرې دریکې پیداکیږي او د دې لپاره یوه ښه ذریعه دا هم ده، چې
له الله ﷻ څخه دعا وغواړئ او د دې لپاره دعا غوښتل پکاردي، چې یا الله
دا لمونځونه موبرابرکړې. جهاد مو ونه کړ او مال موهم ونه لګاوه؛ نو چې
دا لمونځ هم راڅخه برباد شي؛ نو له موږ سره نور څه شی پاتې شو؛ نو دا
دعا وغواړه او یوه ښه ذریعه یې داهم ده، چې لمانځه ته وختي راځه، کله
چې سړی وختي راشي، په صف کې کېني، ذکر اذکار وکړي، تلاوت
وکړي، دعاګاني وکړي؛ نو په لمانځه کې یې د الله ﷻ په فضل څه ناڅه
خشوع پیداکیږي

په لمانځه کې د خشوع پیدا کېدو دا هم ذریعه ده، چې سړی وختي
لمانځه ته راځي، له دې امله نبي ﷺ د هرلمانځه نه مخکې څه نوافل او
سنت ښودلي، لکه د اذان ا وا قامت تر مینځ دوه رکعته کوئ. یا زیات
کوئ. د دې لپاره چې دې فرض لمانځه ته تیار شئ

دلته مو له لنډیز څخه کار واخیست؛ خو مؤمن ته اشاره هم بس ده. الله

تعالی فرمایلي دي

قَدْ اَفْلَحَ الْمُؤْمِنُوْنَ ۝

[المومنون: ۱]

ژباړه

یقینا مؤمنان کامیاب دي

الَّذِيْنَ هُمْ فِيْ صَلَاتِهِمْ خٰشِعُوْنَ ۝

[المومون: ۲]

هغه کسان چې په لمونځونو کې خشوع کوي

وَالَّذِيْنَ هُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُوْنَ ۝

[المومون: ۹]

هغه کسان، چې د لمانځه حفا ظت کو ي، لحاظ یې ساتي او هغه
ښایسته کوي.

که یو امام غلط لمونځ کوي؛ نو په هغه پسې لمونځ نه کیږي، یانې که
رکوع یې غلطه وي او فاتحه وریسې نه ویل کیږي، ځکه د جمعې لمونځ؛
خو د دې لپاره وي، چې د سړي لمونځ دې صحیح شي او چې په جمع کې د
یوه سړي لمونځ خرابیږي؛ نو بیا په داسې جمع ځوک څه کوي، د جمعې دا
مقصد دی، چې په کورکې ته لمونځ کوې؛ نو ژر ژر به یې کوې؛ نو په جمع
کې به یې ته ښه کوې، چې کله په جومات کې لمونځ غلط کیږي؛ نو دې ته
بیاڅه ضرورت دی، رسول الله ﷺ فرمایي:

داسې امامان به راشي چې لمونځونه به غلط کوي، بې وخته به یې
کوي؛ نو صحابه وو ﷺ پوښتنه وکړه. چې ای د الله رسوله! ﷺ په داسې حال
کې موږ څه وکړو؟ نو هغه ﷺ وفرمایل لمونځ کوئ او بیا که مو له وسه پوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه ؛ نو له هغوی سر ه يې هم کوئ اوکه نه وه؛ نو همدغه لمونځ دې پوره دی؛ نو هرکله، چې د وخت په اړه دومره ټينګار ر اغلی دی، چې ځانله لمونځ کوه: نو چې د يوه کس رکوع او سجده خرابه وي؛ نو دا خو په لمانځه کې ډېر ضروري رکن دی، چې دا يې سم نه وي: نو په ده پسې لمونځ نه کېږي، له دې امله د خپل لمانځه د حفاظت ډېر کوښښ پکار دی، دا عمل ضروري وګڼئ اوکوښښ وريسې پيل کړئ؛ نو الله ﷻ به درته نور نېک عملونه اسان کړي

رب العلمين ته سړی په عاجزۍ او په ادب ودرېږي د خالق ادب، هغه ته عاجزي او هغه ته په عاجزۍ او وېرې سره ودرېدل د لمانځه روح دی او لمونځ، چې دې جوړشه بيا به هرڅه پرېږدې؛ خو لمونځ به نه پرېږدې، خپله به دې داسي مزاج جوړشي، چې هرڅه پرېښودل به درته ښه ښکاري؛ خو د لمانځه پرېښودل به درته بد ښکاري، په لمانځه کې ډېرزيات کمال او خونددی، علماوو ويلي دي، که لمانځه. ذ کر او قرآن درله خوند درکاوه او په قرآن کې دې توجه الله ﷻ ته پيداکېده؛ نو پوه شه، چې ستا زړه جوړدی او الله والايې ؛ خو که په لمانځه کې دې الله ﷻ ته توجه نه تله، دا الله ﷻ ذکر درله مزه نه درکوله، قران درلره نه درکوله؛ نو له الله ﷻ څخه بل زړه وغواړه، بيا ته بل څه شی يې، په ظاهره باندې انسان يې، نوم درباندې د مسلمان يادېږي او زړه دې د منافقانودی، دا ترماتېر او ميزانونه دي، پر دې ځان تلل پکاردي، لنډه دا چې د لمانځه روح او جسددواړه برابرول پکاردي

زه له الله ﷻ نه غواړم، چې زموږ دا عملونه سم کړي، ځکه چې زموږ په دې ملګرو او دې جماعت کې هم الله ﷻ ته عاجزي نه و ي؛ نو بيا څه پاتې شو، له دې امله د دې لپاره دعا وغواړئ، کلکه اراده او کوښښ وکړئ

په پای کې له الله ﷻ نه غواړم، چې زموږ لمونځونه صحيح برابرکړي اوخشوع پکې پيداکړي

د خشوع د پيدا کېدو اسباب

د خشوع د پيدا کېدو ډېراسباب دي، چې ځينې له هغې نه دادي:

لومړی سبب: قوي باعث

دا د الله عز وجل خوف دی، ځکه کله چې زړه په خوف سره ودان وي ؛ نو له دې سره خشوع پيدا کېږي او يواځې دا سبب هم بس دی، په سلفو کې به، چې څوک لمانځه ته ودرېدل ؛ نو وېرېدل به

دويم سبب: دَ مانع کمزورتيا

دا هغه شی دی، چې خشوع خرابوي، لکه لوږه، بول، براز او داسې نور نبي کريم ﷺ دې ته په خپلې دې وينا سره اشاره فرمايلې:

«کله، چې د ماښامي خوراک حاضر شي او دَ لمانځه اقامت و شي ؛ نو تاسې لومړی خواړه وخورئ»

په بل ځای کې فرمايي:

«لَا صَلَاةَ بِحَضْرَةِ الطَّعَامِ، وَلَا هُوَ يُدَافِعُهُ الْأَخْبَثَانِ»

صحيح مسلم (۱ / ۳۹۳)

ژباړه:

په هغه وخت کې لمونځ نشته، چې خواړه تيار وي (په دسترخوان پراته وي) او په هغه وخت کې هم لمونځ نشته، چې دوه خبيث شيان - بول او براز - درله ديکې درکوي

له دې امله مسلمان ته پکار دي، چې د زړه په اوزګارولو سره لمانځه ته اودرېږي.

درېيم سبب:

دا چې قرآن په لوړ غږ لولې، ، چې لږ تر لږه خپله :خو يې واوري، ځکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې دا پر زړه ډېر اثر کوي او د هغه ځا لمونځ هم نه کېږي، چې هغه خپلې شونډې پر قرات نه خوځوي (. لکه فتاوي الدين الخالص ۴/۴۸) وګوره

ځلورم سبب

څه چې وايې، په هغې کې سوچ کوه او دې ته هم ځير شه، چې ته دا مهال په لمانځه کې کوم ځای ته ورسېدې، يانې لا په ثنا کې روان يې او که نه تر فاتحې رسېدلی يې

پنځم سبب:

د قراء ت، ذکرونو او تسبيحاتو پر مانا پوهېدل

ابن عباس (رضي الله عنهما) فرمايي: ستا له لمانځه نه به يواځې هغه شی تاته ملاوېږي، چې ته پرې پوهېږې (بخاري)

او پوهه پر عربي ژبه باندې د پوهېدلو ځانګړې د لمانځه د الفاظو په پېژندنه باندې ده

شپږم سبب:

هغه آيتونه او حديثونه لوستل، چې په هغې کې د خشوع او خضوع کولو ترغيب او هڅونه وي، ځکه دا ډېر سودمن دي

اووم سبب

دا احساس کول، چې کوم لمونځ ما پيل کړی او د کوم لمانځه په اقامت کې، چې ما کوښښ کړی، ددې ثواب به ماته يواځې د خشوع کولو په صورت کې راکړ کېږي

اتم سبب: مجاهده کول

او دا تر ټولو قوي سبب دی، ځکه چې خشوع په پيل کې له مجاهدې پرته نه تر لاسه کېږي، بيا وروسته د اللهﷻ په توفيق سره د لمونځ کونکي هيئت وګرځي، مومن دې پرې تجربه وکړي، ځکه که لمونځ کوونکی دا

وغواړي، چې دده په لمانځه کې دې دنيوي فکرونه رانشي؛ نو دا ورته ډېر ګران کار دی او له دې دنيوي فکرونو څخه خلاصون بلا ډېرې مجاهدې ته اړتيا ده.

نهم سبب: هر لمونځ خپل وروستی لمونځ ګڼل

لکه په حديث کې دي (د رخصتېدونکي په څېر لمونځ کوه)

او الله تعالی فرمايي:

الَّذِيْنَ يَظُنُّوْنَ اَنَّهُمْ مُّلٰقُوْا رَبِّهِمْ وَاَنَّهُمْ اِلَيْهِ رٰجِعُوْنَ

(البقره: ٤٦)

ژباړه:

چې پر دې يې باور دی، چې په پای کې له خپل رب سره يو ځای کېدونکي او د هماغه لوري ته ورګرځېدونکي دي.

او دَ خشوع په پيدا کولو کې د لمونځ کوونکي لپاره دا فکر ډېر زيات اثر لري

لسم سبب: د لمانځه په ارکانو کې بېلابېل ذکرونه او دعاګانې لوستل

يانې کله يکې يو ذکر او دعاء او کله بله دعاء لوستل، ځکه دا په خشوع پيدا کولو کې ډېر لاس لري ګنې په يوه ذکر همېشوالی زړه سختوي او زړه ورسره آموخته کېږي؛ نو بيا پرې اثر نه کوي

يولسم سبب: د عبوديت آداب

او هغه آداب اختيارول، چې رسول الله ﷺ په خپل سپېڅلي سنت کې مشروع کړي، لکه د ارکانو تعديل، لمونځ اوږدول، سجده اوږدول او له حيواناتو سره ورته والی نه اختيارول

دولسم سبب: په لمانځه که اوږد قيام او قراء ت کول خشوع پيدا کوي

خکه په لنډ لمانځه کې ډېره لږه خشوع کېدلای شي او پر دې باندې تجربه ګواه ده.

دیارلسم سبب: د وېرې او تمې آیتونه، ذکرونه او دعاګانې بیا بیا لوستل.

لکه، چې رسول الله ﷺ به کله یو آیت په ټوله شپه کې لوستو او هغه دا آیت و:

إِن تُعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ ۖ وَإِن تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

(المائده ۱۱۸)

ژباړه:

که چېرې دوی ته عذاب ورکوې؛ نو دوی ستا بندګان دي، او که بښنه ورته کوې؛ نو یقینا ته غالبه، حکمت والا یې)

قدرمنو لوستونکیو داچې لمونځ یو ارزښتمن عبادت دی: نو څومره چې یو شي ارزښتمن وي، هومره یې له خلکو سره فکر وي، هسې نه چې خراب نشي؛ نو همداشان شیطان؛ خو لومړی په دې هڅه کې وي، چې له سره څوک ترې جومات ته رانشي او دا داسې دښمن دی، چې تر پایه خپل کوښښ نه پرېږدي، که یو څوک تر جوماته راشي؛ نو بیا هم په دې هڅه کې وي، چې لمونځ یې خراب کړي، چې ستړی پرې شي؛ خو له ثواب نه یې بې برخې پاتې شي او خپل لمونځ پرې لعنت ووایي

دا چې له دې ځایه د لمانځه احکام شروع کېږي: نو په دې کې تر ټولو لومړی حکم د سترې دی، که یو څوک په امام پسې په جمعه ولاړ وي، بیا: خو څه ستونزه نشته، ځکه هماغه امام دده لپاره ستره ده؛ خو که یوازې لمونځ وي؛ نو په دې اړه احکام په لاندې ډول بیانېږي

لومړی مسئله: ستره ودرول

سترې ته لمونځ کول لازم اوضروري دي، له سترې نه پرته لمونځ کول ګناه ده په دې اړه ډېرحدیثونه او اثار راغلي دي، چې ټول د سترې پر وجوب او فرضیت دلالت کوي

۱: عن ابْنَ عُمَرَ رَضِىَ اللَّهُ عَنْهُ يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- : « لاَ تُصَلُّوا إِلاَّ إِلَى سُتْرَةٍ، وَلاَ تَدَعْ أَحَدًا يَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْكَ، فَإِنْ أَبَى فَقَاتِلْهُ، فَإِنَّ مَعَهُ الْقَرِينَ»

السنن الكبرى للبيهقي وفي ذيله الجوهر النقي - (۲ / ۲٦٨)

(ابن حبان: ٤٥\٤، ابن خزيمة: ٢؛٩، الحاكم: ٢١٥\١، البيهقى: ٢٦٨\٢، مسلم مختصرا و فى صحيح ابن حبان بترتيب ابن بلبان: ١٢٦\٦، و اسناده صحيح)

ژباړه:

له ابن عمر ﷺ څخه روایت دی، چې نبي ﷺ فرمایلي دي، له سترې پرته لمونځ مه کوه او مه څوک دې ته پرېږده، چې مخې ته دې تېرشي. که یوکس تېرېده: نو جنګ ورسره وکړه، ځکه له ده سره شیطان ملګری دی.

۲: عَنْ سَبْرَةَ بْنِ مَعْبَدٍ الْجُهَنِيِّ، قَالَ : قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم : لِيَسْتَتِرْ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاتِهِ وَلَوْ بِسَهْمٍ.

المعجم الكبير للطبراني - (٦ / ٢٣٠)

اخرجه احمد: ٤٠٤\٣، الحاكم: ٢٥٢\١، ابن خزيمة: ١٣\٢، البيهقى: ٢٧٠\٢، و صححه الالبانى فى الصحيحة.

ژباړه:

په لمانځه کې دې یوکس په تاسې کې ستره جوړوي، تر دې که غشی هم وي

(c) ketabton.com: The Digital Library

٣ بل حديث كې دي:

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ : إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ، فَلْيُصَلِّ إِلَى سُتْرَةٍ، وَلْيَدْنُ مِنْهَا، وَلاَ يَدَعْ أَحَدًا يَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَإِنْ جَاءَ أَحَدٌ يَمُرُّ , فَلْيُقَاتِلْهُ، فَإِنَّهُ شَيْطَانٌ وفى رواية فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَمُرُّ بَيْنَهُ وَبَيْنَهَا.

سنن ابن ماجة ـ محقق ومشكول - (٢ / ١٠٤)

السنن الكبرى للبيهقي وفي ذيله الجوهر النقي - (٢ / ٢٧٢)

اخرجه ابن ابى شيبة: ١\٢٧٩، وابوداود: ١\١١١، وابن ماجة وابن حبان: ٤\٤٨.

ژباړه

چې كله يوكس سترې ته لمونځ كوي: نونږدې دې ورته ودرېږي او څوک دې خپلې مخې ته تېرېدو ته نه پرېږدي، كه څوک تېرېده؛ نوجنګ دې ورسره وكړي، په بل روايت كې دي، ځكه شيطان دده مخې ته تېرېږي

٤: عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ قُرَّةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: رَآنِي عُمَرُ وَأَنَا أُصَلِّي بَيْنَ أُسْطُوَانَتَيْنِ فَأَخَذَ بِقَفَائِي فَأَدْنَانِي إِلَى سُتْرَةٍ، فَقَالَ: «صَلِّ إِلَيْهَا»

مصنف ابن أبي شيبة (٢ / ١٤٦)

(رواه البخارى: ١\٧٢، و وصله ابن ابى شيبة : ٢\٣٧٠، وغيرهما)

ژباړه

له قرة ابن ابى اياس څخه روايت دى، چې زه عمر ؓ د دوو ستنو په منځ كې په لمانځه وليدم : نو له څټه يې ونيولم او سترې ته يې نږدې كړم او راته يې و ويل دې ته لمونځ كوه.

٥: وَقَالَ عُمَرُ: «المُصَلُّونَ أَحَقُّ بِالسَّوَارِي مِنَ المُتَحَدِّثِينَ إِلَيْهَا» وَرَأَى عُمَرُ:"

رَجُلًا يُصَلِّي بَيْنَ أُسْطُوَانَتَيْنِ، فَأَدْنَاهُ إِلَى سَارِيَةٍ، فَقَالَ: صَلِّ إِلَيْهَا"

صحيح البخاري (١ / ١٠٦)

ژباړه:

عمر ؓ ويلي دي، چې لمونځ كوونكي ډېر حقدار دي، چې ستنو ته ودرېږي، له هغه چانه چې دي (ستنو) ته خبرې كوي(يانې چې ستنو ته يې تكيا وهلې وي او خبرې كوي) عمر ؓ يو سړى وليد ، چې د دوو ستنو تر منځ يې لمونځ كاوه؛نو يوې ستنې ته يې نږدې كړ او ورته يې وفرمايل، چې دې ته لمونځ كوه؛

له پورتنيوصحيح حديثونو او اثرونو څخه څرګنده شوه، چې سترې ته لمونځ كول ضروري او لازم دي، ځكه رسول الله ﷺ پرستره نيولو امركړى او له سترې پرته لمونځ كولو نه يې منع فرمايلې ده، دارنګه د عمرفاروق ؓ له اثر نه هم څرګنده شوه، چې ستره نيول په لمانځه كې ضروري ده

د لا ډېر تفصيل لپاره (فتاوى الدين الخالص **٥٥١\٣**، نيل الاوطار ٤\٤، السيل الجرار ١٧٦\١ ، احكام السترة ص ٩ ، للشيخ محمد بن زرق طرهوني)

دويمه مسئله د سترې د لوړ والي اندازه

د سترې لوړوالى بايد لږ تر لږه د اوښ د پالان د وروستۍ برخې هومره وي او كه له دې نه لوړه وي باک نه كوي، حافظ ابن حجر ؒ په فتح البارى(**٥٨١\١**)كې په دې اړه ليكي

اعتبرالفقهاء مثل مؤخرة الرحل فى مقدارسترة.

ژباړه:

دينپوهانو لږ تر لږه د اوښ د پالا ن د وروستۍ برخې په اندازه ستره

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړینه ګڼلې ده

هدایه (١\٣٥٤) کې دي

ومقدارهاذراع فصاعداً.

دسترې اندازه د یوه شرعي ګز په اندازه یا له دې نه زیاته ده

دلیل: ١: په صحیح مسلم (١\١٩٧) وغیره کې له طلحه ﷺ نه روایت دی

عَنْ مُوسَى بْنِ طَلْحَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا وَضَعَ أَحَدُكُمْ بَيْنَ يَدَيْهِ مِثْلَ مُؤْخِرَةِ الرَّحْلِ فَلْيُصَلِّ، وَلَا يُبَالِ مَنْ مَرَّ وَرَاءَ ذَلِكَ»

صحیح مسلم (١ / ٣٥٨)

ژباړه:

کله، چې مخې ته د اوښ د پالان د وروستي برخې په اندازه څه شی کېږدي: نو بیا یې چې څوک مخې ته تېرېږي پروا نکوي

٢ په بل روایت کې دي

عَنْ مُوسَى بْنِ طَلْحَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: كُنَّا نُصَلِّي وَالدَّوَابُّ تَمُرُّ بَيْنَ أَيْدِينَا فَذَكَرْنَا ذَلِكَ لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «مِثْلُ مُؤْخِرَةِ الرَّحْلِ تَكُونُ بَيْنَ يَدَيْ أَحَدِكُمْ، ثُمَّ لَا يَضُرُّهُ مَا مَرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ» وَقَالَ ابْنُ نُمَيْرٍ: فَلَا يَضُرُّهُ مَنْ مَرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ.

صحیح مسلم (١ / ٣٥٨)

اخرجه مسلم: ١\١٩٧.

ژباړه:

موږ به لمونځ کاوه اوښاروي به زموږ مخې ته اوړېدل راوړېدل: نو موږ

دا نبي ﷺ ته یاده کړه هغه ﷺ و فرمایل چې کله ستاسې مخې ته د اوښ د پالان د وروستي برخې په اندازه څه شی وي؛ نو ضرر نه کوي که یوشی مو مخې ته تېرشي

٣: عَنْ عَائِشَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُئِلَ فِي غَزْوَةِ تَبُوكَ عَنْ سُتْرَةِ الْمُصَلِّي؟ فَقَالَ: «كَمُؤْخِرَةِ الرَّحْلِ»

صحیح مسلم (١ / ٣٥٩)

(رواه مسلم: ١\١٩٧)

ژباړه

له عائشې ﷺ څخه روایت دی، چې نبی ﷺ د تبوک په غزاکې د سترې په اړه وپوښتل شو، هغه وفرمایل، چې ستره د اوښ د پالان د وروستي برخې په اندازه ده.

٤: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَقْطَعُ الصَّلَاةَ الْمَرْأَةُ وَالْحِمَارُ وَالْكَلْبُ، وَيَقِي ذَلِكَ مِثْلُ مُؤْخِرَةِ الرَّحْلِ»

صحیح مسلم (١ / ٣٦٥)

(رواه مسلم: ١\١٩٧)

ژباړه

له ابوهریره ﷺ څخه روایت دی، چې نبي ﷺ فرمایلي دي ښځه، خر او سپی، چې د لمونځ کوونکي مخې ته تېرشي لمونځ یې ماتېږي او له دې نقصان څخه یې ستره ژغوري

اوس به راشو دې خبرې ته، چې د « مُؤْخِرَةِ الرَّحْلِ» یاني د پالان دوروستي برخې څومره اندازه ده؛ نو په (مصنف د عبدالرزاق ٢\٩١، ابوداود ١\٦٠١، ابن خزیمة ٢\١١١) کې له عطاء څخه په صحیح سند

سره نقل دي چې

عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ قَالَ: قَالَ عَطَاءٌ: «كَانَ مَنْ مَضَى يَجْعَلُونَ مُؤَخَّرَةَ الرَّحْلِ إِذَا صَلُّوا»، قُلْتُ: وَكَمْ بَلَغَكَ؟ قَالَ: «قَدْرُ مُؤَخِّرَةِ الرَّحْلِ» قَالَ: «ذِرَاعٌ» قَالَ: وَسَمِعْتُ الثَّوْرِيَّ يُفْتِي بِقَوْلِ عَطَاءٍ.

مصنف عبد الرزاق الصنعاني (۲ / ۹)

ژباړه:

ابن جريج فرمايي عطاء ويلي دي صحابه وو به، چې کله لمونځ کاوه ؛نو خپلې مخې ته بې د اوښ د پالان د وروستنۍ برخې په اندازه ستره کېښودله ابن جريج وايي ما ورته و ويل (تاته څنګه رارسېدلې، چې؛ څومره اوچته وه؟هغه و ويل دپالان د وروستني لرګي په اندازه يوذراع(ګز)ابن جريج وايي ماله سفيان ثوری ﷺ نه واورېدل، چې هغه هم دعطاء په قول فتوی ورکوله

له ابن جريج ﷺ نه په يوه بل روايت کې نقل دي، چې

عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ قَالَ: قُلْتُ لِعَطَاءٍ: أَرَأَيْتَ لَوْ كَانَ مَعِيَ عَصًا ذِرَاعٌ قَطُّ، مِنْهَا فِي الْأَرْضِ قَدْرُ أَرْبَعِ أَصَابِعَ، خَالِصُهَا عَلَى ظَهْرِ الْأَرْضِ أَدْنَى مِنْ ذِرَاعٍ قَالَ: «لَا، حَتَّى يَكُونَ خَالِصُهَا عَلَى ظَهْرِ الْأَرْضِ ذِرَاعٌ»

مصنف عبد الرزاق الصنعاني (۲ / ۱٤)

مصنف عبدالرزاق(۲|۱۵)

ژباړه:

ماته عطاء و ويل: که له ماسره د يو ذراع په اندازه امسا وي او له هغې نه د څلورو ګوتو په اندازه په ځمکه کې ښخه کړی شي او پاتې د ذراع نه کمه اندزه په ځمکه ولاړه وي؛ نو ايادا بس کېږي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ويې ويل، چې نه دا کفايت نه کوي ترڅو د ځمکې پرمخ يوګز نه وي ولاړه.

له قتادة ﷺ نه هم د دې په شان قول نقل دی؛ نو د عطاء له وينا څخه ثرګنده شوه، چې د پالان د وروستنۍ برخې لوړوالې د يو ذراع (ګز) هومره دی اود صحابه کرامو ﷺ سترې به ديوګزپه اندازه لوړې وې او صحابه کرام ﷺ پر دين ښه پوهېدل، قرآن او حديث به هغوی لوستل

فتاوى الدين الخالص (۵۲۱\۳)

د يو ذراع اندازه؛ خومعلومه شوه، چې دوه ولېشتې جوړېږي،

او په دې اړه، چې له ځيني سلفو نه کوم اثار په ابن ابي شيبه، مصنف د عبدالرزاق اوابوداود کې نقل دي، چې هغوی به خولۍ ستره جوړوله؛ نو په هغې کې خوځيني کمزوري دي او کوم، چې صحيح دي؛ نو هغه محمول دي په ضرورت باندې، ځکه داحکم دی، چې

فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ

[التغابن ۱۶]

ژباړه:

له الله نه دومره و وېرېږئ، چې څومرمو له وسه وي

د تفصيل لپاره فتاوى الدين الخالص ۵۵۹\۳، المحلى لابن حزم ۱۲\۴، الفقه على المذاهب الاربعة ۱۹۰\۱، سبل السلام ۲۹۴\۱، فتح الباري ۵۸۱\۱، شرح مسلم للنووى ۱۹۷\۱، احکام السترة للشيخ محمدبن طرهوني

(c) ketabton.com: The Digital Library

دريمه مسئله: د لمونځ کوونکي مخې ته د څارويو تېرېدو حکم

که دلمونځ کوونکي مخې ته کوم څاروی یا داسې نور څه تېرېږي؛ نوهغه به له تېرېدوڅخه منع کوي، لکه په حديث کې دي،

عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: هَبَطْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ ثَنِيَّةِ أَذَاخِرَ «فَحَضَرَتِ الصَّلَاةُ - يَعْنِي فَصَلَّى إِلَى جِدَارٍ - فَاتَّخَذَهُ قِبْلَةً وَنَحْنُ خَلْفَهُ، فَجَاءَتْ بَهْمَةٌ تَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ فَمَا زَالَ يُدَارِئُهَا حَتَّى لَصَقَ بَطْنَهُ بِالْجِدَارِ، وَمَرَّتْ مِنْ وَرَائِهِ»

سنن أبي داود (١ / ١٨٨)

ژباړه

له عبدالله بن عمر رضي الله عنه څخه روايت دی، چې موږ له رسول الله ﷺ سره له ثنية اذاخر څخه راښکته شو؛ نو د لمانځه وخت راغی. نبي ﷺ يوه دېوال ته لمونځ وکړ، قبله يې ترې جوړه کړه او موږ يې شا ته وو؛ نويو ورغمی راغی، چې د نبي ﷺ مخې ته تېرېده؛ نونبي ﷺ به دېکه کاوه، تردې، چې له دېواله سره پیوست شه او هغه یې شاته تېر شو

٢: عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُصَلِّي فَمَرَّتْ شَاةٌ بَيْنَ يَدَيْهِ فَسَاعَاهَا إِلَى الْقِبْلَةِ حَتَّى أَلْزَقَ بَطْنَهُ بِالْقِبْلَةِ"

قال الأعظمي: إسناده صحيح

صحيح ابن خزيمة (٢ / ٢٠)

ژباړه

له ابن عباس رضي الله عنه څخه روايت دی، چې نبي ﷺ لمونځ کاوه: يوه ګډه يې مخې ته تېرېده؛ نو هغه يې تېل وهله تردې، چې خېټه يې له دېواله سره ولګېده.

رواه ابن حبان: ٤٨/٤، والحاكم: ٢٥٤/١، وغيرهم.

له پورتنيو حديثونو څخه څرګنده شوه، چې دلمونځ کوونکي مخې ته که کوم څاروی تېرېږي؛ نو هغه به منع کوي او که له تېرېدو څخه نه منع کېده؛ نو زور هم ورسره کولای شي

(فتاوى الدين الخالص ٣/٥٨٠)

څلورمه مسئله: ايا لمونځ کوونکی خپلې مخې ته تېرېدونکی په زور منع کولای شي؟

د لمونځ کوونکي مخې ته تېرېدل ګناه ده، هيڅوک دا حق نلري، چې د لمونځ کوونکي مخې ته تېرشي، که یو ناپوه انسان د لمونځ کوونکي مخې ته تېرېږي؛ نو لمونځ کوونکی ته پکار ده، چې هغه منع کړي او په دې اړه ډېر حديثونه راغلي، چې یو څو ترې موږ په لاندې ډول بيانوو

١: عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِذَا كَانَ أَحَدُكُمْ يُصَلِّي فَلَا يَدَعْ أَحَدًا يَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَإِنْ أَبَى فَلْيُقَاتِلْهُ، فَإِنَّ مَعَهُ الْقَرِينَ»

صحيح مسلم (١ / ٣٦٣)

(رواه مسلم: ١٩٧/١)

ژباړه

له ابن عمر رضي الله عنه څخه روايت دی، چې په تاسې کې څوک لمونځ کوي؛ نو هيڅوک دې نه پرېږدي، چې د ده مخې ته تېرشي، که چيرته (تېرېدونکی) نه بندېږي؛ نولمونځ کوونکی دې ورسره جنګ وکړي. ځکه له دې تېرېدونکي سره شيطان دی

٢: حَدَّثَنَا أَبُو صَالِحٍ السَّمَّانُ، قَالَ: رَأَيْتُ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ فِي يَوْمِ جُمُعَةٍ يُصَلِّي إِلَى شَيْءٍ يَسْتُرُهُ مِنَ النَّاسِ، فَأَرَادَ شَابٌّ مِنْ بَنِي أَبِي مُعَيْطٍ أَنْ يَجْتَازَ بَيْنَ يَدَيْهِ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

فَدَفَعَ أَبُو سَعِيدٍ فِي صَدْرِهِ، فَنَظَرَ الشَّابُّ فَلَمْ يَجِدْ مَسَاغًا إِلَّا بَيْنَ يَدَيْهِ، فَعَادَ لِيَجْتَازَ، فَدَفَعَهُ أَبُو سَعِيدٍ أَشَدَّ مِنَ الأُولَى، فَنَالَ مِنْ أَبِي سَعِيدٍ، ثُمَّ دَخَلَ عَلَى مَرْوَانَ، فَشَكَا إِلَيْهِ مَا لَقِيَ مِنْ أَبِي سَعِيدٍ، وَدَخَلَ أَبُو سَعِيدٍ خَلْفَهُ عَلَى مَرْوَانَ، فَقَالَ: مَا لَكَ وَلِابْنِ أَخِيكَ يَا أَبَا سَعِيدٍ؟ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ إِلَى شَيْءٍ يَسْتُرُهُ مِنَ النَّاسِ فَأَرَادَ أَحَدٌ أَنْ يَجْتَازَ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَلْيَدْفَعْهُ فَإِنْ أَبَى فَلْيُقَاتِلْهُ فَإِنَّمَا هُوَ شَيْطَانٌ»

صحيح البخاري (١ / ١٠٨)

اخرجه البخارى: ١\٧٢، وفى رواية ابن خزيمة: فَلْيَمْنَعْهُ مَرَّتَيْنِ، فَإِنْ أَبَى فَلْيُقَاتِلْهُ، فَإِنَّمَا هُوَ شَيْطَانٌ»

صحيح ابن خزيمة (٢ / ١٦)

«إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ إِلَى شَيْءٍ يَسْتُرُهُ فَذَهَبَ أَحَدٌ يَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ فَلْيَمْنَعْهُ، فَإِنْ أَبَى فَلْيُقَاتِلْهُ، فَإِنَّمَا هُوَ شَيْطَانٌ، فَإِنَّمَا ضَرَبْتَ الشَّيْطَانَ»

صحيح ابن خزيمة (٢ / ١٥)

قال الأعظمي: إسناده صحيح

ژباړه:

ابو صالح وايي، چې ما ابوسعيدخدري د جمعې په ورځ وليده، چې ستري ته يې لمونځ كاوه؛ نو د ابو معيط د قبيلې يوه ځوان غوښتل چې د ده مخې ته تېرشي؛ نو ابوسعيد ورله په سينه کې ديكه وركړه؛ نو هغه كس بله لارد تېرېدو مونده نه كړه؛ نو بيايې اراده وكړه، چې تېر شي نو ابو سعيد له مخكې نه سخته ديكه وركړه؛ نو دا ځوان له ابوسعيد څخه خفه شه نو مروان ته لاړ او د ابوسعيد شكايت يې ورته وكړ؛ نو ابو سعيد تر ده

وروسته مروان ته ورغی مروان ابو سعيد ته و ويل دا ځوان دې ولې وهلی دی؟ ابوسعيد و ويل: ماله رسول الله ﷺ څخه اورېدلي دي، چې كله يوكس ستري ته لمونځ كوي او څوک د ده او د سترې تر مينځ تېرېږي؛ نو منع يې دې كړي، كه انكار يې وكړ؛ نو جنګ دې ورسره وكړي، ځكه دا شيطان دی

دا روايت بخاري راوړی دی او د ابن خزيمه په روايت کې دي، چې دوه ځل دې يې بندكړي كه بند نه شه؛ نو جنګ دې ورسره وكړي او په بل روايت کې دي، چې تاله شيطان سره جنګ كړی دی.

٣: عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، قَالَ: مَرَرْتُ بِعُمَرَ بعد أَنْ جَلَسَ فِي آخِرِ صَلَاتِهِ حتى انظر ما يصنع فارتفع فدفع فى صدرى (بخارى : ١\٧٢، ابن ابي شيبة: ١\٢٨٤)

ژباړه:

زه په عمر ورتېرېدم، چې كله د لمانځه په پای کې كېناسته، چې وګورم څه كوي؛ نو هغه راپورته شه او ما له يې په سينه کې ديكه راكړه.

د ابن ابي شيبة په روايت کې ورسره دا هم دي چې:

أردت أن أمر بين يدي ابن عمر وانا غلام وهو يصلي، فانتهرني بتسبيحه.

فتح الباري لابن رجب (٤ / ٧٥)

ما وغوښتل، چې د ابن عمر ﷺ مخې ته تېرشم او زه ماشوم وم؛ نو پر تسبيح يې ورتټلم (چې مه تېرېږه)

په بل روايت کې دي:

«مَرَرْتُ إِلَى جَنْبِ ابْنِ عُمَرَ فَظَنَّ أَنِّي أَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ فَثَارَ ثَوْرَةً أَفْزَعَنِي، وَنَحَّانِي»

مصنف عبد الرزاق الصنعاني (٢ / ٢٣)

ژباړه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ابن عمرﷺ تر څنګ تېرېدم، هغه داسې ګومان وکړ، چې ګونډې د هغه مخې ته تېرېږم؛ نو په ماپسې داسې راوپارېده، چې زه يې و وېرولم او لرې شوم

پنځمه مسئله که ستره نه وي؛ نو د لمونځ کوونکي مخې ته په څومره فاصله کې تېرېدل صحيح دي؟

له سترې پرته لمونځ کول ګناه ده او سترې ته لمونځ کول ضروري دي، ځکه رسول اللهﷺ فرمايي

لا يصل إلا إلى سترة ولا تدع أحد يمر بين يديك فإن أبى فلتقاتله فإن معه القرين

صحيح ابن خزيمة (٢ / ٩)

ژباړه:

له سترې پرته لمونځ مه کوه او مه څوک مخې ته پرېږده، چې تېرشي که تېرېده جنګ ورسره وکړه

(ابن خزيمة: ٢|١٠، ابن حبان: ٤|٤٥، الحاكم: ١|٢٥١، البيهقي: ٢|٢٦٨،)

په دې اړه ډېر حديثونه راغلي دي، چې د سترې پر فرضيت دلالت کوي

وګوره فتاوى الدين الخالص ٣|٥٥

بلکه دا خبره په پام کې نيول پکاردي، چې کوم کس د بې علمۍ يا سستياله امله په دې ګناه کې اخته شي؛ نو بيا تېرېدونکي ته پکاردي، چې د لمونځ کوونکي مخې ته تېر نشي، ځکه په دې کې سخته ګناه ده او رسول اللهﷺ فرمايي:

لَوْ يَعْلَمُ الْمَارُّ بَيْنَ يَدَيِ الْمُصَلِّي مَاذَا عَلَيْهِ لَكَانَ أَنْ يَقِفَ أَرْبَعِينَ خَيْرًا لَهُ مِنْ

أَنْ يَمُرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ

صحيح البخاري ـ حسب ترقيم فتح الباري - (١ / ١٣٦).

ژباړه

که دلمونځ کوونکي مخې ته تېرېدونکی پردې پوهه وی. چې په دې کې څومره ګناه ده: نو چې څلوېښت کلونه ولاړ وی دا ورلره له تېرېدو نه غوره وه.

د ابن ماجه په روايت کې دسل کلونو روايت راغلی دی له کعب الاحبار ﷺ څخه نقل دي که چېرته دلمونځ کوونکي مخې ته تېرېدونکي ددې له ګناه نه خبر شي ؛ نو پرځمکه ننوتل به ورته له دې نه غوره ښکاره شي.

مشکوة: ١|٧٠، مؤطا امام مالک: ١|١٢١، مصنف عبدالرزاق: ٢|٢٠.

؛نو په دې اړه حتى الوسع احتياط پکاردی هسې نه، چې انسان په دې ګناه کې پرېوځي

اوس که يوکس بې سترې لمونځ کوي اوکس د ده مخې ته دتېرېدوضرورت لري: نو په څومره فاصله کې به له ده څخه اخوا تېرېږي؛نو په دې اړه خو يو ضعيف حديث په (ابوداود ١٠٩١١ ، طحاوى ٤٨٥١١ او بيهقي ٢٧٥١٢) کې راغلي دي، چې

«إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ إِلَى غَيْرِ سُتْرَةٍ فَإِنَّهُ يَقْطَعُ صَلَاتَهُ الْكَلْبُ وَالْحِمَارُ وَالْخِنْزِيرُ وَالْيَهُودِيُّ وَالْمَجُوسِيُّ وَالْمَرْأَةُ، وَيُجْزِئُ عَنْهُ إِذَا مَرُّوا بَيْنَ يَدَيْهِ عَلَى قَذْفَةٍ بِحَجَرٍ»

سنن أبي داود (١ / ١٨٧)

ژباړه:

((که په تاسې کې يو څوک پرته له سترې لمونځ کوي:نو د ده لمونځ سپی، خر، خنځير، يهودي، مجوسي او ښځه ماتوي (يانې دغه شيان، چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخې ته تېر شي؛ نو دده لمونځ پرې ماتېږي) دومره لرې به ترې تېرېږي څومره فاصلې کې، چې کاڼی ويشتل کېږي (رمية بحجرقذفة بحجر)

ليکن داروايت کمزوری ؛ نو ځکه دليل کېدای نشي.

دويم قول دادی چې: دلمونځ کوونکي له مخې نه درې ګزه وړاندې تېرېدل جائزدي داامام شافعی ؒ امام احمد ؒ اوابن حزم ؒ مذهب دی.

موږ ته هم دا قول راجح ښکاري دامام مالک ؒ نه نقل دي، چې ددې کس درکوع اوسجدې په ځای تېرېدل جائز نه دي، اوله دې نه اخوا تېرېدل جائزدي.

اواحناف دغټې او وړوکي جومات ترمينځ توپيرکوي په واړه جومات کې د لمونځ کوونکي مخې ته تېرېدل مطلقاجائز نه ګڼي او په غټې جومات يا صحراء کې د لمونځ کوونکي د سجدې په ځای کې تېرېدل جائز نه ګڼي او خوا تېرېدل جائز ګڼي

(الفقه على المذاهب الاربعة: ۱|۱۹۲، المحلى لابن حزم)

په دې کې راجحه داده، چې د درې ګزو فاصله معتبره شي، ځکه په عرف کې د دې نه اخوا تېرېدل له ده څخه لرې شمېرلی شي_بله دا، چې لمونځ کوونکي ته حکم شوی، چې خپلې مخې ته تېرېدونکي منع کوي؛نو د دې نه دخپل توان مناسب مراد دی؛نوچې له ده نه درې ګزه اخواتېرېږي نودهغه پر لاس باندې منع کول دانسان له توان بهردي خصوصا کله، چې تشهدحالت کې وي يا درکوع او سجدې په حالت کې وي

بله دا، چې حديثونو کې راغي (بين يديه)؛ نو د انسان، چې د لاس نه اخوا تېرېږي ان شاء الله ګناه به نه وي اګرکه احتياط دادی، چې له دې نه هم اخوا انسان تيرشي

ځيني خلک وايي: چې ستره په مسجدکې ضروري نه ده، بلکې په

صحراء کې ضروري ده، ليکن د طه ده، بلکې په صحراء مسجد او کور وغيره په هر ځای کې سترې ته لمونځ کول ضروري دي د رسول الله ﷺ دا فرمان چې:

لا يصل إلا إلى سترة

(ابن خزيمة: ۲|۱۷،۱۰)

إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ فَلْيَسْتَتِرْ، وَلْيَقْتَرِبْ مِنَ السُّتْرَةِ

شرح السنة للبغوي (۲ / ۴۴۷):

دا حديثونه عام دي دجومات اوصحراء توپير پکې نشته، بلکې له عمرفاروق ؓ څخه نقل دي:

وَرَأَى عُمَرُ: " رَجُلًا يُصَلِّي بَيْنَ أُسْطُوَانَتَيْنِ، فَأَدْنَاهُ إِلَى سَارِيَةٍ، فَقَالَ: صَلِّ إِلَيْهَا"

صحيح البخاري (۱ / ۱۰۶)

ژباړه:

عمربن الخطاب ؓ يوسړی وليده چې دستنويه مينځ کې يې لمونځ کاوه؛ نويوې ستنې ته يې نږدې کړ او ورته يې و ويل دې ته لمونځ کوه

امام ابن حجر ؒ فرمايي:

وَأَرَادَ عُمَرُ بِذَلِكَ أَنْ تَكُونَ صَلَاتُهُ إِلَى سُتْرَةٍ.

فتح الباري لابن حجر (۱ / ۵۷۷):

ژباړه:

عمر ؓ په دې کار سره دا غوښتل، چې د دې کس لمونځ سترې ته وشي

له انس ؓ څخه روايت دی:

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: «لَقَدْ رَأَيْتُ كِبَارَ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

(c) ketabton.com: The Digital Library

وَسَلَّمَ يَبْتَدِرُونَ السَّوَارِيَ عِنْدَ المَغْرِبِ»

صحيح البخاري (١ / ١٠٧)

ژباړه

ما د نبی ﷺ لوی لوی ملګري وليدل، چې د ماښام دوه رکعتونو پرمهال به يې ستنو ته توندي کوله

د دې روايت په نقلولوسره د امام بخاری ؒ موخه داده، چې صحابه کرامو ؓ به په جوماتونو کې هم د سترې اهتمام کاوه

رشيداحمد ګنګوهی ؒ په لامع الدراری: ۲۱۲، ۵، کې ليکي:

فالاوجه عندي ان الامام البخاری اشاربالترجمة الى عدم تخصيص السترة بالصحراء

ژباړه

زما په اند غوره دا ده، چې امام بخاری په ترجمة الباب کې دې ته اشار کړې ده، چې ستره په صحراپورې خاص نه ده

يحيی بن ابی کثير ؒ وايي:

«رَأَيْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ، فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ، قَدْ نَصَبَ عَصًا يُصَلِّي إِلَيْهَا»

مصنف ابن أبي شيبة (١ / ٢٤٨)

ژباړه

ما انس بن مالک ؓ وليده، چې په مسجدحرام کې يې امسا ودرولې وه او لمونځ يې ورته کاوه

(ابن ابی شيبة: ۳۱۰\۱ .طبقات ابن سعد: ۱۱\۷، الاوسط لابن المنذر: ۷۹\۵)

نافع ؒ وايي:

كَانَ ابْنُ عُمَرَ، إِذَا لَمْ يَجِدْ سَبِيلًا إِلَى سَارِيَةٍ مِنْ سَوَارِي الْمَسْجِدِ، قَالَ لِي:

«وَلِّنِي ظَهْرَكَ».

مصنف ابن أبي شيبة (١ / ٢٥٠)

ژباړه

ابن عمر ؓ به چې کله جوماتونو کې ستن مونده نه کړه نوماته به يې وويل، چې ماته شاه راواړوه او کښېنه، چې زه درڅخه ستره جوړه کړم

حَدَّثَنَا أَبُو صَالِحٍ السَّمَّانُ قَالَ رَأَيْتُ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ فِي يَوْمِ جُمُعَةٍ يُصَلِّي إِلَى شَيْءٍ يَسْتُرُهُ مِنَ النَّاسِ.

صحيح البخاري ـ حسب ترقيم فتح الباري - (١ / ١٣٥)

ژباړه

ماابوسعيدوليده، چې د جمعې په ورځ يې سترې ته لمونځ کاوه

د لا ډېرتفصيل لپاره (فتاوی الدين الخالص: ۵۶۳\۳، آپکے مسائل اوران کاحل قرآن اورسنت کے روشنی ميں. لمبشراحمدربانی: ۱۶۱\۲)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لمانځه طريقه

په خالص نيت ياني د الله ﷻ د راضي کولو په نيت د لمانځه اراده کول پکاردي او له اذانه نه مخکې له تاسره بايد دلمانځه فکر وي، چې اذان وشي او ته ورته مخکې له مخکې تيار يې، چې دا يې اعلى درجه، که داسې نه وي؛ نو تر اذانه وروسته: خو پکار ده، چې له واره ځان تيار کړې، ځکه اذان د دې مقصدلپاره دی، چې ځان تيار کړئ او د لمانځه لپاره له مخکې نه چمتووالی د مؤمنانوصفت دی.دا چې د لمانځه لپاره ځان تيار کړې او نيت دې هم صحيح وي ؛ نو بيا يو بل څه ته هم ضرورت دی، چې هغه زموږ د پيغبر طريقه ده، ځکه که په يو نيک کار ته څومره هم چمتووالی ونيسي او نيت هم پکې ښه وي ؛ خو چې د رسول الله ﷺ په طريقه نه وي ؛ نو هغه عبادت د الله ﷻ په اند د منلو وړ نه دی، بلکې الله ﷻ پرې انسان رانيسي ؛ نو دا چې له دې ځايه د سنت طريقې مطابق د لمانځه ډانچه وړاندې کېږي ياني هغه لمونځ وړاندې کېږي، چې له رسول الله ﷺ نه ډېرو او صحيحو حديثونو کې ثابته ده ؛ نو پکار ده، چې موږ او تاسې ورته ښه ځير شو هسې نه، چې هغه د پښتو متل « هندو ستړی او الله ناراضه » نو پکار ده، چې نر، ښځې لويان او کوچنيان په ټولو چارو کې ګډه د رسول الله ﷺ د تابعدارۍ کوښښ وکړو او په ځانګړې ډول په لمانځه کې، ځکه دا ډېر ارزښتمن عبادت دی.

اوس دا چې لمونځ پر ښځو او نرو فرض دی ؛ نو ايا د ښځو او د سړيو په لمانځه کې به څه توپير وي او که نه ؟ راځئ، چې د دلايلو په رڼا کې دغه مسئله وڅېړو، چې ښه مو پرې سرونه خلاص شي.

شپږمه مسئله: د ښځو او سړيو په لمانځه کې توپير؟

ځينې خلک د ښځو او سړيو په لمانځه کې دا توپيرونه راوباسي، چې سړي به لاسونه ترغوږونو اوچتوي او ښځې به يې تراوږو او پتون به سره جلاساتي او ښځې به د سړي په څېر سجده نه کوي، بلکې ښځې به په ځمکه جوختېږي او سړی به قعده کې کينه پښه څملوي او ښۍ پښه به ودروي او ښځه به تورک کوي! ياني پر کوناټو به کښني !!او سړی به لاس تر نامه لاندې ږدي او ښځه به لاسونه پرسينه ږدي او داسې نور: نو دا به له حديثو نه ثابت وي او که نه ؟ نو لوستونکي بايد لومړی پر دې پوهېږي، چې د لمانځه احکام دوه ډوله دي، چې يو يې بهرني احکام او بل يې دا خلي احکام بهرني احکام، لکه جَمعه، اذان، عورت پټول، په صف کې يواځې ودرېدل، د لمانځه لپاره پرده کول او داسې نور.

نو په دې احکامو کې د سړيو او ښځو تر مينځ توپيرشته، ځکه په دې اړه صحيح حديث راغلی دي

دويم ډول د لمانځه دننې احکام دي: نو په دې اړه صحيح او غوره خبره دا ده، چې د سړيو او ښځو د لمانځه په کيفيت او هيئت کې هيڅ توپيرنشته، ځکه رسول الله ﷺ خپل ټول امت ته دا ويلي دي، چې

صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي.

صحيح البخاري (۱ / ۱۲۹)

داسې لمونځ کوئ ځنګه، چې زه لمونځ کوم دا خطاب سړيو او ښځو ټولو ته متوجه دی او د رسول الله ﷺ د لمانځه طريقه الحمدلله د حديثونو په کتابونو کې تفصيلاً ذکر ده، چې د هر رکن په اړه به حديثونه وروسته د هر رکن په بيان کې به ان شاء الله راشي، چې هغه به د لومړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

تکبیر(تکبیرتحریمه) په وخت تر کوم ځای پورې لاسونه اوچتول؟ لاسونه به یې پرکوم ځای ترل؟ سجده به یې څنګه کوله؟ او قعده به یې څنګه کوله؟

رسول الله ﷺ. چې څنګه لمونځ کړی دی پر سړو او ښځو دواړو باندې دا لازمه ده، چې د رسول الله ﷺ د لمانځه په شان لمونځ وکړي

اوس که څوک وایي، چې سمه ده رسول الله ﷺ سجده اوږده کړې ده، خپلې څنګلې یې له تخرګونو او ځمکې نه اوچتې او جلاساتلې دي، خپله ګېډه مبارکه یې له پتون نه لرې ساتله؛ خو ښځه به داسې سجده نه کوي؛ نو دا کس د خپلې خبرې د پخلي لپاره اړ دی، چې صحیح حدیث په دلیل کې وړاندې کړي؟

یا که څوک دا وایي، چې ښځه به د سړي په شان د تکبیرتحریمه پروخت لاسونه ترغوږونو نه اوچتوي یا ښځه به د سړي په څېر لاسونه نه ترې یا ښځه به د سړي په څېر په قعده کې نه کېني؛ نو دا کس به صحیح حدیثونه په دلیل کې وړاندې کوي اوکه وړاندې یې نه کړي؛ نو امت اړ نه دی، چې د صحیحوحدیثونو په مقابله کې پر ضعیفو او موضوعي روایتونو باندې عمل وکړي او یا یواځې د علماوو پر بې دلیله نظرونو او قیاسونو عمل وکړي، ځکه د عمل لپاره له صحیح حدیث نه دلیل پکار دی. دا چې د ښځو او سړیو د لمانځه د توپیر په اړه هیڅ صحیح حدیث نشته او دې بل لور ته خبره پر صحیحو حدیثو ثابته ده، چې د ښځو او سړو په لمانځه کې توپیر نشته؛ نو ولې له دې روښانه دلیلونو څخه مخ واړول شي؟

زه دلته په لنډو هغه دلیلونه وړاندې کوم، چې هغه د ښځې او سړي په لمانځه کې د توپیرپرنشت والي دلیل وي

د سړیو او ښځو په لمانځه کې توپیرنشته:

لومړی دلیل:

عَنْ أَبِي قِلَابَةَ قَالَ : حَدَّثَنَا مَالِكٌ أَتَيْنَا إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم وَنَحْنُ شَبَبَةٌ مُتَقَارِبُونَ فَأَقَمْنَا عِنْدَهُ عِشْرِينَ يَوْمًا وَلَيْلَةً، وَكَانَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم رَحِيمًا رَفِيقًا فَلَمَّا ظَنَّ أَنَّا قَدِ اشْتَهَيْنَا أَهْلَنَا، أَوْ قَدِ اشْتَقْنَا سَأَلَنَا عَمَّنْ تَرَكْنَا بَعْدَنَا فَأَخْبَرْنَاهُ قَالَ ارْجِعُوا إِلَى أَهْلِيكُمْ فَأَقِيمُوا فِيهِمْ وَعَلِّمُوهُمْ وَمُرُوهُمْ - وَذَكَرَ أَشْيَاءَ أَحْفَظُهَا، أَوْ لاَ أَحْفَظُهَا - وَصَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي فَإِذَا حَضَرَتِ الصَّلاَةُ فَلْيُؤَذِّنْ لَكُمْ أَحَدُكُمْ وَلْيَؤُمَّكُمْ أَكْبَرُكُمْ صحيح البخاري ـ حسب ترقيم فتح الباري - (١ / ١٦٢)

صحيح مسلم ـ مشكول وموافق للمطبوع (٢ / ١٣٤)وفى الادب المفرد (ص ۹۷، والدارمی(۱\۲۲۹،)

ژباړه:

له ابوقلابه څخه روایت دی، چې موږ ته مالک بن حویرث حدیث بیان کړی، چې موږ نبی کریم ﷺته راغلو او موږ ځوانان او همزولي و؛ نو شل ورځې مو ور سره تېرې کړې او نبی کریمﷺ شفقت کوونکی و، کله چې یې ګومان راغلی، چې زموږکور والاوو ته مینه پیداشوې ده؛ نو له موږ نه یې د هغه چا په اړه وپوښتل، چې موږ په کورونو کې پرېښې وو. موږ ورته خبر ورکړ؛ نو ویې ویل خپلوکورونو ته ستانه شئ هلته و وسېږئ او ښوونه ورته وکړئ او امر ورته وکړئ او داسې ډېر شیان یې ذکر کړه، چې ځینې راته یاد دي اوځینې راته یاد نه دي او داسې لمونځ کوئ، لکه چې زه یې کوم....ترپایه.

دا حدیث مبارک پر دې مسئله دلیل دی، چې د سړي او ښځې په لمانځه کې توپیر نشته. ځکه که چېرته د دوی په لمانځه کې توپیر وای؛ نو

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسول الله ﷺ به خامخا مالک بن حويرث او د هغه ملګرو ته بيان کړی وای او خصوصاً په داسې وخت کې، چې هغوی خپلو کورونو ته ستنېدل او خپل کور والاوو ته يې دين وربښوده.

البته د لمانځه، چې کوم بهرني احکام دي؛ نو په هغې کې د سړيو او ښځو ترمينځ توپير شته، ځکه هغه توپيرونه په صحيح حديثونو کې راغلي دي؛ خو په لمانځه کې دننه د سړيو او ښځو د لمانځه ترمينځ د توپير په اړه داسې صحيح حديث نه دي راغلي، چې په هغې کې د دې خبرې بيان وي، چې ښځه دې داسې لاسونه اوچتوي. داسې دې لاسونه تړي. داسې دې سجده کوي او دغه شان دې قعده کوي او سړی به يې د ښځې په څېر نکوي داسې څه حديث نشته دی.

دويم دليل:

رسول الله ﷺ خپل امت له دې نه منع کړی، چې په لمانځه کې له حيواناتو سره مشابهت وکړي. لکه موږ له دې څخه منع شوي يو، چې د سپي او د لېوه په څېر په سجده کې کېنو. لېچې پر زمکه وغوړوو. اوګوره بخاری مسلم ترمذی

دغه شان دنقرة الغراب (دکارغه په شان ټونګه وهلو) نه منع راغلي ده. لکه دا حديث او دا بحث وروسته تفصيلي راروان دی

اوګوره فتاوی الدين الخالص ۸۲\۴.

نو له دې حيواناتوسره له مشابهت کولو نه منع راغلي ده او دا سړيو او ښځو دواړو ته شامل دی. ياني څنګه، چې له دې حيواناتو سره ځان مشابه کول د سړی لپاره منع دي؛ نو د ښځې لپاره هم منع دي او ښکاره خبره ده، چې کله ښځه داسې سجده وکړي، چې جوخته وي ؛ نو له دې حيواناتو_سپي او لېوانو_سره يې مشابهت راځي

دريم دليل:

عدم نقل دی، ياني که چېرته د سړي او ښځې د لمانځه ترمينځ توپير وای؛ نو رسول الله ﷺ به ارومرو امت ته د دې بيان کړی وای، سره له دې، چې هيڅ صحيح حديث داسې نشته، چې پر دې دلالت وکړي، چې ګوندې د سړيو او ښځو په لمانځه کې توپيرشته رسول الله ﷺ ؛ خو د دين ډېرې وړې او غټې مسئلې هم بيان کړي دي؛ نوکه چېرته د ښځې او سړي په لمانځه کې توپيروای؛ نوهغه به يې هم بيان کړی وای، سره له دې، چې له دې کار سره مسلمان د ورځې لږ تر لږه پنځه ځله مخ کېږي.

څلورم دليل

امام بخاری رحمه الله په خپل صحيح کې (۱۱۴\۱) او تاريخ صغير ص (۹۰) او ابن ابی شيبة په خپل مصنف کې (۲۷۰\۱۱) روايت کوي

عن مکحول قال: وَكَانَتْ أُمُّ الدَّرْدَاءِ: «تَجْلِسُ فِي صَلَاتِهَا جِلْسَةَ الرَّجُلِ وَكَانَتْ فَقِيهَةً».

ژباړه:

له مکحول څخه روايت دی، چې ام درداء به په لمانځه کې د سړيو په څېر کېناسته او دا فقيهه ښځه وه

د امام ابوحنيفة له استاد ابراهيم نخعي رحمه الله څخه نقل دي، هغه فرمايي

«تَقْعُدُ الْمَرْأَةُ فِي الصَّلَاةِ كَمَا يَقْعُدُ الرَّجُلُ»

مصنف ابن أبي شيبة (۱ / ۲۴۲)

ژباړه:

ښځه به په لمانځه کې دسړيو په شان کېني

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سړيو او ښځو د لمانځه ترمنځ د توپير د نشتوالي په اړه د علماوو ويناوې

۱. د امام بخارى ؒ ۲ او دغه شان د امام ابراهيم نخعي ؒ قول مخکي ذکر شو، هغه فرمايي، ښځه او سړى به په لمانځه کي يوشان کښېني

۳ حافظ ابن حجر عسقلانیؒ په فتح البارى (۲۲۲۱۲) کې ليکي

لَمْ يَرِدْ مَا يَدُلُّ عَلَى التَّفْرِقَةِ فِي الرَّفْعِ بَيْنَ الرَّجُلِ وَالْمَرْأَةِ وَعَنِ الْحَنَفِيَّةِ يَرْفَعُ الرَّجُلُ إِلَى الْأُذُنَيْنِ وَالْمَرْأَةُ إِلَى الْمَنْكِبَيْنِ لِأَنَّهُ أَسْتَرُ لَهَا

فتح الباري لابن حجر (۲ / ۲۲۱):

ژباړه:

داسي حديث نشته، چې د ښځي او سړي د لمانځه تر منځ پر توپير دلالت وکړي، حنفيان وايي، چې سړى به لاسونه ترغوږونو او ښځه به يې تر اوږو او چتوي، ځکه دا د دې لپاره ډېر پټوونکي دي

دا توپير يواځې له احنافو علماوو نه نقل دى، چې سړى به ترغوږونو او ښځه به يې تراوږو پورې لاسونه اوچتوي (په دې عقلي وجه باندې چې، ځکه دا د ښځې لپاره ډېرستراو پرده ده.

خلورم دليل:

قاضى شوکاني ؒ ليکي

وَاعْلَمْ أَنَّ هَذِهِ السُّنَّةَ تَشْتَرِكُ فِيهَا الرِّجَالُ وَالنِّسَاءُ وَلَمْ يَرِد مَا يَدُلُّ عَلَى الْفَرْقِ بَيْنَهُمَا فِيهَا، وَكَذَا لَمْ يَرِدْ مَا يَدُلُّ عَلَى الْفَرْقِ بَيْنَ الرَّجُلِ وَالْمَرْأَةِ فِي مِقْدَارِ الرَّفْعِ.

نيل الأوطار (۲ / ۲۱٤)

ژباړه

پر دې پوه شه، چې په دې سنت کي ښځه اوسړى يوشان دي او پر توپير

دليل نشته او د لاسونو اوچتولو په اندازه کې هم په توپيرباندې دليل نشته وروسته بيا ليکي

وَرُوِيَ عَنْ الْحَنَفِيَّةِ أَنَّ الرَّجُلَ يَرْفَعُ إِلَى الْأُذُنَيْنِ وَالْمَرْأَةَ إِلَى الْمَنْكِبَيْنِ لِأَنَّهُ أَسْتَرُ لَهَا وَلَا دَلِيلَ عَلَى ذَلِكَ.

نيل الأوطار (۲ / ۲۱٤)

ژباړه

له حنفيانوڅخه نقل دي، چې سړى به لاسونه ترغوږونو او ښځه به يې تر اوږو پورته کوي : خو د دوى پر دې خبره څه دليل نشته

پنځم دليل:

علامه شمس الحق عظيم ابادي په عون المعبود شرح سنن ابى داود کې ليکي:

لَمْ يَرِدْ مَا يَدُلُّ عَلَى التَّفْرِقَةِ فِي الرَّفْعِ بَيْنَ الرَّجُلِ وَالْمَرْأَةِ وَعَنِ الْحَنَفِيَّةِ يَرْفَعُ الرَّجُلُ إِلَى الْأُذُنَيْنِ وَالْمَرْأَةُ إِلَى الْمَنْكِبَيْنِ لِأَنَّهُ أَسْتَرُ لَهَا

فتح الباري لابن حجر (۲ / ۲۲۱)

ژباړه

په توپير د سړي او د ښځې په لمانځه کې د لاسونو په پورته کولو کې دليل نشته او له حنفيانو نه نقل دي، چې سړى به لاسونه تر غوږونو او ښځه به يې تر اوږو پورته کوي ځکه په دې کې ستر ډېر دى

شپږم دليل:

شيخ ابوالحسن عبدالله مبارکفوري صاحب په مرعاة شرح مشکوة کې ليکي:

واعلم أنه لم يرد ما يدل على الفرق بين الرجل والمرأة في محل الوضع،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ومذهب الحنفية أن الرجل يضع اليدين تحت السرة والمرأة تضعهما على الصدر؛ لأنه أستر لها. ولا دليل على هذا الفرق من السنة ولا من قول الصحابي.

مرعاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح (٣ / ٦٣)

ژباړه

پوه شه؛ چې د ښځو او سړیو په لمانځه کې د لاسونو کېښودو د توپیر په اړه کوم دلیل نشته، د سړیو او د ښځو د لاسونو کېښودو د ځای په اړه د حنفیانو مذهب دادی، چې سړی به لاسونه ترنامه لاندې ږدي او ښځه به یې پرسینه ږدي، ځکه په دې کې ستر ډېر دی او پر دې خبره نه له حدیث نه دلیل شته او نه له کوم صحابي نه څه دلیل نشته

اووم دلیل

محدث العصر امام الالبانی لیکي:

كل ما تقدم من صفة صلاته صلى الله عليه وسلم يستوي فيه الرجال والنساء ولم يرد في السنة ما يقتض استثناء النساء من بعض ذلك بل إن عموم قوله صلى الله عليه وسلم: (صلوا كما رأيتموني أصلي) يشملهن وهو قول إبراهيم النخعي قال:

(تفعل المرأة في الصلاة كما يفعل الرجل)

أخرجه ابن أبي شيبة (١ / ٧٥ / ٢) بسند صحيح عنه ژباړه

مخکې، چې کوم د نبي کریمﷺ د لمانځه کیفیت بیان شه په دې کې سړي او ښځې یوشان دي او په سنت کې داسې څه نشته، چې له دغه عام نه د ښځې پر استثنا دلالت وکړي، بلکې د نبي ﷺ د دې وینا عموم، چې (صلوا كما رأيتموني أصلي) زمایه شان لمونځ کوئ دواړو ته شامل دی او دا د ابراهیم نخعی وینا هم ده، چې ویلي یې دي: ښځه به داسې لمونځ کوي،

لکه چې سړی یې کوي

صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم - الألباني (١ / ١٨٩)

صفة صلاة النبي للالبانی (ص: ٢٠٧)

اتم دليل:

امام ابن حزم رحمه الله لیکي

وَأَمَّا الْمَرْأَةُ - فَلَوْ كَانَ لَهَا حُكْمٌ بِخِلَافِ ذَلِكَ لَمَا أَغْفَلَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - بَيَانَ ذَلِكَ

المحلى بالآثار (٣ / ٣٩)

ژباړه:

که د ښځې لپاره جلا حکم وای؛ نو نبي کریمﷺ به د هغې له بیانه نه وای غافله شوی

المحلی: ٣|٣٩) صفة الركوع والسجودالمطلوبة شرعا.

٩- د امام ابوحنیفة او امام مالک مذهب

علامه عینی حنفي په عمدة القاری شرح صحیح البخاری کې د دې روایت لاندې، چې ام درداء به په لمانځه کې د سړو په شان کېناسته، لیکي

فَدلَّ هَذَا على أَن الْمُسْتَحبّ للْمَرْأَة أَن تجْلِس فِي التَّشَهُّد كَمَا يجلس الرجل، وَهُوَ أَن ينصب الْيُمْنَى ويفترش الْيُسْرَى، وَبِه قَالَ النَّخعِيّ وَأَبُو حنيفَة وَمَالك.

عمدة القاري شرح صحيح البخاري (٦ / ١٠١)

ژباړه:

دا حدیث پر دې دلیل شو، چې د ښځې لپاره ښه داده، چې په تشهد کې به د سړي په څېر کېني او هغه دا، چې ښی پښه به ودروي او چپه پښه به

وغورږوي او پردې نخعي، ابوحنيفة او امام مالک قول کړی دی.

(عمدة القاری شرح صحيح البخاری للعينی : ٦\١٠١، وحاشية علی البخاری : ١\١٤٤، للشيخ احمدعلی السهارنفوری)

۱۰ـ دغه شان په فتاوی الدين الخالص ۴\۸۷، ۸۴. کې

۱۱ شيخ ابوالحسن مبشراحمدربانی په خپل کتاب (آپ کے مسائل اوران کاحل ۱\۱۹۵، ۱۸۸) کې

۱۲: حافظ محمدابراهيم سلفی رحمه الله په خپله رساله کې، چې پر دې موضوع باندې يې ليکلې ده، چې د سړی او د ښځې په لمانځه کې هيڅ توپيرنشته. هم دا خبره واضحه کړې ده.

د حنفيانو د مذهب تجزيه

حنفيان علماء، چې په سجده، قعده، تکبير تحريمه کې د په لاس اوچتولوکې او پر سينه باندې لاس تړلو کې د سړيو او ښځو ترمينځ توپير کوي؛ نو دوی په دليل کې قياس پېش کوي، چې دا د ښځې لپاره ډېره د پردې خبره ده.

د دې ځواب دادی، چې که چېرته د رسول الله ﷺ لمونځ د ښځو د ستر او پردې خلاف وي؛ نو بيا نبي ﷺ ولې ښځو ته دا نه ويل، چې تاسې زما په څېر لمونځ مه کوئ؟ ځکه زما په لمانځه کې د ښځولپاره ډېره پرده نشته والعياذبالله؛ خو که دوی ووايي، چې رسول الله ﷺ؛ خو ښځوته ويلي دي، چې تاسې سجده جوخته کوئ او لاسونه تر اوږو پورې پورته کوئ، لکه دا روايت: بيهقی ۲\۲۲۲، مجمع الزوائد ۲\۱۰۳، مصنف عبدالرزاق ۳\۱۳۸، ۱۳۷، ابن ابی شيبة: ۱\۲۷۰. کې ذکردي همدغه راز ځينی نورو روايتونه، چې حنفيانوپه دې اړه وړاندې کړي دي د دې ټولو ځواب دادی، چې حنفيانو کوم روايتونه وړاندې کړي دي هغه ټول کمزوري دي په

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغې کې يو هم صحيح حديث نشته او که چېرته په دې اړه صحيح حديث او اثرونه راغلي وای؛ نو اهل الحديث والسنة ؛ خو بيا له هرچاڅخه پردې د عمل کولو ډېر حقدارو. چې لومړی دوی پر دې عمل کړی وای

که څوک د حنفيانو د دليلونو د ضعف وجه معلومول غواړی: نوهغه دې فتاوی الدين الخالص (۴\۸۵، ۸۴)ته مراجعه وکړي

فائده:

تاسې وکتل د امام ابوحنيفه مذهب هم دا دی، چې ښځه به د سړی په څېر قعده کوي؛ خو خان ته د ابوحنيفة مقلدين ويونکي دا نه مني (فالی الله المشتکی هذا وبالله التوفيق).

اوومه مسئله: ښځوته د ښځې د امامت کولو حکم

بله مسئله دا ده چې ايا ښځې په ښځو ته امامتي کولای شي او که نه ؟هو! کولای يې شي او دا يو مستحب عمل دی، که څه هم د حنفي د فقهې په ځيني کتابونوکې دي، چې ښځې به يواځې خپل مينځ کې د جمعې لمونځ نه کوي او دا کار د دوی لپاره مکروه دی ؛ خو دغه خبره ناسمه ده او بې دليله ده او د ښځو لپاره په خپل مينځ کې په جمع سره لمونځ کول، چې يوه ښځه امامه شي او نورې ښځې د هغې مقتديانې شي، په دې طريقه د ښځولپاره جمع کول مستحب دي اوڅوک، چې خپل مينځ کې د ښځو جمع کول مکروه ګڼي؛ نو دا خبره يې خطاده په دې اړه له هغوی سره هيڅ صريح دليل نشته، چې پردې دلالت وکړي، ښځې په خپلو منځو کې جمع يانې د جمعې لمونځ نشي کولای، بلکې هغوی د صريح او صحيح روايتونو په مقابله کې پر متشابهاتو باندې استدلال کوي، لکه دا خبره علامه ابن قيم رحمه الله په اعلام الموقعين (۲\۳۷۲)کې هم بيان کړې ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

پردې خبره، چې د ښځولپاره په جمعې سره لمونځ کول په غیر له کراهت څخه جائزدی، بلکې مستحب دي، چې په دې اړه دلائل دا دي:

اول دلیل: سنن ابی داود (١\٨٧)، رقم **٥٩١**، کې دي:

بَابُ إِمَامَةِ النِّسَاءِ

عَنْ أُمِّ وَرَقَةَ بِنْتِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ نَوْفَلٍ الْأَنْصَارِيَّةِ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا غَزَا بَدْرًا، قَالَتْ: قُلْتُ لَهُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، ائْذَنْ لِي فِي الْغَزْوِ مَعَكَ أُمَرِّضُ مَرْضَاكُمْ، لَعَلَّ اللَّهَ أَنْ يَرْزُقَنِي شَهَادَةً، قَالَ: «قَرِّي فِي بَيْتِكِ فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَرْزُقُكِ الشَّهَادَةَ»، قَالَ: فَكَانَتْ تُسَمَّى الشَّهِيدَةُ، قَالَ: وَكَانَتْ قَدْ قَرَأَتِ الْقُرْآنَ فَاسْتَأْذَنَتِ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ تَتَّخِذَ فِي دَارِهَا مُؤَذِّنًا، فَأَذِنَ لَهَا . سنن أبي داود (١ / ١٦١)

[حكم الألباني] : حسن

ژباړه:

د ورقه له مورڅخه، چې د نوفل لورده روایت دی، چې نبي کریم ﷺ کله د بدر غزا وکړه. دا وایي: ما ورته وویل: ای د الله رسوله! ﷺ ماته د جهادکولو اجازه راکړه، چې ستاسې د ناروغانوخدمت به کوم، کېدای شي الله ﷻ ما ته شهادت را په برخه کړي، نبي کریم ﷺ ورته وفرمایل: په کورکې کېنه الله ﷻ به تا ته شهادت درکړي، راوی وایي؛ نو دا شهیده وه راوی وایي دې قرآن لوستلی وه؛ نو له نبي ﷺ څخه یې په کورکې د یوه مؤذن نیولو اجازه وغوښته؛ نو اجازه یې ورته وکړه... حدیث تر پایه ولوله.

او د دې حدیث سند حسن دی (انظرصحیح ابی داود: ١\١١٨، رقم **٥٩١**)

د ابوداود په بل روایت کې داهم دي، چې:

وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَزُورُهَا فِي بَيْتِهَا وَجَعَلَ لَهَا مُؤَذِّنًا يُؤَذِّنُ لَهَا، وَأَمَرَهَا أَنْ تَؤُمَّ أَهْلَ دَارِهَا، قَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ: فَأَنَا رَأَيْتُ مُؤَذِّنَهَا شَيْخًا كَبِيرًا.

سنن أبي داود (١ / ١٦٢)

[حكم الألباني] : حسن

و سنده حسن کمافی صحیح ابی داود: ١\٥٩٢، و ارواء الغلیل: ٢\٣١، للالبانی

ژباړه:

نبي کریم ﷺ به د دې زنانه ملاقات لپاره کورته ورته او دې لره یې مؤذن هم مقررکړ، چې دې ته به یې اذان کاوه او دایې ور ته حکم وکړ، چې خپل کور والا ته امامت کوه او عبدالرحمن بن خلاد وایي: ما د هغې مؤذن ولیده، چې ډېر بوډاوه.

دا حدیث په نوروکتابونو د حدیث کې هم شته اوګوره:

المنتقى لابن الجارود ص: ١٢٢، رقم: ٣٣٣، دارقطنی مع التعلیق المغنی: ١\٤٠٣، السنن الکبری للبیهقی: ٣\١٣٠، والحاکم: ١\٢٠٣، واحمد: ٦\٤٠٥، وابوعلی الصواف فی حدیثه : ٨٩، و محمد بن نصرالمروزی فی قیام اللیل ص: ١٦٢، و نصب الرایه: ٢\٣٢، ٣١، و غیرهم)

علامه شمس الحق عظیم ابادی ؒ د دې حدیث په شرح کې لیکي له دې حدیث څخه دامسئله معلومه شوه، چې ښځو ته د ښځوامامتي کول او د دوی جمع کول صحیح او ثابت دي په امر د رسو ل الله ﷺ باندې اوګوره عون المعبو، شرح سنن ابی داود

٢: عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ عَائِشَةَ، أَنَّهَا كَانَتْ «تُؤَذِّنُ، وَتُقِيمُ، وَتَؤُمُّ النِّسَاءَ، وَتَقُومُ وَسْطَهُنَّ»

المستدرك على الصحيحين للحاكم (١ / ٣٢٠)

(c) ketabton.com: The Digital Library

(اخرجه الحاكم : ۱\۲۰۳، وله طريق اخررواه عبدالرزاق فى مصنفه: ۳\۱٤۱، وفى المحلى: ۳\۱۳۶، والبيهقى: ۳\۱۳۱)

ژباړه

عطاء له عائشيؓ څخه روايت کوي، چې دې به اذان کاوه او ښځو ته به يې امامتي کوله؛ نو په مينځ کې به يې ودريده.

عن ريطة الحنفية أن عائشة أمتهن وقامت بينهن في صلاة مكتوبة

مصنف عبد الرزاق - (۳ / ۱٤۱)

(قال النووى فى الخلاصة وسنده صحيح التعليق المغنى: ۱\٤٠٤)

ژباړه

له ريطه څخه روايت دی، چې عائشيؓ به دوی ته به يې د فرضي لمانځه امامتي کوله او په مينځ کې به يې ودريدله (ياني د سريو په څېر به له نورو ښځو نه مخکې نه ودريدله، بلکې د لومړي صف په منځ کې به ودريده).

او په همدې روايت کې دا هم راغلي دي، چې امامتي به يې کوله؛ نو د دوی سره به ودريدله.

وله طريق اخر رواه ابن حزم في المحلى : ۱۳۶\۱

عَنْ تَمِيمَةَ بِنْتِ سَلَمَةَ عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ: أَنَّهَا أَمَّتِ النِّسَاءَ فِي صَلَاةِ الْمَغْرِبِ فَقَامَتْ وَسْطَهُنَّ وَجَهَرَتْ بِالْقِرَاءَةِ

قَالَ عَلِيٌّ: هِيَ خِيرَةُ ثِقَةِ الثِّقَاتِ، وَهَذَا إِسْنَادٌ كَالذَّهَبِ.

المحلى بالآثار (۳ / ۱۳۶)

ژباړه

له تميمه څخه روايت دی، چې عائشيؓ به دوی ته د ماښام د لمانځه

امامتي کوله ؛ نو په مينځ کې به يې ودريدله او په زوره به يې قرائت کاوه

په بل هغه روايت کې دي، چې امام محمد په کتاب الآثار کې نقل کړی دی، چې له ابراهيم نخعي څخه روايت دی. عائشيؓ به ښځو ته امامتي کوله، د رمضان مياشتې په مينځ کې

فائده:

د ام المؤمنين عايشيؓ په دې حديث کې دا خبره په ډاګه شوه، چې ښځه د نورو ښځولپاره امامتي کولای شي او د فرض لمانځه امامتي هم کولای شي

اتمه مسئله د لمانځه نيت

پرلمانځه تر ودريدو له مخه په ژبه کوم اذکار يا دعاګانې ويل نشته، دا به نه کوې، چې نيت مې کړی زړه د اخلاصه... يا نو يت... او يا ځينې خلک د نيت په موخه دا آيت لولي

إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ
[الانعام: ۷۹]

او دا بدعتونه دي، چې دې خلکو له ځانه جوړ کړي دي، په دين کې يې له سره هيڅ ننبه او څرک نشي تر سترګو کېدای؛ نو له دې کارونو نه ځان ساتل پکار دي. بس يواځې د اللهﷻ د رضا کولو نيت پکار دی ياني په دې فکر لمانځه ته ودريدل پکار دي

البته په صف کې د ودريدو پر مهال دا دعا راغلې:

اللَّهُمَّ آتِنِي أَفْضَلَ مَا تُؤْتِي عِبَادَكَ الصَّالِحِينَ

تخريج الأحاديث المرفوعة المسندة في كتاب التاريخ الكبير للبخاري (۱ / ۵۳۰)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه:

اى الله ﷺ ما ته هغه غوره څه راكړه، چې ته يې خپلو نېكانو بنده ګانو ته وركوې

كه څه هم ددې روايت په سند كې لږ غوندې خبرې شته ؛خو سړى يې د فضائلو په درجه كې ويلاى شي ؛ خو له لمانځه نه مخكې څه اذكار يا څه دعاګانې نه دي راغلې

د لمانځه لپاره نيت كول فرض دي (ياني لمونځ كونكى به اورمرو له خپل ځان سره د لمانځه د كولو اراده كوي)

پر دې خبره دا حديث دليل دى

إِنَّمَا الأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ

صحيح البخاري ـ حسب ترقيم فتح الباري - (١ / ٢)

ژباړه:

اعمال په نيتونو پورې اړه لري

د لمانځه لپاره په ژبه دا ويل، چې نيت مې كړى او نيت كوم، چې دومره ركعته لمونځ كوم په دې ډول لمونځ كول بدعت دي، دليل پرې دا دى، چې د الله له رسول څخه نه دي ثابت، ځكه رسول الله ډېر زيات لمونځونه كړي دي او د هيڅ لمونځ لپاره يې په ژبه هيڅ ډول الفاظ نه دي ويلي، بلكې په زړه كې به يې د لمانځه لپاره نيت كاوه.

دغه راز له صحابه كرامو څخه هم په ژبه د نيت ويل نه دي نقل او نه د دې امت له سلفو علماوو څخه چېرته نقل دي، چې هغوى په ژبه د لمانځه لپاره نيت ويلى وي

كه چيري په ژبه نيت كول مستحب ياغوره عمل واى؛ نورسو ل الله صلى الله عليه وسلم، صحابه كرامو او د دين مشرانو، نورو سلفو علماوو

ولې په دې مستحب باندې عمل نه كاوه؟

لكه فتح القدير شرح الهدايه (٢٣٢/١)، مرقات د ملا علي قاري (٩٥/١) كې دي

قَالَ بَعْضُ الْحُفَّاظِ : لَمْ يَثْبُتْ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِطَرِيقٍ صَحِيحٍ وَلَا ضَعِيفٍ أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ عِنْدَ الِافْتِتَاحِ أُصَلِّي كَذَا، وَلَا عَنْ أَحَدٍ مِنْ الصَّحَابَةِ وَالتَّابِعِينَ، بَلْ الْمَنْقُولُ أَنَّهُ كَانَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إذَا قَامَ إلَى الصَّلَاةِ كَبَّرَ وَهَذِهِ بِدْعَةٌ

فتح القدير لكمال بن الهمام - (٢ / ٧)

ژباړه

ځينو حديثپوهانو ويلي دي، چې له نبي ﷺ څخه نه په صحيح او نه په ضعيف سند سره داسې نقل دي، چې هغه دې د لمانځه په پيل كې په ژبه داسې ويلي وي، چې دومره ركعتونه لمونځ كوم او همداشان نه له صحابه وو او تابعينو څخه په دې اړه څه نقل شته، چې ګوندې هغوى دې داسې كار كړى وي، بلكې داسې ترې نقل دي، چې كله به لمانځه ته پاڅېدل؛ نوالله اكبر به يې وايه او دا نور لفظونه ويل بدعت دي

دا چې په ژبه د نيت ويل نشته، ځكه له رسول الله ﷺ څخه نه دي ثابت او نه يې پرې حكم كړى دى دغه شان له صحابه كرامو او تابعينو څخه هم نه دي ثابت ؛ نو بيا څوك څه حق لري، چې دې ته مستحب، ياغوره عمل وايي.

پر دې خبره د ټولوعلماوو اتفاق دى، لكه څنګه چې پرموږ باندې د رسول الله ﷺ په فعل كې تابعداري فرض ده؛ نو دغه راز پر موږ باندې د يوه كار په نه كولو كې هم د رسول الله ﷺ فرض ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې لپاره، چې داخبره ښه روښانه شي په دې اړه د علماوو عبارتونو ته خير شئ:

امام ابن قیم رحمه الله په اعلام الموقعین ۳۹۰ کې لیکلي دي

والثاني عدم نقلهم لما لو فعله لتوفرت هممهم ودواعيهم أو أكثرهم أو واحد منهم على نقله فحيث لم ينقله واحد منهم البتة ولا حدث به في مجمع أبدا علم أنه لم يكن وهذا كتركه التلفظ بالنية عند دخوله في الصلاة

إعلام الموقعين - (٢ / ٣٩٠)

مطلب دا، چې عدم نقل دليل دی خکه که داکار رسول الله عليه السلام کړی وی نوموړته به دهغه نه نقل شوی وی سره له دې نه چې صحابه کرامو هرفعل اوقول ته ښه متوجه وواو دسنتوبه يې زيات اهتمام کوه

ملاعلي قاري په مرقات (۱/ ۹۵) کې فرمايلي دي

وَقِيلَ: لَا يَجُوزُ التَّلَفُّظُ بِالنِّيَّةِ فَإِنَّهُ بِدْعَةٌ، وَالْمُتَابَعَةُ كَمَا تَكُونُ فِي الْفِعْلِ تَكُونُ فِي التَّرْكِ أَيْضًا.

مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح (١ / ٤٢)

ژباړه

پر ژبه د نيت ويل روا نه دي، ځکه دا بدعت دی او لکه چې د رسول الله ﷺ تابعداري په کولوکې وي: نو په نه کولوکې يې هم وي

شيخ عبدالحق دهلوي فرمايي

والاتباع كمايكون فى الفعل وجب كذافى الترك

د رسول الله ﷺ خبره منل. لکه چې په کولوکې وي؛ نو په نه کولوکې هم وي

مطلب داچې د يوکار(تعبدا)يانې د عبادت لپاره نه وي کړی پر موږ هم

دا فرض نه ده، چې هغه كار به نه كوو وګوره اللمعات ۱/ ۳۲] الردالمختار ۱/ ۲۷۹] کې هم دي

محدثين وايي په ژبه د نيت ويل له رسول الله ﷺ څخه نه په صحيح سند او نه په ضعيف سند سره ثابت دي

سوچ او فکر کول پکار دي، چې کله د يوه شي نقل له رسول الله ﷺ څخه نه په صحيح سند سره او نه په ضعيف سند سره ثابت وي، همدا شان نه له صحابه کرامو او نه له تابعينو څخه ثابت وي؛ نو داسې کار کله مستحب کېدای شي؟

بلکې حقيقت دادی، چې د لمانځه لپاره په ژبه د نيت ويل يقيني بدعت دي د لا ډېر تفصيل لپاره د لاندينو کتابونو مطالعه کول پکار دي

الدرالسنية ۴/ ۲۷۵] کې دی، چې څوک تلفظ په نيت باندې مستحب ګڼي د دوی قول خطا او د ناپوهۍ پر بنسټ دی

دغه راز اغاثة اللهفان للامام ابن القيم (١٦٣/١) زادالمعاد (١٩٤/١) يا (٦٩/١) اعلام الموقعين (٣٩٠/٢)(٣٧٠/٢) فتاوى ثنائيه لمولانا ابوالوفا ثناء الله امرتسري (١٧٨/١) تلبيس ابليس ص (٢٥٣، ١٣٨) السنن والمبتدعات ص (٥٣) للشقيري فتح القدير شرح الهدايه (٢٣٢/١) مرقات (شرح مشكوة (٩٦/١، ٩٤) الامربالاتباع والنهى عن الابتداع ص (٢٩٥) للسيوطي فتاوى الدين الخالص (٤٥٩/١) تفصيلا مجوعة الفتاوى لشيخ الاسلام (٢٦٢/١٨)(٧٦٣/٢٢، ٢٣٧) عمدة الر عايه حاشيه شرح الوقايه (١٥٩/١) معجم البدع ص (٣١٣) للشيخ رائدصبري بن ابي علفه.

په دغو ټولو کتابونوکې دي، چې پر خوله باندې د لمانځه لپاره نيت ويل نشته او دا له رسول الله ﷺ، صحابه کرامو او تابعينو څخه ثابت نه دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه رازمولوي محمدحسن صديقي نانتوي حنفي د كنز په حاشيه كې(٢١/١) ليكلي دي. چې ››بل هى بدعة‹‹ يانې دابدعت دى او څوک. چې په ژبه د نيت ويل لازم ګڼي؛ نو دهغوى دا خبره د منلو وړ نه ده

همداشان مجدد الف ثاني صاحب هم ويلي دي، چې په ژبه نيت ويل نه له رسول اللهﷺ نه ثابت دي، نه له صحابه كراموؓ او نه له تابعينوڅخه نقل دي، بلكې دا كار بدعت دى

مكتوبات ص ٧٣) مكتوب نمبر ١٨٦) دريمه برخه

دغه شان علامه ابوالحسن مبشراحمدرباني حفظه الله هم دې ته بدعت وايي

په دې اړه وګوره اپكے مسائل اور...... (ستاسې مسائل او د هغې حل د قرآن اوسنت په رڼا كې) ص (١١٢) (٢٩ رجب ١٤٢٤هـ

نهمه مسئله: لمانځه ته ودريدل

لمانځه ته د ودريدو طريقه داده، چې ټول بدن به قبلې ته مخامخ كړې. لكه چې د مسيئ الصلاة په حديث كې راځي

فَاسْتَقْبِلِ القِبْلَةَ

قبلې ته ځان مخامخ كړه، يا ټول په ټوله متوجه شه

چې سينه او پښې دې دواړه متوجه وي، ځكه كه پښې لرې كړې وي؛ نو صف هم نه سمېږي او د دې حكم خلاف هم راځي چې:

فَاسْتَقْبِلِ القِبْلَةَ

نبې ﷺ فرمايي، قبلې ته مخ واړوه، يا ټول بدن واړوه

فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ

ټول مخونه د كعبې لور ته واړوئ

لسمه مسئله: په صف كې جوخت ودريدل

په لمانځه كې به كوږ نه ودرېږې او چې پښې دې سمې كړې: نو ټول صف به سم شي كه په جمع كې وې ؛ نو جوخت جوخت ودرېږې. ځكه چې دا د نبيﷺ امر او د علماوو تر منځ اتفاقي مسئله ده، چې داسې جوخت به ودرېږې

(كَأَنَّهُمْ بُنْيَانٌ مَّرْصُوصٌ) (رُصُّوا صُفُوفَكُمْ)

ژباړه:

صفونه داسې جوخت كړئ، لكه چې قلعه يې پرې لګول شوي وي

په منځ كې فرجه نه وي، لكه چې نبي ﷺ فرمايي

وَلَا تَذَرُوا فُرُجَاتٍ لِلشَّيْطَانِ

سنن أبي داود (١ / ١٧٩)

ژباړه:

يانې د شيطان لپاره پكې تش ځايونه مه پرېږدئ

دا اتفاقي مسئله وه؛ خو زموږ دې متاخرينو دا حسدونه د دين په جامه كې رانغښتل او دا يې داهلحديثو مسئله كړه، چې اهلحديث جوخت جوخت ودرېږي؛ نو موږ به وړاندې وړاندې ودرېږو او پدې مناظرې كول دا د ځينو خلكو عادت جوړشوى دى، سره له دې چې دا اتفاقي مسئله ده، فقه حنفي، شافعي، مالكي، په ټولوكې شته. دبېلګې په ډول د حنفي فقهې په نوموتي كتاب شامي كې يې ليكلي دي، چې په صف كې جلاجلا ودريدل مكروه تحريمي دي، ځكه د الله نبيﷺ فرمايي

وَمَنْ قَطَعَ صَفًّا قَطَعَهُ اللَّهُ

سنن أبي داود (١ / ١٧٩)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه

اوچاچې صف پرې کړه؛ نوالله به ده لره پرې کړي [يانې الله ﷻ به يې له خپل رحمت څخه جلاکړي]

وايي

داسې وعيدونه يواځې د واجبو د پرېښودو په اړه وي، له دې وجې نه جوخت ودرېدل واجب دي او((رُصُّوا صُفُوفَكُمْ، لَا تَذَرُوا فُرُجَاتٍ لِلشَّيْطَانِ)) دا ټول احاديث ددې پر وجوب ګواه دي

انس بن مالک په خپل دور کې خپکان کړی دی، په هغه دورکې وايي ګوره د نبي ﷺ په زمانه کې به موږ سره جوخت جوخت ودرېدو(كنانلزق الْكَعْبَ بِالْكَعْبِ وَالْقَدَمِ بِالْقَدَمِ) د ابوداوود په روايت کې دي (والركبة بالركبة) او د غه مخکنی د بخاری روايت دی قدم له قدم سره يوځای کول. پړکی له پړکي سره يوځای کول او زنګون له زنګانه سره يوځای کول؛ نو هغه وايي اوس د نبي ﷺ تر وفات وروسته خلکو په صفونو کې نقصان پيداکړه (ولومددت الی احدهم رجلك لنفركما ينفرالبغل الشموس (که ته داپښه يوکس ته ورنږدې کړې؛ نو داسې به در څخه وتښتي، لکه چې متکبر پښې (لتې) وهونکی قچر تښتي

چې ته ورورانديې شي، هغه به لته ووهي، چې وړاندې شه هلکه ګرمي ده.

دارروايت يې په التعليق المغني کې (چې د دارقطني حاشيه ده) نقل کړی دی او ابن حجر په فتح الباری کې هم راوړی دی او عظيم ابادي ورسره ليکلي دي دا خو د هغه زماني خبره وه، زموږ زمانې ته راشه، چې پښه دې وروړاندې کړه لنفركماينفرالحمرالوحشية (د وحشي خره په څېر به درنه

مندېه کړي) هغه پکې دا ويلي دي؛ نو له ځان نه وحشي خره جوړول نه دي پکار. دامسلمانان زموږ ورونه دي، که زموږ په تخرګ کې ودرېږي هم خير دی؛ خو د دې مطلب دا نه دی، چې سړی له ډېر تکلف څخه کار واخلي، ځکه ځيني ملګري په دې مسئله کې غلو فی الدين والا شي، بيا د سړي د پښې د پاسه پښه ږدي، يا په صف کې دومره تنګ ودرېږي، چې په ټول صف کې، بيا پرېشان ولاړ وي او خشوع يې نه را جوړېږي، داسې هم مه کوئ. بلکې په صف کې داسې جوخت ؛ خو خپلې اندازې سره ودرېږه، ان شاءالله نه به په تکليف کېږې او فائده به هم درسېږي او دا څه اختلافي مسئله نه ده، بلکې اختلاف يواځې په دې کې دی، چې نږدې او جوخت ودرېدل په صف کې واجب دي او که سنت؟ نو د ځينو علماوو نظر دادی، چې په صف کې جوخت ودرېدل سنت دي او د محققينو علماوو قول دادی، چې نه په صف کې جوخت ودرېدل (يانې پښه له پښې او اوږه له اوږې سره لګول) واجب دي او دا قول راجح دی او په دې مسئله دلائل دادي

اول دليل: اميرالمؤمنين في الحديث رئيس المحدثين امام بخاري په خپل صحيح کې باب راوړی دی (باب إِلْزَاقِ الْمَنْكِبِ بِالْمَنْكِبِ وَالْقَدَمِ بِالْقَدَمِ فِي الصَّفِّ.) يو له بل سره د اوږو او پړکو پيوسته کولو باب

بيايې وروسته د انس حديث راوړی دی، چې فرمايي

عن النبي صلى الله عليه وسلم قَالَ : « أَقِيمُوا صُفُوفَكُمْ وَتَرَاصُّوا، فَإِنِّي أَرَاكُمْ مِنْ وَرَاءِ ظَهْرِي ». قَالَ فَلَقَدْ رَأَيْتُ الرَّجُلَ يُلْزِقُ مَنْكِبَهُ بِمَنْكِبِ أَخِيهِ إِذَا قَامَ فِي الصَّلَاةِ ».

ژباړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

له نبي ﷺ څخه روايت دی، چې نبي عليه السلام فرمايلي دي:
خپل صفونه سم جوړ کړئ او جوخت جوخت ودرېږئ. ځکه زه مو له شاڅخه وينم. انس بن مالک ﷺ فرمايي، چې موږ به اوږې له اوږو سره او پښې به مو له پښو سره لګولې،

السنن الكبرى للبيهقي وفي ذيله الجوهر النقي - (٢ / ٢١)

امام ابن حزم په المحلی[٣٧٥/٢] کې فرمايي:
پر دې خبره د صحابه کرامو اجماع ده.

دويم دليل

وَقَالَ النُّعْمَانُ بْنُ بَشِيرٍ رَأَيْتُ الرَّجُلَ مِنَّا يُلْزِقُ كَعْبَهُ بِكَعْبِ صَاحِبِهِ.

ژباړه:

نعمان بن بشيروايي مابه خپل ټول ملګري ليدل، چې خپل پړکي به يې د ملګرو له پړکو سره لګول.

صحيح البخاري ـ حسب ترقيم فتح الباري - (١ / ١٨٥)

داحديث امام ابوداود په صحيح سند سره داسې نقل کړی دی:

قَالَ سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ يَقُولُ أَقْبَلَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- عَلَى النَّاسِ بِوَجْهِهِ فَقَالَ « أَقِيمُوا صُفُوفَكُمْ ». ثَلاَثًا « وَاللَّهِ لَتُقِيمُنَّ صُفُوفَكُمْ أَوْ لَيُخَالِفَنَّ اللَّهُ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ ». قَالَ فَرَأَيْتُ الرَّجُلَ يُلْزِقُ مَنْكِبَهُ بِمَنْكِبِ صَاحِبِهِ وَرُكْبَتَهُ بِرُكْبَةِ صَاحِبِهِ وَكَعْبَهُ بِكَعْبِهِ

ژباړه:

له نعمان بن بشيرڅخه روايت دی، چې رسول الله ﷺ صحابه کرامو طرفته مخ راوګرځولو او ارشاد يې وفرمايه: خپل صفونه برابروئ او يا به الله تعالی ستاسې د زړونو ترمينځه اختلاف (اوپرېشاني) رواولي.نعمان بن

بشيرفرمايي ما به صحابه کرام ليدل، چې خپله اوږه به يې دبل ملګري داوګې سره اوخپله ګوډه به يې دملګرې له زنګون سره اوخپل پړکی به يې دملګري دپړکي سره پيوسته کاوه.

سنن أبي داود ـ محقق وبتعليق الألباني - (١ / ٢٤٩)

داحديث د دې عمل پر وجوب دليل دی، ځکه چې د نبي ﷺ په امر سره شوی دی او د هغه په مخکې ټولو صحابه وو په سخته پابندۍ سره تر سره کړی دی، حديث الفاظوته په پوره پاملرنې انصاف اواخلاص سره سوچ وکړی.

بله دا، چې صحابه وو دغه عمل دنبي ﷺ له امر (أَقِيمُوا صُفُوفَكُمْ) څخه معلوم کړی اوعملي کړی دی او نبي ﷺ پرې تقرير کړی (ياني غلی پر ی پاتې شوی دی)

٣ ـ دريم دليل:

عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- « أَلاَ تَصُفُّونَ كَمَا تَصُفُّ الْمَلاَئِكَةُ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَلَّ وَعَزَّ ». قُلْنَا وَكَيْفَ تَصُفُّ الْمَلاَئِكَةُ عِنْدَ رَبِّهِمْ قَالَ « يُتِمُّونَ الصُّفُوفَ الْمُقَدَّمَةَ وَيَتَرَاصُّونَ فِى الصَّفِّ »

.سنن أبي داود ـ محقق وبتعليق الألباني - (١ / ٢٤٩)

ژباړه:

جابر بن سمره وايي، چې نبي عليه السلام فرمايلي دي: تاسې ولې داسې صفونه نه جوړوئ، لکه چې ملائک يې دالله پروړاندې جوړوي موږوويل، چې ملائک څنګه صفونه جوړوي؛نووه يې ويل چې لومړی صف پوره کوي اوپه صف کې سره جوخت ودرېږي

دتراصي مانادہ تلاصق له يوبل سره داسې جوخت ودرېدل، لکه چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بوال باندې قلايي لګېدلي وي

اوګوره النهايه في غريب الاثرلابن الاثير: ۲/۲۲۷]

څلورم دليل

عن عبدالله بن عمر_رضى الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- قَالَ :

« أَقِيمُوا الصُّفُوفَ، وَحَاذُوا بَيْنَ الْمَنَاكِبِ، وَسُدُّوا الْخَلَلَ، وَلِينُوا بِأَيْدِي إِخْوَانِكُمْ، وَلاَ تَذَرُوا فُرُجَاتٍ لِلشَّيْطَانِ. وَمَنْ وَصَلَ صَفًّا وَصَلَهُ اللَّهُ، وَمَنْ قَطَعَ صَفًّا قَطَعَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ ».

رواه ابوداوود بسندصحيح: ۱/۹۷، رقم: ٦٦٦]

ژباړه:

له عبدالله بن عمررض څخه روايت دی چې نبي عليه السلام فرمايلي دي خپل صفونه برابر کړئ اواوداوګوترمينځ برابر والی راولئ اوخالي ځايونه بند کړئ اودخپلو ورونو لاسونوته نرم شئ اوشيطان لره خالي ځايونه مه پرېږدئ، اوچې چاصف پيوسته کړ الله به يې دخپل رحمت سره پيوسته کړي اوچې چاصف پرېکړه نوالله به يې دخپل رحمت نه پرېکړي

دې حديث ته ځيرکېدل پکاردي، چې دوصل صفاوقطع صفاځه حقيقت دی؟اوبيادرسول الله عليه السلام ښېروته هم ځير کېدل پکاردي، چې الله تعالی به ده لره(پرېکړي) نو تاته به پته و لګي، چې په صف کې جوخت ودرېدل واجب دي ځکه دا قسم وعيدونه د پرد واجب په پرېښودل باندې وي،

دا ټول حديثونه پر دې مسئله باندې دليل دی، چې په لمانځه کې صف په داسې طريقه جوړول واجب دي، چې د مقتديانوبه ديوبل سره اوګې

اوږېنې لګېدلي وي. څوک، چې په لمانځه کې اوګې اوخپې نه لګوي دهغوی نه واجب پاتي دي او د دې خلاف هيڅ يو داسې صحيح حديث يا د يوه صحابي عمل نه دی راغلی، چې مقتديان به پښې او اوږې نه لګوي.

بلکې امام ابن حزم خو په صف کې د جوخت ودرېدو په اړه د صحابه کرامواجماع نقل کړې ده

ددې مسئلې تفصيل په المحلی ۱/۳۷۹]مصنف عبدالرزاق ۲/۵۷]عون المعبود ۱/۲۵۰]سلسلة الاحاديث الصحيحة ۱/۳۸، رقم ۳۲]فتح الباري ۲/۱۷۷] فتاوی الدين الخالص ۵/۲۴۹] المجموع شرح المهذب ۴/۲۲۲، ۲۲۵] الدرالمختار ۱/۳۸۲]کې اوګوره.

علامه ابن حجرمکي په کتاب الزاجر ۱/۱۴۲]کې ليکي چې صف نه برابرول اوجوخت نزدي نه اودرېدل ګناه کبيره ده، ځکه د پرزيات وعيدونه په کې راغلي دي نوله دې امله ټولو مسلمانانوله پکاردي، چې په دې باندې د عمل کولو کوښښ وکړي

يولسمه مسئله: د لومړي تکبير پر مهال د لاسونو اوچتول

په صف کې تر ودرېدو وروسته د لاسونو اوچتولو مسئله ده. د لاسونو اوچتول په ډېرو صحيحو احاديثوکې تراوږو پورې هم راغلي دي او تر غوږونو پورې هم راغلي دي؛نو کله يې تر اوږو پورې اوچتوه اوکله يې تر غوږو پورې، چې دې ته تنوع فی العبادت وايي

په تکبيرتحريمه کې د لاسونو په پورته کولو د علماوو اجماع ده. په دې کې څوک هم اختلاف نلري، لکه ددې تفصيل په المجموع للنووی(۳۰۵\۳)کتاب الاجماع لابن المنذرص(۲۹)فتاوی الدين الخالص(۲۹\۴)کې ذکردی

کومو علماوو، چې په دې کې مذهبونه جوړکړي دي، چې زموږ په

(c) ketabton.com: The Digital Library

مذهب کې تر غوږونو پورې د لاسونو اوچتول دي او د بل په مذهب کې تر اوږو پورې موږ به پر هغې عمل نه کوو او هغوی دې پردې عمل نه کوي: نو دا په دین کې تفریقې او ډله ډلبازي جوړول دي، بلکې موږ به دې ته ګورو که چېرته په سنت کې راغلي وي: نو پر دواړو طریقو به عمل ولې نه کوو؟دا تفرقه یکې ولې پیداکړو، چې دا زموږ مذهب او دا ستا مذهب دی، بلکې چې په سنت کې ثابت شو ؛نو دغه ټولې طریقې بیا زموږ مذهب دی، کله به پر یوه طریقه عمل کوو او کله به پربله، ځکه چې دا دالله د نبي طریقه ده او د اسلام په مذهب کې بیا دغه ټولې طریقې خپلول پکار دي : خو هله چې له محمدرسول الله ﷺ نه په صحیح سند سره ثابت شي او کله چې په صحیح سند سره ثابت شي ؛نو بیا پکې نورو مذهبونو جوړولو ته اړتیا نشته یواځې همدغه د اسلام مذهب بس دی کنه، چې امام یې پخپله محمدرسول الله ﷺ دی

په بخاري او مسلم کې پر دې اړه ښه قوي حدیثونه راغلي دي، چې لاس تر غوږونو پورې اوچتول نبی ﷺ ((إِلَى فُرُوعِ أُذُنَيْهِ)) ګوتې اوچتې کړې

همداشان اکثراحادیث په دې اړه دي، چې ((بَابٌ: إِلَى أَيْنَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ؟)) کوم ځای پورې یې راوړي دي، چې رسول الله ﷺ ګوتې اولاسونه اوچت کړه الی منکبیه تر اوږو پورې یې لاس اوچت کړه

په دې کې دریېمه طریقه هم روا ده، هغه دا چې د یخنۍ په وخت کې، چې څادر سرې پر ځان غوړولی وي؛نو په داسې وخت کې ترسینې پورې د لاس اوچتول هم شته، د ابوداوود روایت دی، چې وائل بن حجر د یخنۍ په وخت کې لاس تر دغه ځایه اوچت کړ ی دی او د رفع الیدین دا طریقه غلطه ده، چې خینې خلک لاس تر سینې هم لاندې پورې اوچتوي، دا غلطه ده.

بلکې ساز په ادب سره لاس اوچت کړه، ځکه دا: خو [illegible] الله ﷺ [illegible] کوو د لمانځه دې هرحرکت اوسکنت کې بلا ډېرحکمتونه دي، که دا حکمتونه بیانول پیل کړو ؛نو ټول کال پرې لږېږي، دومره تفصیلي او ضروري احکام یې دي؛ خوهغه اوس نه بیانوو ؛ نو له دې امله د دې لاس اوچتولو ډېرحکمتونه دي لنډ حکمت یې دادی، چې دا دالله ﷺ د نبي طریقه ده، د الله بندګي ده، هغه ته عاجزي ده؛ نو دا عاجزي په عاجزۍ طریقې سره کول پکاردي، په ادب سره لاس اوچت کړه د دنیا شاته غورځول الله ﷺ ته توجه پیداکول دا پکې ستر حکمتونه دي؛ خو دغه خبرې پرېږده ؛نو لاس به تر دغه ځایه اوچتوې کله تر اوږو اوکله تر غوږونو پورې، لاس به هم قبلې ته مخامخ کوې، لکه په یوه کمزوري روایت کې راغلي دي او دغه صحیح حدیث پکې دی

دولسمه مسئله: لاس پر نامه که پر سینه کېښودل پکار دي؟

لاس، چې دې اوچت کړ: نو تر اوچتولو وروسته به یې همداسې سینې ته راکوزوې اوکه سرې یې یو ځل زوړند کړې، بیا یې را اوچت کړې دا دواړه طریقې روا دي؛ خو ځینې خلک تر زوړندولو وروسته لاس بیا راپورته کول سنت ګڼي ؛ خو دا سنت نه ده، همداسې له غوږ نه سینې ته لاس راښکته کړه دا بالکل صحیح دی، لکه چې له سنت نه معلومېږي دغه طریقه به وکړې لاس به کېږدې صحیح حدیثو ته چې سړی رجوع وکړي، عناد اوتعصب له ځانه لرې کړي، ځکه له عناد او تعصب سره زموږ څه کار دی ؟

که دالله نبي راته وایې چې پر زنګنونو یې کېږده؛ نو هلته به یې ږدو اوکه راته وایې، چې پر نامه یې کېږده؛ نو هلته به یې ږدو زموږ له تعصب سره کار نشته، بلکې زموږ له حق سره کار دی، چې په حقیقت کې څنګه وي هسې به یې کوو او چې کله په هغې کې موږ و پلټل؛ نو تر نامه لاندې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاس ايښودل په احاديثوكې نه دي راغلي دوه حديثونه پكې راغلي دي،
چې هغه هم كمزوري روايتونه دي، يو د علي ؓ اثر دى ابوداود راوړى دى
په نسخه د ابن الاعرابي كې دي، سره له دې چې په هره نسخه كې هم نشته
هغه وايي:

«مِنَ السُّنَّةِ وَضْعُ الْكَفِّ عَلَى الْكَفِّ فِي الصَّلَاةِ تَحْتَ السُّرَّةِ»

سنن أبي داود (١ / ٢٠١)

[حكم الألباني] : ضعيف

ژباړه:

په لمانځه كې سنت داده، چې لاس پرلاس كېښودل شي تر نامه لاندې

دا حديث كه ثابت واى؛ نو په سر، ستركو به موږ او تاسې منلى، ځكه چې د الله د نبي طريقه به واى ؛خو دا حديث له ډېرو وجهو له امله ثابت نه دى او منكر روايت دى، ځكه په سند كې يې زياد بن زائد مجهول راوي دى او عبدالرحمن بن اسحق الواسطي راوي پكې دى، چې دا متروک الحديث دى؛ نو دا حديث غورځېدلى دى او له علي ؓ نه نقل نه دى كه له هغه نه نقل واى ؛نو موږ ته په سر، ستركوقبول و، دويم روايت چې هغه ځيني خلک د دې لپاره وړاندې كوي، چې تر نامه لاندې د لاسونوكېښودل ترې ثابت كړي، هغه په ابن ابى شيبة كې راغلى د وائل بن حجر روايت دى، هغه وايي چې ما نبي ﷺ وليده چې ښى لاس يې پر چپ لاس تر نامه لاندې كېښود، دكومو علماوو، چې تحقيق لږ كم دى، هغوى پر دې نه دي پوه شوي، چې دا روايت صحيح دى ؛ خو دا ((تَحْتَ السُّرَّةِ)) ټكى پكې ثابت نه دى، ځكه چې دابن ابي شيبة صحيح نسخې، چې په بېروت او مدينه كې چاپ شوي دي، ما خپله وكتلې، په هغې كې دا د ((تَحْتَ السُّرَّةِ)) ټكى

نشته، بلكې دا ټكى د كراچۍ په هغه چاپ كې دى، چې دائرة المعارف چاپ كړى دى، ياني دا كراچيوال حديث دى، نبوى حديث نه دى، له دې امله د اثارالسنن ليكوال ويلي دي، سره له دې، چې هغه ښه متعصب سړى دى؛ خو بيا هم وايي صحيح خبره داده، چې دا((تَحْتَ السُّرَّةِ)) ټكى من بعض النسايخ يامن بعض المطابع تېروتنه شوې ده، دا له نبي ﷺ څخه نقل نه دى، ځكه دا حديث كټ مټ په مسلم كې راغلى دى او دار قطني هم راخيستى دى تاسې ورته لږ ځير شئ:

«وَضْعُ الْكَفِّ عَلَى الْكَفِّ فِي الصَّلَاةِ مِنَ السُّنَّةِ»

سنن الدارقطني (٢ / ٣٢)

ژباړه:

په لمانځه كې سنت داده چې لاس پرلاس كېښودل شي

دا هم كټ مټ هماغه روايت دى خو د غه ټكى ورسره نشته؛ نو دا دليل دى د دې روايت پرخرابوالي؛ نو دا حديث صحيح دى خو داجمله پكې ناسمه ده، له دې امله تر نامه لاندې د لاس كېښودو په اړه صحيح حديث نشته ياني په لمانځه كې تر نامه لاندې لاس كېښودل په احاديثو كې نه دي نقل، بلكې پر دوو ځايونو به په لمانځه كې لاسونه كېښودل كېږي، ځكه په صحيحو احاديثو كې دوه ځايونه راغلي دي، يو دا دى چې تر سينې نه لږ لاندې او له نامه نه لږ بره پر دغه ځاى يې كېږده.

ځيني خلک وايي پر دغه ځاى د لاس كېښودو په اړه هيڅ صحيح حديث نشته، د دوى دا خبره غلطه ده، ځكه په دې اړه تاسې صحيحو حديثونو ته ځير شئ، بخاري حديث نقل كړى دى په[١٠٢]مخ كې، امام مالک ؒ په مؤطا كې نقل كړى دى له سهل بن سعد الساعدى حديث دى

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه وايي:

«كَانَ النَّاسُ يُؤْمَرُونَ أَنْ يَضَعَ الرَّجُلُ اليَدَ اليُمْنَى عَلَى ذِرَاعِهِ اليُسْرَى فِي الصَّلاَةِ»

صحيح البخاري (١ / ١٤٩)

ژباړه:

صحابه وو ته به حکم کېده، چې په لمانځه کې دې سړی ښی لاس پر لېچې باندې کېږدي.

دا امر به چا کاوه؟نبي ﷺ؛ خلک څوک ول؟صحابه؛ یانې صحابه وو ته داحکم شوی دی، له دې امله لاس کېښودل له واجباتو څخه دي، که چا لاسونه زوړند کړه دا بدعت دی، دا په سنت کې چېرته نه دي راغلي، څوک چې يې سنت ګڼي هغوی تېروتي دي، ځکه دا چېرته سنت کې نشته، لاس کېښودل ضروري دي، دا د بخاري روايت دی، ښه صحيح دی، د دې حديث مانا په نسايي کې راغلې ده، دوائل بن حجرحديث دی هغه داسې وايي، چې ما نبی ﷺ ولیده، ښی لاس يې پر چپ باندې کېښود.

عَلَى الْكَفِّ وَالرُّسْغِ، وَالسَّاعِدِ

ژباړه:

پر ورغوي مړوند او مټ باندې يې لاس کېښوده.

یانې درېواړه په یوه ځل مراد دي دا حديث او د بخاري حديث دواړه یوه مانا لري: خو الفاظ يې بېلا بېل دي اوس، چې ته لاس پر دغه طريقه کېږدې او بې تکلفه ودرېږې؛ نو لاسونه تر نامه نه ښکته کېږي؛ نو صحيح حديث هم په لاس راغی او د لاس اېښودو ځای هم معلوم شه

(دویم نمبر)حسن حديث درې ځلورروايته دي، چې په مجموعي طريقو

سره حسن ته رسېږي، چې دغه بحث به د حديثو د اصولو په لړ کې سړی کوي، دلته يې اوس نه شو کولای؛ خو ان شاءالله حسن حديث دی همداشان د قبيصة بن هلب روايت، چې مسند احمد راوړی دی:

عَنْ قَبِيصَةَ بْنِ هُلْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: " رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْصَرِفُ عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ يَسَارِهِ، وَرَأَيْتُهُ، قَالَ، يَضَعُ هَذِهِ عَلَى صَدْرِهِ " وَصَفَّ يَحْيَى: الْيُمْنَى عَلَى الْيُسْرَى فَوْقَ الْمِفْصَلِ.

مسند أحمد ط الرسالة (٣٦ / ٢٩٩)

ژباړه:

((له قبيصه بن هلب.له خپل پلار نه روايت کوي، هغه وايي. ما نبي ﷺ وليد، چې له ښي او کيڼ لوري به راګرځېده، همداشان وايي، چې ما نبي ﷺ وليد، چې لاسونه به يې پر سينه کېښودل او يحی.ښی لاس پر کيڼ لاس د مړوند د پاسه کېښوده.))

په دې کې دادي، چې نبي ﷺ به ښی لاس پر چپ لاس باندې کېښوده ((الْيُمْنَى عَلَى الْيُسْرَى فَوْقَ الْمِفْصَلِ)) د جوړ د پاسه ((عَلَى صَدْرِهِ)) دا روايت مسند احمد راوړی دی او رجال يې ټول ثقات او باوري دي، امام احمد پکې دی خپله راغلی دی، يحيى بن سعيد القطان پکې دی، سفيان پکې دی سماک بن حرب پکې دی، چې دا ټول ثقات خلک دي بل دا چې سماک بن حرب استاد قبيصة بن هلب صحابي دی هغه پکې دی قبيصة پکې دی دا تابعي دی د صحابي زوی دی اويا يې شاګرد دی او دوه علماءکرامو د هغه توثيق کړی دی او د دې حديث نور شواهد هم شته؛ نو دا حسن حديث دی او له دې امله که پر مړوند باندې چېرته لاس کېږدې؛ نو ((عَلَى صَدْرِهِ)) هم راغلی دی بالکل په مری کې يې کېښودل هم غلوفی الدين ده ((لَا تَغْلُوْا

(c) ketabton.com: The Digital Library

فِيْ دِيْنِكُمْ)) يانې اى مومنانو په دين کې غلومه کوئ

او دا دلايل ناسم دي، چې وايي:

فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ

راغلى دى: نو د ((وَانْحَرْ)) مانا دانه ده (ضع يدک على النحر (پرمرى لاس کېږده)) دا د قرآن کريم د آيت تفسيرنه دى، عبدالله بن عباس ته د دې تفسير اسناد شوى دى؛خو سند يې ضعيف جداً دى کمزورى روايت دى.

دا هغه نه دي ويلي. بلکې د ((وَانْحَرْ)) مانا ذبح کول دي او د قرآن ناسم تفسير کول نه دي پکار، الله رب العزة پر دې امر نه دى کړى، چې لاسونه پر مرى کېږدئ دا د قرآن مطلب نه دى ؛ نو دا په مرى د لاسونو کېښودل تکلف دى او ظاهره دا ده، چې دا د خشوع خلاف هم ده، پکارداده چې سرې پرسينه لاس کېږدي، په دې کې لږ ډېر ادب هم راځي او يا لږ بره د سينې پر ابتدا باندې کېږدي بلاتکلفه. يانې مه يې ډېر لاندې ږده او مه يې ډېر بره، پدغه ځاى کې

پر سينه د لاسونو کېښودو په اړه حديثونه:

لومړى حديث:

عن وائل بن حجر قال: صليت مع رسول الله صلى الله عليه و سلم ووضع يده اليمنى على يده اليسرى على صدره

صحيح ابن خزيمة -موافق للمطبوع - (١ / ٢٤٣)

ژباړه:

له وائل بن حجرڅخه روايت دى، چې له نبي عليه السلام سره مې لمونځ وکړه؛ نوښى لاس يې پر چپ د پاسه پرسېنه کېښود

والزيلعي في نصب الرايه: ١/٣١٤)والبيهقي في سننه: ٢/٣٠)من طريقين عنه

يقوى احدهماالآخركماقال الالباني في كتاب الجنائزص: ١١٨)

دې حديث شريف کې دا مسئله معلومه شوه، چې په لمانځه کې لاسونه پر سينه باندې تړل سنت طريقه ده او دا صحيح حديث دى، امام الباني په صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم ص ٨٨) کې دا حديث صحيح کړى دى، دغه شان په کتاب الجنائزص ١١٨) کې د دې حديث لپاره نور شواهد هم ذکر کړي. چې يو شاهد يې بيهقي (٢/ ٣٠)کې په دوو طريقو سره راغلى الباني صاحب فرمايي يو د بل تقويه کوي. دويم شاهد امام احمد په خپل مسند کې مرفوع حديث رواړى دى، چې په هغې کې هم دا ذکر دي. راويان يې ټول ثقه دي. يواځې په قبيصه راوي کې يې اختلاف دى، چې ابن حبان اوعجلي اونسائي ورته مجهول ويلي دي، امام الباني فرمايي:

فمثله حديثه حسن في الشواهد. داسې حديث په شواهدو کې حسن وي کتاب الجنائز ١٨٨) دغه شان له وائل بن حجر نه په بل سندسره هم نقل دي. لکه دا حديث طبراني (٢٢/ ٥٠) ابن عدي (٢/ ٢١٢٢) بزازرقم (٢٢٨) راوړي دي؛ نو دا حديث د وائل بن حجر د دې شواهدو په بنا باندې صحيح دى.

او د وائل بن حجر روايت ته نورو محدثينو هم صحيح ويلي دي، لکه هغه حوالې په لاندې ډول دي

١: امام الباني، لکه دده عبارت مخکې ذکرشو

٢: القول المقبول في شرح و تعليق صلاة الرسول ص (٣٣٩) کې شيخ ابو عبدالسلام عبدالرؤوف ليکلي دي، چې دا د وائل بن حجر حديث صحيح دى،

٣: په تسهيل الوصول الى تخريج صلوة الرسول ص (٢٠٠) کې شيخ ابو طاهر حافظ زبير علي زى حفظه الله، چې دا په جرح او تعديل کې

مهارت لري، ليکلي دي، چې د وائل بن حجر حديث صحيح دی

دغه راز حافظ زبير علي زی ليکي:

د هلب روايت هم صحيح دی هغه روايت دا دی:

عَنْ قَبِيصَةَ بْنِ هُلْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ : رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْصَرِفُ عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ يَسَارِهِ، وَرَأَيْتُهُ، قَالَ، يَضَعُ هَذِهِ عَلَى صَدْرِهِ

مسند أحمد موافقا لثلاث طبعات - (٥ / ٢٢٦)

ژباړه:

قبيصه له خپل پلار هلب نه روايت کوي، چې ما نبي وليده، چې له نبي او کينې لوري به راګرځېده او هلب وايي، چې (نبي) مې وليده، چې پر سينه يې لاسونه کېښودل.

دغه شان وائل بن حجر رض حديث، چې طبراني روايت کړی دی، هغه هم صحيح دی، دهلب روايت دآثار السنن مصنف هم حسن کړی دی سره له دې نه، چې هغه متعصب حنفي دی.

۴ نيل المرام حديث کې شيخ ابوعمر نورستاني ليکي

داحديث (حديث د وائل بن حجر) صحيح لغيره دی، د شواهد له امله.

نيل المرام شرح بلوغ المرام (١/٢١٧).

۵: په توضيح الاحکام من بلوغ المرام (٢/٣٠) کې عبدالله بن عبدالرحمن البسام ليکلي دي، چې د وائل بن حجر حديث صحيح دی او ليکي، چې دا حديث:

٦: ابن خزيمة هم صحيح کړی دی.

٧: امام ابن حبان هم صحيح کړی دی

٨: امام نووی هم په المجوع کې صحيح کړ ی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

٩ ابن القيم ﵀ په زادالمعاد کې صحيح کړی دی

١٠_شيخ مبارکفوري په تحفة الاحوذي (١/٢١۵) کې فرمايي دا حديث صحيح دی.

١١: ابن حجرهم صحيح کړی دی اوګوره تحفة الاحوذي (١/٢١٢)

١٢: شيخ محمدحيات سندي حنفي هم ورته صحيح ويلي دي وګوره الدرة في اظهارغش نقدالصرقص (٢٧) دغه شان ابن اميرالحاج، چې احنافو ورته ابن الهمام ثاني وايي او صاحب د بحرالرائق له خبرو نه معلومېږي، چې هغوی هم دې ته صحيح ويلي دي. وګوره

تحفة الاحوذي (١/٢١۵) ابکارالمنن ص (١٠٧)

١٣: مولاناابوالوفاء ثناء الله امرتسري ليکلي دي، چې په سينه باندې د لاس تړلو حديث ابن خزيمة په خپل صحيح کې راوړی دی او هغه ورته صحيح ويلي دي دغه شان مسنداحمدکې دقبيصة بن هلب روايت هم شته، چې هغه حسن حديث دی فتاوی ثنائيه (١/۴۵٧)

١۴: په عين الهدايه شرح هدايه کې دي (١/۴۵٠)، چې په سينه باندې د لاس تړلوحديث قوي دی،

دويم حديث

أَنَّ وَائِلَ بْنَ حُجْرٍ أَخْبَرَهُ قَالَ " قُلْتُ لَأَنْظُرَنَّ إِلَى صَلَاةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَيْفَ يُصَلِّي، فَنَظَرْتُ إِلَيْهِ فَقَامَ فَكَبَّرَ، وَرَفَعَ يَدَيْهِ حَتَّى حَاذَتَا بِأُذُنَيْهِ، ثُمَّ وَضَعَ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى كَفِّهِ الْيُسْرَى وَالرُّسْغِ وَالسَّاعِدِ.الحديث------

سنن النسائي (٢ / ١٢٦)

[حكم الألباني] صحيح

رواه ابوداوود، والنسائي، و سنده صحيح انظر صحيح ابي داوود: ١/١٤٠،

(c) ketabton.com: The Digital Library

والنسائي: ١/١٩٤)

ژباړه:

له وائل بن حجر څخه روايت دی، هغه وايي، ماوغوښتل چې د نبي ﷺ لمونځ وګارم، چې څنګه لمونځ کوي؛ نو ما ورته کتل، چې پاڅېده، الله اکبر يې وکړه، لاسونه يې اوچت کړه تردې چې له غوږونوسره يې برابرکړه بيايې ښی لاس پر کيڼ ورغوي، مړوند او مټ باندې کېښوده..... ترپايه

له دې حديث نه ښکاره معلومېږي، چې لاسونه پرسينه باند ې کېښودل سنت طريقه ده، ځکه هرکس دې بغير له تعصب او ضد کولو نه تجربه وکړي، چې يوکس ښی لاس دکيڼ لاس پر مړونډباندې کېږدي نو وبه ګوري، چې لاسونه يې پر کوم ځای راځي!

ددې حديث په شان حديث په صحيح بخاري (١٠٢/١) او موطا (١٤٣/١) کې (هم راغلي دي د ابوداوود، نسائي، بخاري او د مؤطا په احاديثوکې ولوکه د سينې لفظ نشته ليکن دا؛ خو ضرور شته، چې د کيڼ لاس پر ورغوي مړونداو مټ باندې لاس کېږدې؛ نو لاس خپله پر سينه باندې راځي او مخکېنې حديث کې هم دا ذکر شوه، چې رسول الله ﷺ به پر سينه باندې لاسونه کېښودل

۳: دريم حديث په ابوداوود کې له طاووس نه په صحيح سندسره نقل دي، چې:

عَنْ طَاوُسٍ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «يَضَعُ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى يَدِهِ الْيُسْرَى، ثُمَّ يَشُدُّ بَيْنَهُمَا عَلَى صَدْرِهِ وَهُوَ فِي الصَّلَاةِ»

سنن أبي داود (١ / ٢٠١)

[حكم الألباني] : صحيح

ژباړه:

له طاوس نه نقل دي، چې نبي ﷺ به ښی لاس پرکيڼ لاس باندې کېښوده او بيابه يې پرسينه باندې کېښودل او دا به په لمانځه کې و.

دا حديث ابوداود رقم (۷۵۹) صحيح ابي داود للالباني کې، دغه شان ابوداود نسخه الاعرابي کې دي، چې دغه شان امام بيهقي په کتاب المعرفة والآثارکې هم دی. داحديث ولوکه مرسل دی ليکن دلته دټولوعلماوو په نزد دليل اوحجت دی، ځکه داحديث په بل سندسره متصل هم راغلی دی، لکه ارواء الغليل(۲/ ۷۰)کې ذکردي---اود احنافو په مذهب کې: خو مرسل حديث دليل ګڼل کېږي

فلامفرلهم عن هذاالحديث، نو له دې حديث نه يې تېښته نشته

وګوره تحفة الاحوذي (۲/ ۲۱۲) فتاوی الدين الخالص (۴/ ۱۰۱، ۹۴) تفصيلا.

د مسئلې لنډيز دا دی، چې په لمانځه کې په سينه باندې لاسونه تړل په صحيح حديثونوکې ثابت دي، لکه ددې تفصيل ذکرشو.

پرسينه باندې دلاس کېښودو په اړه د علماوو ويناوې

۱: د پيران پيرشيخ عبدالقادر جيلاني قول ((وضعوا اليمين على الشمال فوق السرة))

ای زمامريدانو! ښی لاس په کيڼ لاس باندې دنامه دپاسه په سينه کېږدئ غنية الطالبين (۱/ ۴)

۲: علامه صنعاني په سبل السلام(۱/ ۲۵۹)کې فرمايي:

والحديث (حديث وائل بن حجر) دَلِيلٌ عَلَى مَشْرُوعِيَّةِ الْوَضْعِ الْمَذْكُورِ فِي الصَّلَاةِ، وَمَحَلُّهُ عَلَى الصَّدْرِ كَمَا أَفَادَ هَذَا الْحَدِيثُ

سبل السلام (۱ / ۲۵۲)

ژباړه:

د وائل بن حجرحدیث په لمانځه کې د لاس پر کېښودلوباندې دلیل دی او ځای یې سینه ده، چې له دې حدیث نه څرګندېږي،

۳: مولانا ګوهررحمن په تفهیم المسائل (۲۹۷/۴) کې لیکي

پر سینه باندې لاس تړل، تر سینې لاندې لاس تړل او د نامه لاندې لاس تړل درې واړه په روایتونوکې موجود دي؛ خو بهتردا ده، چې په لمانځه کې تر نامه بره او له سینې نه لږ لاندې وتړل شي؛ خو په سینه باندې لاس تړل یا ترنامه لاندې لاس تړل هم ګناه نه ده.

۴: مولاناابوالحسن مبشراحمدرباني لیکي:

په لمانځه کې لاسونه دسینې له پاسه کېښودل پکاردي، چې له صحیح حدیثونونه (داطریقه) ثابته ده او تر سینې نه لاندې لاس تړلو والاحدیثونه نهایي کمزوري دي. اوګوره آپ کے مسائل اوران کاحل قران وسنت کی روشني میں: ۱/۱۲۷، ۱۲۶)

۵: علامه ابوالوفاء ثناء الله امرتسري په فتاوی ثنائیه (۴۵۷/۱، ۴۴۳) کې لیکي:

چې په سینه باندې دلاس تړلوحدیثونه په صحیح ابن خزیمة کې هم شته، چې هغې کې هم داشته، چې نبي کریم ﷺ په لمانځه کې پرسینه باندې لاسونه تړل او د مسنداحمدروایت هم حسن دی.

یادونه:

که څوک ووایي، چې په بخاري او مسلم کې؛ خو د سینې لفظ نشته دی؛ نوځنګه مولانا ابوالوفاء صاحب وایي، چې دا په بخاري او مسلم کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي.

ځواب:

دا دی، چې په بخاري او مسلم کې اګر که د سینې لفظ نشته؛ خو په هغې کې دا دی، چې په څنګل باندې لاس تړل سنت دي؛ خو چې په دې طریقه باندې یانې لاس پر څنګل کېږدي؛ نو خپله لاس پر سینه راځي، کنه نو تاسې خپله پرې تجربه کولای شئ، فلا اشکال.

۶: مشهورصوفي میرزا مظهرجان جانان شهیدحنفي په معمولاتوکې دي، چې

ودست رابرسینه می بستند وفرمودند که روایت راجح است از روایت زیرناف.

یانې هغه به په لمانځه کې لاسونه دسینې په برابرتړل او هغه به فرمایل، چې پر سینه باندې دتړلوباره کې. چې کوم روایتونه راغلي دي دا رجح دي له هغه روایتونو نه، چې تر نامه لاندې تړلو باندې دي

بحواله فتاوی رشیدیه ص(۳۰۹)د

۷: دغه شان په دستورالمفتي ص(۹۷)للشیخ یونس دهلوي رحمه الله

۸: شیخ خالدګرجاکهي په صلوة النبي کې ص(۱۵۷)

۹: علامه الباني رحمه الله په ارواء الغلیل کې(۲) کې هم ویلي دي، چې پرسینه باندې لاس تړل پکاردي

د احنافو دلائل او د هغې تجزیه

احناف یو استدلال په حدیث د وائل بن حجرکوي، چې مصنف ابن ابي شیبة (۱/ ۳۹۰) کې دي

«رَأَیْتُ النَّبِيَّ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ وَضَعَ یَمِینَهُ عَلَی شِمَالِهِ فِي الصَّلَاةِ تَحْتَ السُّرَّةِ»

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصنف ابن أبي شيبة (١ / ٣٤٣)

ژباړه:

ما نبي ﷺ ولیده چې ښی لاس یې پر کیڼ باندې د نامه دلاندې کېښوده

ددې حدیث درجة (١) د مولانا تقي عثماني نه واوره.

هغه په درس ترمذي (٢٣/٢) کې وايي:

چې د احنافو تړولو نه وړومبی دلیل د وائل بن حجر دا روایت دی، چې ابن ابي شیبة راوړی دی، هغه وايي: لیکن د احقر (تقي عثماني) په نظر له دې روایت نه استدلال کمزوری دی، ځکه اول: خو د تحت السرة لفظ د ابن ابي په مطبوعه نسخو کې نشته دی او که چېرته ځوک د ځینو نسخو حواله ورکوي، چې د ابن ابي شیبة په ځینو نسخو کې دا لفظ شته؛ نو بیا هم، چې دغه زیادت په ځینو نشته؛ نو دا لفظ ((تَحْتَ السُّرَّةِ)) ضرورمشکوک جوړوي، دغه شان له وائل بن حجر نه روایت دی مضطرب المتن دی، ځکه ځینو نسخوکې (علی صدره)، په ځینو کې ((عند صدره)) په ځینو کې ((تَحْتَ السُّرَّةِ)) الفاظ روایت دي؛ نو د دغه سخت اضطراب په وخت کې د هیڅیا لپاره هم له دې حدیث نه استدلال کول مناسب نه دي

٢: دغه شان ددې حدیث درجة شیخ محمدحیات سندي حنفي داسې لیکي:

چې زموږ احناف په دې حدیث د وائل بن حجرباندې استدلال کوي ؛ خو دې حدیث کې ډېر کلام دی او بیا یې د دې ډېرلاملونه بیان کړي، چې د هغې حاصل دا دی، چې په دې کې د ((تَحْتَ السُّرَّةِ)) یانې لاسونه تر نامه لاندې کېښودلو لفظ نشته دی، ځکه که چېرته دا لفظ په دې حدیث کې موجود وای؛ نو بیا پخوانیو احنافو ددې حدیث نه ولې استدلال نه کاوه؟.

دغه شان حدیث د وائل بن حجر د ډېرو کتابونوکې ذکرشوی دی او په یوه کې هم د ((تَحْتَ السُّرَّةِ)) لفظ نشته

اوګوره: الدرة في اظهار غش نقد الصرة (ص: ٩٩، ٢٧) د محمد حیات سندي حنفي.

لنډیز:

دا چې د وائل بن حجر په حدیث کې د (تحت السرة) لفظ نه دی ثابت او په دې باندې خپله احناف علماء هم اقرارکوي، چې د دې روایت نور تفصیل کتلای شئ په ابکارالمنن للمبارکفوري ص (١١٧) کې دغه شان تعلیق اثارالسنن ص (٩٠) کې وغیره کې کتلای شئ

٢ د احنافو دویم دلیل

«مِنَ السُّنَّةِ وَضْعُ الْكَفِّ عَلَى الْكَفِّ فِي الصَّلَاةِ تَحْتَ السُّرَّةِ»

سنن أبي داود (١ / ٢٠١)

[حكم الألباني] : ضعيف

اخرجه ابوداود: ١١٧/١، والبيهقي: ٣١/٢، وابن ابي شيبة: ٣٩١/١، والدارقطني: ٢٨٦/١

درجة الحدیث:

دا حدیث ضعیف جدا (سخت ضعیف دی) او ددې حدیث ضعیف کېدو څلور لاملونه دي

١: لومړی لامل:

په دې کې عبدالرحمن بن اسحق الواسطي راوي دی او دا په اتفاق محدثینو سره ضعیف دی

امام احمد او امام ابوحاتم فرمايي: دا منکر الحدیث دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

امام ابن معين فرمايي: ليس بشيئ (هيڅ شی نه دی)

امام بخاري فرمايي: فيه نظر (په ده کې خبرې شته)

امام بيهقي فرمايي: هو متروک (داپرېښودل شوی دی)

۲: دويمه وجهه د ضعف دا ده: چې ددې حديث په سند کې زيادبن زيد السوائی دی او د ده باره کې راځي

هو لايعرف ياني دا معلوم نه دی. وګوره التعليق المغني على سنن الدارقطني (۲۸۲/۱) الدرايه على هامش الهداية (۱۰۱/۱) الارواء (۹۲/۲) رقم (۳۵۳)

۳ دريمه وجهه د ضعف دا ده، چې ددې حديث په سند کې اضطراب دی (پريشاني) ده او کله د نعمان بن سعد نه او هغه د علي رض نه روايت کوي او کله د سيار ابي الحکم نه او هغه د ابووائل نه روايت کوي

وګوره: ابوداود (۱۱۷/۱) ارواء الغليل تفصيلا (۷۰/۲، ۲۹) للشيخ الالباني

۴ څلورمه وجهه د ضعف داده، چې د علي ؓ نه ددې روايت په خلاف بل روايت هم راغلی دی او هغه داسې، چې د علي ؓ نه روايت دی، چې هغه به د نامه نه پورته لاسونه نه ترل

لکه، دا حديث امام بيهقي (۳۲/۱) کې راوړی دی او حسن کړی يې دی امام بخاري (۱۵۹/۱) معلق راوړی دغه شان امام ابوداود (۱۱۷/۱) نسخة الاعرابي. امام نووي دمسلم په شرح (۱۷۳/۱) کې ددې حديث په اړه فرمايي:

وهو حديث متفق على تضعيفه

ژباړه:

د دې حديث په کمزوري کېدو اتفاق دی.

او دا خبره يې په المجموع (۳۱۳/۳) کې هم ليکلې ده

همداشان امام بيهقي وايي

قَالَ الْبَيْهَقِيُّ فِي الْمَعْرِفَةِ: لَا يَثْبُتُ إِسْنَادُهُ، تَفَرَّدَ بِهِ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ إِسْحَاقَ الْوَاسِطِيُّ، وَهُوَ مَتْرُوكٌ.

نصب الراية (١ / ٣١٤)

ژباړه:

امام بيهقي په معرفة کې وايي، چې ددې حديث سند ثابت نه دی او دا يواځې عبدالرحمن بن اسحق روايت کړی دی او دا متروک راوي دی، په دې اړه نصب الرايه للزيلعي (۳۱۴/۱) وګوره!

حافظ ابن حجر په فتح الباري (۱۸۲/۲) کې په دې اړه فرمايي:

وهو حديث ضعيف

ژباړه

د علي ؓ دا حديث ضعيف دی.

په دې اړه امام الباني ليکي:

د علي ؓ دغه روايت ضعيف دی

(ارواء العليل (٦٩/٢)

د احنافو دريم دليل

د ابو مجلز او ابراهيم نخعي اثر ذکر کوي، چې هغوی به تر نامه لاندې لاسونه کېښودل. لکه په ابن ابي شيبه (۳۹۱/۱) کې دا روايتونه دي

ددې استدلال درجه او ځواب:

لومړی:

دا د علماوو عمل دی او د علماوو عمل څوک په دليل کې نشي

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړاندې کولای او نه د هغوی عمل دلیل کېدای شي

دويم

له ابو مجلز نه خو پر سينه باندې هم د لاسونو کېښودل ثابت دي او دا چې د هغه له عمل نه تر نامه لاندې د لاسونو په کېښود استدلال کوي ؛ نو پر سينه باندې دلاسونو کېښودو استدلال هم ترې وکړه، ځکه دواړه له هغه نه ثابت دي، داچې له هغه نه دواړه ثابت دي له دې امله د احنافو دا استدلال هم ناسم دی، په دې اړه (ابکار المنن ص ۱۲۳) وګوره.

همداشان له ابراهيم نخعي نه، چې په کوم سند سره دا عمل نقل دی په هغې کې ربيع بن صبيح او هغه سئ الحفظ راوي يانې حافظه يې بې كاره ده او ضعيف دی، په دې اړه (التقريب لابن حجر، وابکار المنن ص ۱۲۳)

امام ابن حبان فرمايي: ....

كان ربيع بن صبيح من عباد أهل الْبَصْرَة وزهادهم، وَكَانَ يشبه بَيته بالليل ببيت النحل بكثرة التهجد الا ان الحديث لم يكن من صناعته، فكان يهم فيما يروى كثيراً حتى وقع فى حديثه منا كير من حيث لايشعر، لايعجبني الاحتجاج به إذا انفرد.

ژباړه:

ربيع بن صبيح د بصرې په عابدانو او زاهدانو کې شمارو، د ده کور په د شپې د تهجدو د ډېروالي له امله به شاتو د مچيو په څېر و؛ خو حديث يې مسلک نه و يانې په حديثو کې يې مهارت نه درلود؛ نو له دې امله به ده په خپلو ډېرو روايتونو کې وهم پېښېده يانې ډېر به پکې تېروته، ان تر دې، چې په ناشعوري توګه به منکر روايتو نه ترې رامنځته کېدل او کله، چې دا يواځې روايت وکړي ؛نو زه له هغې نه دليل نيول نه خوښوم، په دې اړه

وګورئ

(الثقات لابن حبان: (۲۹۹/٦)

همداشان امام يحى بن معين رحمه الله او امام نسايي دا ضعيف بللی دی

(المغني في الضفاء(۳٤٧/۱، شمېره ۲۰۹٦)

له دې نه ثابتېږي، چې د ابراهيم نخعي تابعي له اثر نه هم د احنافو استدلال ضعيف دی، احناف پر دې سربېره په دې اړه ځينې نور اثار وړاندې کوي؛خو هغه هم ضعيف دي او ځينې خو يې لا له سره بې بنسټه دي، چې ددې خبرې تفصيل د امام الباني له خولې واورئ هغه فرمايي

تنبيه:

وضعهما على الصدر هوالذي ثبت فى السنة.

ژباړه:

په لمانځه کې دواړه لاسونه پر سينه کېښودل په سنتو کې ثابت دي

بيا ليکي:

و خلافه اما ضعيف او لا اصل له.

ژباړه:

او ددې طريقې خلاف يا کمزوري او يا بې بنسټه دي

(صفة الصلاة النبي ص: ۸۸)

علامه بدر الدين عيني حنفي رحمه الله د صحيح البخاري شارح ليکي:

و يستدل علماءنا الحنفيه بدلائل غير وثيقه.

ژباړه:

زمونږ احناف علماء تر نامه لاندې د لاسونو کېښودو په اړه له بې باورو روايتونو څخه استدلال کوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ابکار المنن: ص: ۱۱۸)

همداشان ابن امیر الحاج د منیة المصلی شارح او ابن نجیم د بحر الرایق لیکوال فرمایي:

أَنَّ الثَّابِتَ مِنْ السُّنَّةِ وَضْعُ الْيَمِينِ عَلَى الشِّمَالِ وَلَمْ يَثْبُتْ حَدِيثٌ يُوجِبُ تَعْيِينَ الْمَحَلِّ الَّذِي يَكُونُ فِيهِ الْوَضْعُ مِنْ الْبَدَنِ إلَّا حَدِيثَ وَائِلٍ الْمَذْكُورَ

البحر الرائق شرح كنز الدقائق ومنحة الخالق وتكملة الطوري (١ / ٣٢٠)

ژباړه:

په سنتو کې ښی لاس پر کیڼ لاس کېښودل ثابت دي او د ځای ټاکلو په اړه (چې لاس به پر کوم ځای ږدي) د وائل بن حجر له دغه ذکر شوي روایت پرته بل کوم روایت ثابت نه دی.

البحرالرائق: ۳۰۳/۱، ابکارالمنن ص(۱۱۹) د پیغمبر لمونځ (۱۹۵)

دې باره کې نور تفصیل په فتاوی الدین الخالص (۱۰۱/۴، ۹۴) کې کتل پکار دي

دغه شان ابکارالمنن للمبارکفوري تفصیلا ارواءالغلیل (۲۹/۲) احکام الجنائز للشیخ الالباني ص (۱۱۷)، و صفة صلاة النبي ص (۸۸) آپ کی مسائل اور ان کا حل قران اورسنت کی روشني مین (۱۲۵/۱) لمولاناابوالحسن مبشراحمدرباني حفظه الله: ۱۱۰، شعبان ۱۴۲۴هـ

دیارلسمه مسئله: په لمانځه کې کوم ځای ته کتل روا او پکار دي.

بیا چې دې لاس کېښود؛ نو ستا لپاره دوو ځایونو ته کتل روا دي یو خپلې مخې ته کتل، یاني امام کتل، چې هغه ته ګورې او دا په ډېرو حدیثونوکې راغلي دي، چې امام ته کتل یاني خپلې مخې ته کتل روا دي؛ خو غوره او افضله طریقه داده چې د سجدې ځای ته ګورې، لکه پر دې

اړه لاندینی حدیث ګواه دی، چې نبي ﷺ انس ؓ ته فرمايي:

"يَا أَنَسُ اجْعَلْ بَصَرَكَ حَيْثُ تَسْجُدُ"

السنن الكبرى للبيهقي (٢ / ٤٠٣)

ژباړه:

ای انسه! د سجدې ځای ته ګوره.

یاني د سجدې ځای ته ښکته ګوره، په دې کې خشوع هم ډېره ده او د سړي ادب هم پدې سره ډېر برابرېږي ((فِيْ صَلَاتِهِمْ خٰشِعُوْنَ)) کې علماوو یوه مانا دا کړې ده، چې اخوادېخوا نه ګوري، ښکته ځمکې ته ګوري؛ نو په دې طریقه به ستا لمونځ پیل شي.

دا خبره له یاده مه باسئ، چې په لمانځه کې یو افعال دي او بل اقوال، چې په لمانځه ودرېدې؛ نو بیا به کارونه کوې اواذکار به وایې، ذکر او فعل باندې به ستا لمونځ روان وي.

څوارلسمه مسئله: له فاتحې نه مخکې بېلابېل ذکرونه او دعاګانې.

په دې ځای کې شپږ اوه ذکرونه راغلي دي د دې جمع کول روا نه دي، ځکه د الله نبي په دې ځای کې دغه ذکرونه نه دي راجمع کړي؛ نو کله یو وایه او کله بل، په ډېرو اذکارو یادولوکې دا فائده وي، چې د سړي توجه ښه جوړېږي، چې یواځې یو ذکر دې راتېنګ کړی وي او هماغه د تل لپاره وایې؛ نو ورسره به عادت شي او د عادت له امله توجه دړې وړې کېږي.

لومړی ذکر:

«سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرَكَ»

هم نبی ﷺ ویلی ده، په صحیح حدیث کې راغلي دي، همداشان عمربن الخطاب ؓ په فرض لمانځه کې په جهر سره دا دعا لوستې ده، لکه

دي روايت ته خير شي:

حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنِ الْأَسْوَدِ، قَالَ: كَانَ عُمَرُ، إِذَا افْتَتَحَ الصَّلَاةَ رَفَعَ صَوْتَهُ يُسْمِعُنَا «سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ»

مصنف ابن أبي شيبة (١ / ٢١٠)

ژباړه

ابوبکر موږ ته حديث بيان کړی دی. هغه وايي، چې معاويه موږ ته له اعمش نه. هغه يې له ابراهيم نه او هغه يې له اسود نه. اسود وايي: چې عمر ؓ به کله لمونځ پيلاوه، نو په لوړ غږ به يې موږ ته «سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ» را اوروله

پر دې سربېره په مسلم کې روايت دی، چې عمر بن الخطاب په فرض لمانځه کې په جهر دا ذکر وکړه ياني خلکو ته يې تعليم ورکاوه چې ګورئ په لمانځه کې ((سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ...)) شته. کوم خلک چې وايي ((سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ)) په ضعيف حديث کې دي او يا وايي، چې دا ذکر ثابت نه دی: نو د هغوی دا خبره غلطه ده او د پوهې د نشتوالي پر بنسټ يې کوي

ياني دا دعا شته او په فرضو کې. چې يې وايي: نو داسې به وايي

«سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ»

او په تهجدو کې همدغه ذکر په لږ تغير سره په لاندې ډول دی

دويم ذکر

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ، اللهُ أَكْبَرُ كَبِيرًا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

ځکه چې په تهجدو کې به نبي ﷺ ورسره دا الفا ظ زياتول

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا ذکر امام ابوحنيفة ؒ امام احمد ؒ غوره کړی هم دی او وايي، چې دا په لمانځه کې ډېر ويل پکار دي. ولې؟ ځکه په دې کې د الله ﷻ صفات ډېر دي. موږ وايو غوره کول يې هم صحيح دي. ځکه چې په سنت کې نقل دي، ويل يې پکار دي: خو د غوره کولو مانا دانه ده. چې همدا يو ذکر به وايي او نور به شاته غورځوي، دا زموږ د عوامو مسلمانانو نقصان دی. چې نور ذکرونه ورته نه دي زده او همدا يو ذکر يې راکلک کړی وي. سره له دې، چې دلته نور اذکار هم شته. هغه هم ويل پکار دي، چې هغه تر دې ډېر غوره دي

درېيم ډول

د صحيحين په قوي حديث کې دي هغه دادی. ابوهريرة ؓ وايي

يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِسْكَاتُكَ بَيْنَ التَّكْبِيرِ وَالقِرَاءَةِ مَا تَقُولُ؟

صحيح البخاري (١ / ١٤٩)

ژباړه

اې د الله ﷺ رسوله! ته چې الله اکبر وکړې او الحمد دې نه وي پيل کړې او په دې وخت کې ته غلی کېږې (په دې غلي کېدو کې) ته څه وايې؟ هغه ﷺ وفرمايل زه پکې داوايم

اللَّهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ، كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ المَشْرِقِ وَالمَغْرِبِ، اللَّهُمَّ نَقِّنِي مِنَ الخَطَايَا كَمَا يُنَقَّى الثَّوْبُ الأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ، اللَّهُمَّ اغْسِلْ خَطَايَايَ بِالْمَاءِ وَالثَّلْجِ وَالبَرَدِ».

دا ډېره بهترينه او خوږه دعا ده او د الله نبي څه ګنهګار نه وه: خو موږ ته يې تعليم راکړی دی او ډېره ګټوره دعا يې راښوولې ده او که د دې دعا د ګټو بيانول پيل کړو :نو درې ورځې به هغه ونيسي

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلورم ذکر:

تر دې بله لنډه دعا هم راغلې ده، که له سړي سره وخت لږ وي؛ نو کولای شي، چې دا لنډه ((الْحَمْدُ لِلَّهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ)) دعا ووايي او دا دعا په درېيو ځايو کې ويل کېدای شي.

لومړی مقام: تر فاتحې له مخه يانې د سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ... پرځای

لکه انس رضي الله عنه وايي، چې يو صحابي راغی او نبي ﷺ په جمع ولاړ و، دغه صحابي په چټکۍ سره راغی او سا لنډی پرې لګېدلې و(څوک چې په چټکۍ راشي؛ نو ساه يې بنده بنده کېږي)؛ نوله خولې څخه يې دا ذکر په زوره غېر اختياري راووت، هغه الله اکبر وکړ او داسې يې وويل:

(الْحَمْدُ لِلَّهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ، أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ.....

تر پايه پر جهرباندې؛نو نبي ﷺ واورېده، چې کله يې سلام وګرځاوه ؛نو ويې پوښتل، چې:

أَيُّكُمُ الْمُتَكَلِّمُ بِالْكَلِمَاتِ، ؟

دا خبر ې چاکولې؟ خلک ټول چپ شول، ووېرېدل بيا يې وفرمايل داخبرې چاکولې؟درې ځله يې داخبره وکړه؛ نو هغه صحابی وويل، چې يارسول الله ما کولې ((جِئْتُ وَقَدْ حَفَزَنِيَ النَّفَسُ)) ساه لنډی راباندې لګيدلی و، تادې مې وه؛ نو دا زماله خولې څخه ووتل، نبي ﷺ ورته وفرمايل:

« لَقَدْ رَأَيْتُ اثْنَيْ عَشَرَ مَلَكًا يَبْتَدِرُونَهَا أَيُّهُمْ يَرْفَعُهَا»

صحيح مسلم (۱ / ٤١٩)

ژباړه:

مادولس ملائک وليدل چې وه يې ليکي او بره يې وخېژوي يوه ويل،

چې زه دا کلمات خېژوم او بل ويل زه يې خېژوم

د دې حکمت د حديثو په کتابونوکې موږ وايو، چې داملائک ولې پسې را منډه وهي او ليکي يې، د دې مطلب دادی، چې دا ملائک هم الله ﷻ خوشحالوي، ملائک هم د الله ﷻ مخلوق دی، د الله ﷻ دخوشحالولوکوښښ کوي او دا کلمات د الله ﷻ ډېرخوښ دي؛ نو دوی دا کلمات وړي، چي يا الله ستا فلاني بنده دغسې کلمات ويلي دي؛ نو الله ﷻ له دغه ملائک څخه خوشحالېږي، چې تا داسې خوږې کلمې ماته راوړې؛ نوځکه په هغې پسې منډه وهي، داملائک په منځ کې واسطه ده، چې له هغه نه الله ﷻ دومره خوشحالېږي؛ نو له تا نه به څومره خوشحالېږي؟،

دويم مقام: تر رَبَّنَا وَلَكَ الحَمْدُ وروسته حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ **ويل**.

په دې ځای کې ددې کلماتو د ويلو د مخکې په پرتله ډېر فضيلت دی، لکه يوه صحابي تر سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ وروسته رَبَّنَا وَلَكَ الحَمْدُ وويل او تر دې وروسته يې دا وويله:

حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ

نبی ﷺ تر سلام ستنولو وروسته وپوښتل، چې «مَنِ الْمُتَكَلِّمُ» داخبرې چاکولې؟خلک چپ شول:نو بيا يې وپوښتل، چې دا خبرې چا کولې، بيا يې وويله چاکولې دوه درې ځله يې پوښتنه وکړه، هغه صحابي وويل، چې ای د الله ﷻ رسوله! دغه خبرې ماکولې؛ نو نبي ﷺ وفرمايل

«رَأَيْتُ بِضْعَةً وَثَلَاثِينَ مَلَكًا يَبْتَدِرُونَهَا أَيُّهُمْ يَكْتُبُهَا أَوَّلُ»

صحيح البخاري (۱ / ۱۵۹)

ژباړه:

ما څه دپاسه دېرشت ملائک وليدل، چې په دې هڅه کې ول، چې څوک

(c) ketabton.com: The Digital Library

به دا کلمات لومړی لیکي

نو پدغه مقام کې دومره راغلي دي یانې څه د پاسه دېرشتو ملائکو کوښښ کاوه، چې کوم یو به لومړی دغه کلمات لیکي. اوس زمونږ لمونځونو ته ګوره، بس د ((سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ)) له ویلو سره سم له واره ((الله اکبر)) کوو، داڅه لمونځ دی؟ نه پکې ((رَبَّنَا وَلَكَ الحَمْدُ)) وي او ((حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ)) خو له سره پېژني نه؛ نو له څومره کتې نه سړی بې برخې کېږي، نه یې امامان وایي او نه یې مقتدیان. اکثر امامان هم په دې ځای کې دامام ابوحنیفة پر یوه مرجوح قول باندې عمل کوي، چې ((رَبَّنَا وَلَكَ الحَمْدُ)) د امام لپاره نشته بس یواځې ((سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ)) ووایي، بیا غلی ولاړ وي؛ نو درز الله اکبر کوي. دا څومره لوی تاوان دی، چې زمونږ دغه ورونه پکې ښکېل دي

دریم مقام: په لمانځه کې د پرنچي پرمهال هم دا دعا لوستل کېږي

د رفاعة بن رافع حدیث دی

صَلَّيْتُ خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَعَطَسْتُ، فَقُلْتُ: الحَمْدُ لِلَّهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ، مُبَارَكًا عَلَيْهِ، كَمَا يُحِبُّ رَبُّنَا وَيَرْضَى، فَلَمَّا صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ انْصَرَفَ، فَقَالَ: «مَنِ المُتَكَلِّمُ فِي الصَّلَاةِ؟»، فَلَمْ يَتَكَلَّمْ أَحَدٌ، ثُمَّ قَالَهَا الثَّانِيَةَ: «مَنِ المُتَكَلِّمُ فِي الصَّلَاةِ؟»، فَلَمْ يَتَكَلَّمْ أَحَدٌ، ثُمَّ قَالَهَا الثَّالِثَةَ: «مَنِ المُتَكَلِّمُ فِي الصَّلَاةِ؟» فَقَالَ رِفَاعَةُ بْنُ رَافِعٍ ابْنُ عَفْرَاءَ: أَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «كَيْفَ قُلْتَ؟»، قَالَ: قُلْتُ: الحَمْدُ لِلَّهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ مُبَارَكًا عَلَيْهِ، كَمَا يُحِبُّ رَبُّنَا وَيَرْضَى، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَقَدْ ابْتَدَرَهَا بِضْعَةٌ وَثَلَاثُونَ مَلَكًا، أَيُّهُمْ يَصْعَدُ بِهَا»

سنن الترمذي ت شاکر (۲ / ۲۵۵)

ژباړه

«په رسول الله ﷺ پسې مې لمونځ کاوه، پرنچی مې وکړ؛ نو دغه پورتني الفاظ مې وویل، نبي ﷺ چې له لمانځه اوزګار شو، مخ یې راواړاوه او ویې فرمایل، په لمانځه کې دا خبرې چاکولې. خلک غلي شول، تر دې چې دا خبره یې درې ځلې تکرار کړه؛ نو رفاعه بن رافع ابن عفرا وویل. چې ای د الله رسوله! دا خبرې ما کولې. نبي ﷺ وپوښته، چې څنګه دې ویل. ماورته دغه کلمات وویل؛ نو رسول الله ﷺ وفرمایل، چې په هغه ذات مې دې قسم وي، چې ساه د هغه په لاس کې ده، په دغو کلماتو پسې څه دپاسه دېرشت ملائک په منډه راغلل، چې کوم یو به یې بره وړي»

په دې کې دا الفاظ زیات دي. ځینې علماء هغه حدیث او دا یوکوي؛ خوظاهر دا ده، لکه چې له احادیثو نه معلومېږي. چې دا جلاجلا پېښې دي، رسول الله ﷺ چې سلام واړوه وه یې ویل داخبرې چاکولې؟ ټول چپ شول چاشیطانه هم نه کوله دوه درې ځله یې بیا هغه صحابي خپله وویل. چې ماکولې. نبي ﷺ وویل چې څه د پاسه دېرشت ملائک ماولیدل چې دا ذکر یې بره اوچتاوه. له دې حدیث نه دامعلومېږي، چې د پرنچي پرمهال هم د دې دعا لوستل راغلي دي اوپه فرض لمانځه کې هم ((اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ)) ویل کېږي؛ خو بل څوک به ځواب نه ورکوي. په لمانځه کې به چاته ځواب نه ورکوي، چې ((یرحمک الله)) او له لمانځه نه بهر دا ځواب له واجباتوڅخه دی: نو په دې درېیو مقاماتوکې دا ذکر راغلی دی. چې یو د((سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ)) پرځای لنډ ذکر((الْحَمْدُ لِلَّهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ)) چې دا په تراویحوکې ډېر په کار راځي بل د تادې پر مهال، د سهر په سنتو کې هم پکارراځي، کله چې وخت لږ وي؛ نو لنډ ذکر وکړي اوفائده پکې ډېره ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورم ذکر : د سُبْحَانَكَ اللّٰهُمَّ پر ځای

اللهُ أَكْبَرُ كَبِيرًا، وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ كَثِيرًا، وَسُبْحَانَ اللهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا

ژباړه:

الله ﷻ ډېرلوی دی او ډېر د کمال صفتونه لري او الله ﷻ لره پاکي ده سبا او بېګا.

دااکثر په تهجدو او نوافلوکې راغلی دی؛ خو فرائضوکې، چې کوم ذکر دی هغه په لاندې ډول دي:

پنځم ذکر:

جابر بن عبدالله وايي نبيﷺ به چې کله لمونځ پیلاوه؛نو تر الله اکبر وروسته به يې لاندیني کلمات ویل:

«إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ. اللّٰهُمَّ اهْدِنِي لِأَحْسَنِ الْأَعْمَالِ وَأَحْسَنِ الْأَخْلَاقِ لَا يَهْدِي لِأَحْسَنِهَا إِلَّا أَنْتَ، وَقِنِي سَيِّئَ الْأَعْمَالِ وَسَيِّئَ الْأَخْلَاقِ لَا يَقِي سَيِّئَهَا إِلَّا أَنْتَ»

سنن النسائي (۲ / ۱۲۹)

شپږم ذکر:

«وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ، إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، لَا شَرِيكَ لَهُ، وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ، اللّٰهُمَّ أَنْتَ الْمَلِكُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَنْتَ رَبِّي وَأَنَا عَبْدُكَ، ظَلَمْتُ نَفْسِي وَاعْتَرَفْتُ بِذَنْبِي، فَاغْفِرْ لِي ذُنُوبِي جَمِيعًا، إِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ، وَاهْدِنِي لِأَحْسَنِ الْأَخْلَاقِ، لَا يَهْدِي لِأَحْسَنِهَا إِلَّا أَنْتَ، وَاصْرِفْ عَنِّي سَيِّئَهَا، لَا

يَصْرِفُ عَنِّي سَيِّئَهَا إِلَّا أَنْتَ، آمَنْتُ بِكَ، تَبَارَكْتَ وَتَعَالَيْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ»

سنن الترمذي ت شاكر (۵ / ۴۸۵)

دا ډېره اوږده دعا ده دا په مشکوة کې راغلې ده په صحیح حدیث کې او د فرض لمانځه په اړه ده که څېرته درته زده وي ؛نو دا پکې وایه ؛ نو دې مقام کې تقریباً شپږ اوه ذکره راغلي دي او په نوافلوکې؛ خو ډېر زيات دي، په ځانګړي ډول په تهجدوکې.

ابن عباس رضی الله عنهما وايي، نبي ﷺ، چې به کله د شپې پر تهجدو ودرېده؛نو لاندیني کلمات به يې پکې ویل:

" اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ قَيِّمُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ الْحَمْدُ لَكَ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ مَلِكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ الْحَقُّ وَوَعْدُكَ الْحَقُّ، وَلِقَاؤُكَ حَقٌّ، وَقَوْلُكَ حَقٌّ، وَالْجَنَّةُ حَقٌّ، وَالنَّارُ حَقٌّ، وَالنَّبِيُّونَ حَقٌّ، وَمُحَمَّدٌ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَقٌّ، وَالسَّاعَةُ حَقٌّ، اللَّهُمَّ لَكَ أَسْلَمْتُ، وَبِكَ آمَنْتُ، وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ، وَإِلَيْكَ أَنَبْتُ، وَبِكَ خَاصَمْتُ، وَإِلَيْكَ حَاكَمْتُ، فَاغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ، وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ، أَنْتَ الْمُقَدِّمُ، وَأَنْتَ الْمُؤَخِّرُ، لاَ إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ - أَوْ: لاَ إِلَهَ غَيْرُكَ - "

صحيح البخاري (۲ / ۴۸)

دا دومره خوږه دعا ده، چې سړی په لمانځه ودرېږي، دا شروع کړي او په توجه سره يې وايي؛ نو لمونځ به ډېره خوند درکوي، دا بیا په تهجدوکې ویل شوې ده، څینې اذکار په تهجدو کې راغلي دي او څینې په فرض لمونځونو کې لېده دا، چې په دې ځایونو کې ډېر ذکرونه راغلي دي، هغه وایه، له هغې نه، چې اوزګار شوې، بیا به اعوذ بالله ووایې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځلسمه مسئله د تعوذ یانې ((أَعُوذُ بِاللَّهِ)) بېلابېلې کلمې

د ((أَعُوذُ بِاللَّهِ)) درې څلورکلمې دي:خو غوره یې دا ده «أَعُوذُ بِاللَّهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ، مِنْ هَمْزِهِ وَنَفْخِهِ وَنَفْثِهِ» دا یکې کامله کلمه ده او پر دې سربېره نورې کلمې جائز دي. لکه یواځې «أَعُوذُ بِاللَّهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ » یا «أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ، وَنَفْخِهِ وَنَفْثِهِ وَهَمْزِهِ» چې ((السَّمِيعِ الْعَلِيمِ)) ترې لرې کړې. یا دواړه جمع کړه ورسره، یا دواړه ترې لرې کړه او یا دا یو ترې لرې کړه یا دا بل اولنۍ داهم راغلي دي. چې « أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ» ځکه دا هم په یوه مرسل روایت کې راغلي دي او په مصنف د عبدالرزاق کې په دې اړه مرفوع حدیث هم راغلی دی؛ نوله دې امله دا هم ویلای شي : خو هغه د لومړني ذکر په اړه راغلی حدیث ډېر قوي دی او الفاظ یې هم جامع دي

شپاړلسمه مسئله په هر رکعت کې تعوذ لوستل څنګه دي ؟

د اعوذبالله په اړه دوه نظرونه دي، ځینې وایي، چې دا په هر رکعت کې تر فاتحې له مخه یې لوستل اړین دي او نور وایي، چې دا په هر رکعت کې لوستل اړین نه دي. بلکې یواځې په لومړي رکعت کې یې لوستل اړین دي د لومړي نظر پلویان امام شافعي رحمه الله او بیهقي له ابن سیرین رحمه الله څخه هم نقل کړي، چې ده به په هر رکعت کې تر فاتحې له مخه اعوذبالله لوسته

(سنن کبری: ۲|۳۶)

همداشان شیخ الباني، امام ابن حزم او امام نووي هم همدغه نظر غوره بللی

(المجموع: ۳|۳۲۶)

خو امام عطا رحمه الله، ثوري رحمه الله، او امام ابوحنیفه رحمه الله بیا داسې نظر لري، چې

نه یواځې په لومړي رکعت کې به تعوذ وایي او په هر رکعت کې یې لوستل نشته. او دوی دا دلیل وړاندې کوي. چې په حدیث کې راځي

وَإِذَا نَهَضَ فِي الرَّكْعَةِ الثَّانِيَةِ لَمْ يَسْكُتْ، وَقَالَ: {الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ}

یانې نبي ﷺ به په دویم رکعت کې نه غلی کېده، بلکې له واړه به یې فاتحه شروع کوله

خو شیخ الباني په تمام المنه (۱۷۲) کې له دې حدیث نه داسې ځواب کړی دی، چې په دې کې تاویل دی او هغه داچې له سکتې نه موخه د لومړي رکعت معلومه سکته ده، یانې د لومړي رکعت په څېر اوږده سکته به یې نه کوله او ددې دا مانا نه ده، چې ګوندې تعوذ به یې نه لوسته

خو دغه تاویل د حدیث د ظاهر خلاف دی، ځکه که له سکتې نه موخه هغه معهوده یانې معلومه سکته واخیستل شي؛ نو بیا په دې حدیث کې څه ستره فائده نه راوځي، ځکه بیا : خو پکار وه، چې داسې یې ویلي وای (لم یدع بدعاء الاستفتاح) بلکې دلته راوي عموم بیانوي، چې له سره به نه غلی کېده پرته له بسم الله نه.

او شیخ الباني دا دلیل ویلی دی، چې د الله ﷻ دا عامه وینا

فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ ۝

پر دې دلیل دی، چې په هر رکعت کې د اعوذبالله لوستل پکار دي : خو دا استدلال بعید دی، ځکه دا په عموم سره د ځانګړې عبادت ثابتول دي او له عموم نه ځانګړې عبادت نه ثابتېږي او دا ډول استدلال ناسم وي، ځکه له دې نه ډېر بدعتونه رامنځته کېږي. بل دا چې نبي ﷺ پر قرآن ښه پوهېده او له هغه نه په هر رکعت کې تعوذ نه دی ثابت : نو د دې خبرې اړتیا نشته، چې موږ له عمومیاتو نه په زوره په دغه ځای کې تعوذ ثابت کړو، بل دا چې مثلاً د څلور رکعتیز لمانځه څلور واړه رکعتونه د یو قرءت

(c) ketabton.com: The Digital Library

په منزله دي، چې په يو ركعت كې تعوذ وويل شو: نو دا كافي دى او پر قرآن عمل وشو.

همداشان كه موږ دغه عموم وا خلو ؛ نو بيا كه څوك قراني دعاګاني لولي ؛ نو بيا خو هغه هم دا حكم متوجه دى، چې تعوذ و وايه؛ نو هلته به هم تعوذ وايي؟ كه دغه خبره ومنو ؛ نو بيا خو له هرې قرآني دعا نه مخكې بايد اعوذبالله ولوستل شي، سره له دې چې د قرآني دعاګانو نه مخكې له رسول الله ﷺ نه تعوذ نه دى ثابت

د سنت تابعداري دا ده، چې تعوذ يواځې په لومړي ركعت پورې خاص شي، له همدې امله علامه شوكاني ؒ د دې مانا داسې كوي:

لم يسكت اى للثناء و دعاء الاستفتاح والتعوذ(نقله في المرعاة (٣\١٠١) او همدغه شان تحقيق حافظ ابن القيم ؒ په زادالمعاد(١\٢٣٤) كې ذكر كړى دى، هغه فرمايي:

په دويم ركعت كې د تعوذ ويلو په اړه دوه قوله دي او دا دوه روايته له امام احمد ؒ نه هم او حنابله وو دا دواړه پر دې بناء كړي دي، چې د لمانځه قراءت يو قراءت كې، چې يوه استعاذه پكې بسيا شي او كه نه د هر ركعت بېل قراءت دى ؟؛ نو پر دې خبره خو اتفاق دى، چې استفتاح ؛ خو د ټول لمانځه لپاره ده ؛ نو همدغه شان دې تعوذ هم د ټول لمانځه لپاره شي او دا ظاهره ده او بيا يې دغه حديث د ابو هريرة ؓ ((لم يسكت)) د دليل په توګه وړاندې كړى او ويلي يې دي، چې يوه استعاذه څكه بس ده، څكه چې د دواړو قراء تونو تر منځ سكوت ياني چوپتيا نه ده راغلې، بلكې ذكر پكې راغلى دى ؛ نو دا په منزله د يوه قراءت شو، چې د هغې په منځ كې تسبيح، تحميد ، تهليل او پر نبي ﷺ درود راغلى دى، بيا فرمايي:

والاكتفاء باستعاذة واحدة اظهر او همدغه ډول خبره په فقه السنة (١\١٣٣)كې سيد سابق هم ذكر كړې ده، والله اعلم، په دې اړه وګورئ فتوى الدين الخالص(١١٢\٤)

اوولسمه مسئله: په امام پسې د فاتحې لوستل

تر تعوذ ((أَعُوذُ بِاللَّهِ ...)) وروسته ((بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ)) او تر بِسْمِ اللَّهِ بيا فاتحه ويل كېږي.

دا((أَعُوذُ بِاللَّهِ او بِسْمِ اللَّهِ)) به امام او مقتدي دواړه فاتحه وايي او په ځانله لمانځه كې به يې هم وايي، څكه چې د فاتحې ويل پر ټولو ضروري دي؛ نو ټول به يې وايي او ((أَعُوذُ بِاللَّهِ)) له فاتحې سره تړاو لري.

فاتحه د عامو علماوو په اند فرض او داحنافو په اند واجب ده او واجب هم فرضو ته نږدې شى دى: نو له دې امله فاتحه به هرومرو وايي [ياني]باتفاق العلماء فاتحه شته، اختلاف يواځې په دې كې د ى، چې په امام پسې يې به وايي كه نه؟په لنډون سره به يې ووايم، چې په دې اړه د علماوو درې نظرونه دي.

لومړى نظر په امام پسې د فاتحې د نه لوستو په اړه

ددې نظر پلويان وايي، چې په امام پسې ولاړ يې ؛نو له سره فاتحه مه وايه، څكه الله ﷻ په قرآن كريم كې فرمايلي دي چې:

وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا

ژباړه:

كله چې قرآن لوستل كېږي، غوږ ورته كېږدئ.

همداشان د جابر ؓ حسن روايت دى، چې رسول الله ﷺ فرمايي:

«مَنْ كَانَ لَهُ إِمَامٌ، فَقِرَاءَةُ الْإِمَامِ لَهُ قِرَاءَةٌ»

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنن ابن ماجه (۱ / ۲۷۷)

ژباړه:

د چا چې امام وي (یانې په امام پسې ولاړ وي)، نو د ده لپاره د امام قرءت بس دی.

او عبدالله بن عمر، زیدبن ثابت (رضي الله عنهما) او ځینو نورو صحابه وو ویلي دي، چې:

«لَا قِرَاءَةَ مَعَ الْإِمَامِ فِي شَيْءٍ»

سنن النسائي (۲ / ۱٦۰)

ژباړه:

له امام سره یوځای قراءت نشته.

نو د دې علماء کرامو ذهن دغې لور ته تللی دی، چې فاتحه هم نشته نه به یې وایې؛ نو دغه علماء په دغه درجه کې معذور دي. لکه وروسته داخبره لږ تفصیلي وړاندې کوو، چې فائده وشي.

دويم نظر

بل نظر دا دی، چې په جهري لمونځونوکې به یې نه وایې او په سري لمونځونو کې به یې وایې او په جهر کې به امام ته غوږ ږدې او په پټ لمانځه کې یې خپله وایه. لکه دا امام مالک ته منسوب نظر دی او هم امام احمد ته یې نسبت دی، شیخ الاسلام ابن تیمیة رحمه الله په خپله فتاوی کې دا نظر غوره کړی دی او همداشان البانی په خپل کتاب (صفة الصلاة) کې همدا غوره ګڼلی دی او دا لاندینی حدیث یې د دلیل په توګه وړاندې کړی دی، چې ګوره صحابه وو په جهري لمونځونو کې قراءت پرېښی دی.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ انْصَرَفَ مِنْ صَلَاةٍ جَهَرَ فِيهَا بِالْقِرَاءَةِ فَقَالَ: «هَلْ قَرَأَ مَعِي أَحَدٌ مِنْكُمْ آنِفًا؟» قَالَ رَجُلٌ: نَعَمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: «إِنِّي أَقُولُ مَا لِي أُنَازَعُ الْقُرْآنَ» قَالَ: فَانْتَهَى النَّاسُ عَنِ الْقِرَاءَةِ فِيمَا جَهَرَ فِيهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْقِرَاءَةِ مِنَ الصَّلَاةِ حِينَ سَمِعُوا ذَلِكَ.

سنن النسائي (۲ / ۱٤۰)

ژباړه:

((له ابو هریرة رضي الله عنه نه روایت دی، چې نبي ﷺ له یوه جهري لمانځه نه راوګرځېده او فرمایل، چې ایا په تاسې کې چا له ماسره اوس قرائت وکړه، یوه کس وویل، چې هو! ای د الله ﷺ رسوله! نو نبي ﷺ وویل، چې زه وایم کنه، چې له ماسره ولې په قرآن کې جګړه کېږي، راوي وایي، چې تر دې خبرې اورېدو وروسته خلک په جهري لمانځه کې خلک له قرائت نه منع شول.))

درېیم نظر:

درېیم او حق نظر دا دی، چې جهري او سري دواړو لمونځونو کې به په امام پسې فاتحه لولې او پر دې باندې عمل پکار دی، ځکه چې په دې کې احتیاط هم دی او هیڅ صحیح حدیث یې په خلاف کې نه دی راغلی او د دنیا پر مخ هیڅ صحیح مرفوع حدیث د دې خلاف نشته.

پر دې اړه دلیل او بیا د هغې ملاتړ واوره، دلیل دا دی، چې رسول الله ﷺ یو جهري لمونځ وکړه، چې د سهر، ماښام او یا د ماسختن لمونځ و، کله چې له لمانځه څخه راوګرځېده ؛ نو ویې فرمایل: «لَعَلَّكُمْ تَقْرَءُونَ خَلْفَ إِمَامِكُمْ؟» شاید تاسې په امام پسې وروسته قراءت کوئ (قُلْنَا: نَعَمْ) په بل روایت کې داسې الفاظ دي (قُلْنَا: أَجَلْ يَا رَسُولَ اللَّهِ) مونږ قراءت کوو، رسول الله وفرمایل زه وایم چې: « مَالِي أُنَازَعُ الْقُرْآنَ؟» له ماسره د قرآن

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لوستلو کې ولې جګړه کېږي، چې زه قران وايم او پکې خطا کېږم دا ولې؟ نو دا ستاسي د شور له امله.

د أُنَازَعُ الْقُرْآنَ مقصد دا دی، چې تاسي شور کوئ؛ نو قرآن زما ذهن ته نه راځي (فلا تقرؤو بشيئ) تاسو قرائت مه کوئ هيڅ شی مه وايئ (الا بام القران) يواځې فاتحه لولئ؛ نو دا به مستحبه وي؟ نه

« فَإِنَّهُ لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِهَا»

دهغه چالمونځ نه کېږي، چې فاتحه ونه لولي.

دا بالکل صريح نص دی، بل لفظ داسي دی.

فَلَا تَقْرَءُوا بِشَيْءٍ مِنَ الْقُرْآنِ إِذَا جَهَرْتُ إِلَّا بِأُمِّ الْقُرْآنِ.

سنن أبي داود (۱ / ۲۱۸)

ژباړه:

په ما پسي له فاتحې پرته نور قرائت مه کوئ، چې کله زه جهر کوم.

د((فَلَا تَقْرَءُوا، إِذَا جَهَرْتُ)) مقصد دا دی، چې په جهري لمونځ کې به يواځې فاتحه وايې او سورت به ورسره نه لولې او په سري لمونځ کې سورت هم ورسره لوستلی شی، ځکه په دې اړه درې حديث راغلي دي، چې په سري لمانځه کې به سورت هم ورسره لولې او په جهري لمانځه کې به په امام پسې يواځې فاتحه لولې، دا حديث بالکل صحيح دی، درې څلورسنده لري اوروغ دي دا چې چاضعيف کړی دی؛ نو هغوی هسې د تعصب له امله دې ته ضعيف ويی دی او تعصبونه نه دي پکار او په دې مانا نږدې (۱۲) حديث راغلي دي او دا قول غوره دی ولې؟ ځکه چې:

۱: يو خو په دې کې احتياط دی، بل صحيح صريح حديث پکې دی او د دې په مقابل کې صريح مرفوع حديث نشته.

۲: علامه عبدالحی په التعليق الممجد کې ليکلي دي، چې فاتحه ځکه ويل پکار دي که چا فاتحه په امام پسې ولوسته ؛نو ټول علماء وايي، چې لمونځ يې صحيح دی يانې باجماع المسلمين د ده لمونځ وشه او هيڅ يو عالم هم داسي نه وايي چې دداسې کس لمونځ فاسد شه او که په امام پسې دې فاتحه ونه لوسته؛ نو ډېر علماء داسې وايي، چې لمونځ دې ونه شه، لکه امام شافعی رحمه الله وايي، چې په امام پسې بې فاتحې لمونځ فاسد شه، امام بخاری رحمه الله يې هم فاسد بولي او امام احمد رحمه الله وايي دا لمونځ نه کېږي، ډېر حديثپوهان وايي، چې دا لمونځ نه کېږي؛ نو له دې امله پر هغه قول عمل وکړه، چې ټول امت پرې فتوی درکوي، چې لمونځ دې وشه او په هغه قول عمل مه کوه، چې ډېر امت درته وايي، چې لمونځ دې ونه شه دا ډېره سود منه خبره ده.

۳: د دې په مقابل کې هيڅ داسې قوي روايت نشته او دا روايت، چې:

«مَنْ كَانَ لَهُ إِمَامٌ، فَقِرَاءَةُ الْإِمَامِ لَهُ قِرَاءَةٌ»

دی نو لومړی ؛ خو دا حديث کمزوری دی او که ثابت شي؛ نو د قرائت په اړه دی، چې په اما م پسې به قرائت نه کوې؛ نو په دې روايت کې د فاتحې له لوستو نه ؛خو څه منع نه ده راغلې او فاتحه رسول الله ﷺ له قرائت نه ويستلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتلسمه مسئله: په اما م پسې د سورت فاتحې لوستو حکم

په امام پسې د مقتدي لپاره په سرې اوجهرې لمونځونوکې فاتحه لوستل فرض دي په دې خبره دلائل دادي:

١: عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ : لاَ صَلاَةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ..وفي رواية « لاَ صَلاَةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِأُمِّ الْقُرْآنِ »

صحيح البخاري ـ حسب ترقيم فتح الباري - (١ / ١٩٢)

صحيح مسلم ـ مشكول وموافق للمطبوع - (٢ / ٩)

اخرجه البخاري: ١/١٠٤)ومع

الفتح: ٢/٢٣٦، و مسلم: ١/٣٩٤، ١٦٩، و ابوداوود رقم: ٨٢٢، والنسائي: ٢/١٣٨، ١٣ ٧، و ابن خزيمة: ٤٨٨، والترمذي: ٢٤٧، وابن ماجة: ٨٣٧، واحمد: ٥/٣١٤، والحميدي: ٣٨٦، والبيهقي: ٢/١٦٤، ٣٨، و ابن ابي شيبة: ١/٣٦٠، والشافعي في المسند: ١/٥٧، والبغوي في شرح السنة: ٢/٢٠٠.

ژباړه:

له عبادة بن صامت څخه روايت دی، چې نبي ﷺ فرمايلي دي:

د هغه چا لمونځ نه کېږي، چې سورة فاتحه پکې ونه وايي، په: بل روايت کې راغلي دي د هغه چالمونځ نه کېږي، چې ام القران په کې ونه وايي، دا حديث عام دی په دې کې دهيچادلمانځه تخصيص نشته دی، امام وي که مقتدي وي اوکه يواځې لمونځ کونکی وي دا ټول په دې حديث کې داخل دي، البتة که چېرته صحيح او صريح حديث راشي، چې مقتدي به فاتحه خلف الامام نه وايي؛ نوبيا به مقتدي له دې څخه مستثنی وي؛ خو داسې هيڅ صحيح او صريح حديث نشته دی، چې هغې کې دا وي، چې مقتدي به سورت فاتحه نه لولي امام پسې.

له دې امله داحديث عام دی په دې کې امام او مقتدي دواړه داخل دي ګڼوعلماوودا حديث ددې لپاره ذکرکړی، چې مقتدي به هم قرائت خلف الامام کوي، لکه ددې تفصيل دادی چې:

١: امام الفقهاء والمحدثين اميرالمؤمنين في الحديث امام بخاري په خپل الجامع الصحيح کې(١/١٠۴)په دې حديث باندې داسې باب لګولی دی:

باب وجوب القراءة للإمام والمأموم في الصلوات كلها في الحضر والسفر وما يجهر فيها وما يخافت.

ياني په دې باب کې دا بيان دی، چې فاتحه لوستل په امام او مقتدي دواړو باندې په ټولو لمونځونو کې سفر وي، که حضر، جهري وي که خفيه په ټولوکې فرض ده ـ تر دې باب وروسته امام بخاري دا حديث ذکرکړی دی، چې

لاَ صَلاَةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ

د هغه چالمونځ نه کېږي، چې په لمانځه کې سورت فاتحه ونه لولي.

صحيح البخاري ـ حسب ترقيم فتح الباري - (١ / ١٩٢)

٢: امام ترمذي پردې حديث داسې باب لګولی دی:

باب [ما جاء] في القراءة خلف الإمام

په دې باب کې هغه حديثونه بيانېږي، چې په امام پسې دمقتدي دقرائت باره کې راغلي دي.

٣: ابن ماجه: (١/١۴٠)کې هم داباب تړلی دی: باب القرائة خلف الامام ددې باب تړلونه وروسته يې داحديث ذکرکړی دی، چې

لاَ صَلاَةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه شان نورو محدثينو هم دا حديث د دې لپاره ذكركړى، چې مقتدي به په امام پسې سورت فاتحه ضرور لولي:

دغه شان علامه قسطلاني د مذكوره حديث په شرح كې ليكي:

اى في كل ركعة منفردا او إماما أو مأموما سواءا اسر الامام او جهر.

ژباړه:

ياني په هر ركعت كې به يې لولي ځانله وي كه امام وي كه مقتدي وي اوامام په جهر قرائت كوي اوكه په پټه

قسطلاني شرح البخاري (۲/۴۳۹)

دغه شان علامه كرماني دبخاري په شرح(۴۳۹/۵) كې ليكي:

وفي الحديث دليل على ان قرائة الفاتحة واجب على الامام والماموم فى الصلوات كلها

ژباړه:

حديث په دې مسئله باندې دليل دى، چې فاتحه لوستل پرامام اومقتدي باندې په ټولولمونځونو كې فرض ده،

دمحدثينواودهغوى دشارحينودويناوونه جوته شوه، چې داحديث

لاَ صَلاَةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ

امام اومقتدي دواړوته شامل دى،

نو يوكس دې دانه وايي، چې دې حديث كې خو د مقتدي ذكرنشته نو تاسې دا حديث څنګه ددې لپاره دليل كې پيش كوي، چې امام پسې به مقتدي هم قرات لولي، ځكه بل روايت كې تصريح راغلي ده په دې باندې.

عن عبادة بن الصامت قال: قال رسول الله ﷺ لاَ صَلاَةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ خلف الامام(اخرجه البيهقي في كتاب القرائة خلف الامام ص: ۵۶،

رقم: ۱۳۴)و اسناده صحيح كما قاله انور شاه كشميري في فص الختام ص: ۱۴۷)

ژباړه:

له عبادة بن صامت څخه روايت دى، چې نبي ﷺ فرمايلي دي:

د هغه چا لمونځ نه كېږي، چې په امام پسې فاتحه ونه لولي .

نودې حديث نه دامسئله ښكاره معلومه شوه، چې مقتدي به امام پسې سورت فاتحه ضرور لولي، كه يې ونه لولي؛ نو لمونځ يې نه كېږي .

۲. دويم دليل:

عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، عَنْ أَنَسٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى بِأَصْحَابِهِ، فَلَمَّا قَضَى صَلَاتَهُ أَقْبَلَ عَلَيْهِمْ بِوَجْهِهِ فَقَالَ: «أَتَقْرَءُونَ فِي صَلَاتِكُمْ خَلْفَ الْإِمَامِ وَالْإِمَامُ يَقْرَأُ؟» فَسَكَتُوا، فَقَالَهَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، فَقَالَ قَائِلٌ - أَوْ قَالَ قَائِلُونَ - إِنَّا لَنَفْعَلُ، قَالَ: «فَلَا تَفْعَلُوا لِيَقْرَأْ أَحَدُكُمْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ فِي نَفْسِهِ»

[حكم حسين سليم أسد] : إسناده جيد

اخرجه البخاري في جزء القرائة ص (۵۵) والبيهقي فى كتاب القرائة ص (۵۸) وفي السنن (۱۶۶/۲) قال الهيثمي في المجمع (۱۱۰/۳) رواه الطبراني وابويعلى ورواه ابن حبان في صحيحه (۱۶۲/۵، ۱۵۲) رقم: ۱۱۴۴و۱۸۵۲) والطبراني في الاوسط (۲۶۸۰) واخرجه الدارقطني (۳۳۳/۱) رقم: ۱۲۷۳ والخطيب في تاريخه (۱۷۶/۱۳، ۱۵۷) وقال الهيثمي رجاله ثقات وصححه الشيخ شيب الارناووط في صحيح ابن حبان بترتيب ابن بلبان (۱۵۳/۵)

ژباړه:

له انس رضي الله عنه څخه روايت دى، چې نبي ﷺ يو ځل خپلو ملګرو ته لمونځ كاوه؛ نو چې كله يې لمونځ پوره كړه؛ نو مخ يې راواړوه او و يې فرمايل: اياتاسې په لمانځه كې په امام پسې قرائت كوئ؟دري ځل يې داخبره وكړه؛

نو يوه كس و ويل، چې هو! موږ دا كاركوو: و يې فرمايل داكارمه كوئ او
هر يو كس دې فاتحه له ځان سره لولي.

يادونه:

د((في نفسه)) مانا ملا علي قاري رحمه اللهكوي، چې سراً غير جهر (ياني په
پټه به يې وايي نه په ښكاره)

دغه شان امام بيهقي په كتاب القرائة ص(١٧)كې ليكي:

ان يتلفظ بهاسرادون الجهربها.

ياني تلفظ به پرې كوي په پټه جهربه پكې نه كوي وګوره
المرعات(١١٢/٣)

٣: عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «تَقْرَؤُونَ خَلْفِي؟» قَالُوا: نَعَمْ إِنَّا لَنَهُذُّ هَذًّا قَالَ: «فَلَا تَفْعَلُوا إِلَّا بِأُمِّ الْقُرْآنِ»

القراءة خلف الإمام للبخاري (١ / ١٨)

ژباړه:

عمروبن شعيب دخپل نيكه په واسطه له نبي عليه السلام څخه نقل
كوي، چې نبي عليه السلام وفرمايل: تاسې له ما نه وروسته قرائت كوئ؟
نو موږ ووېل هو! يا رسول الله په تلوار تلوار قرائت كوو؛ نو هغه وفرمايل:
دا كار مه كوئ صرف سورت فاتحه لولئ.

اخرجه البخاري في جزء القرائة ص(١٨)رقم: ٣٤، والبيهقي في كتاب القرائة
خلف الامام ص (١٦٧) والدار قطني (٣١٨/١) والبغوي في شرح السنة (٨٢)

د انس ﷺ دروايت په شان دا رنګ د عمرو بن شعيب د روايت په شان
روايت له ابوقتادة او نور صحابه كرامو نه هم نقل دى. وګوره كتاب القرائة
للبيهقي ص (٦٢) مسنداحمد (٨١/٥) كنزالعمال رقم: ٢٢٩٦٨، مجمع الزوائد(١١١/٢)

(c) ketabton.com: The Digital Library

يادونه

د انس، عمرو بن شعيب او ابوقتادة ﷺ له روايت څخه دا معلومه شوه
په كومو حديثونوكې، چې له قرائت نه منع راغلې ده. له هغې نه مراد د
سورت فاتحې نه علاوه بل سورت ويل دي، او هر چې سورت فاتحه ده
نوددې لوستل په امام پسې په ټولولمونځونوكې ضروري دي، هغه جهري
وي كه سري، يواځې په جهري لمونځ كې دسورت فاتحې نه علاوه بل
سورت لوستل منع دي ليكن سورت فاتحه به په جهري كې هم لولي.

څلورم دليل:

عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ قَالَ: صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَاةَ الصُّبْحِ، فَثَقُلَتْ عَلَيْهِ الْقِرَاءَةُ، فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ: «إِنِّي لَأَرَاكُمْ تَقْرَؤُونَ وَرَاءَ إِمَامِكُمْ؟» قَالَ: قُلْنَا: أَجَلْ وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَذًّا قَالَ: «فَلَا تَفْعَلُوا إِلَّا بِأُمِّ الْكِتَابِ؛ فَإِنَّهُ لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِهَا»

صحيح ابن خزيمة (٣ / ٣٦)

اخرجه احمد: (٣٢٢/٥، ٣١٢)والبيهقي في كتاب القرائة ص(٤٤)وابن حبان في
صحيحه (١٥٦/٥، ٩٥، ٨٦) رقم: ١٨٤٨، ١٧٩٢، ١٧٨٥) والحاكم في المستدرك
(٢٣٨/١) والبخاري في جزء القرائة ص (٢٥٨، ٦٤) و ابوداوود (٨٢٣/١، ١٢٧)
والترمذي (٦٩/١) رقم: ٣١١، وابن حزم في المحلي (٢٣٦/٣) وقال الشيخ شعيب
الارناووط في تعليقه وتحقيقه علي ابن حبان (١٥٦/٥، ٩٥، ٨٦) اسناده قويٌ وقال
الدارقطني والترمذي اسناده حسن وصححه ابن خزيمة وابن حبان

ژباړه:

له عبادة بن صامتﷺ څخه روايت دى چې يوځل موږ ته نبي ﷺ د
سهار لمونځ كاوه؛ نو قرائت ورباندې دروند شه، كله چې له لمانځه نه

راوستون شه وه يې فرمايل

زما په ګومان تاسې په امام پسې قرائت کوئ؟ موږ ووېل هو! اى دالله رسوله! په تادى قرائت کوو. هغهﷺ فرمايل دا مه کوئ، بلکې يواځې سورة فاتحه لولئ، ځکه د هغه چا لمونځ نه کېږي، چې دا ونه لولي

داحديث صحيح دې او شيخ شعيب الارناووط هم ورته قوي ويلي دي، چې د دې تفصيل په صحيح ابن حبان(٨٢/٥)کې وګوره.

دغه شان داحديث امام نسائي په السنن الكبرى: رقم: ٩٠٢، سنن النسائي (١٤١/٢) امام بخاري په خلق افعال العباد کې ص (٢٧) جزءالقرائة (٢٥) دارقطني (٣١٨/١) رقم: ١٢٠٧) المسند الجامع (٢١/٨) رقم (٥٥٤٤) طحاوي په معانى الاثار کې راوړى دى وګوره امام الكلام لعبدالحى لکهنوي تفصيلا له دې حديث نه دا مسئله معلومه شوه، چې مقتدي به هم په جهري لمونځونو کې په امام پسې سورت فاتحه لولي، د عبادة بن صامت حديث په دې باره کې امام خطابي فرمايي:

هذالحديث صريح بان قراءة الفاتحة واجبة على من خلف الامام سواء جهربالقراءة اوخافت بهاواسناده جيد لاطعن فيه

(عون المعبود: ٣٢/٣)

ژباړه:

داحديث په دې مسئله باندې دليل دى، چې دفاتحې لوستل فرض دي په مقتديانوباندې که اما جهرکوي اوکه په پټه قرائت کوي، اوسندېې بې عيبه دى،

دعبادة بن صامت دروايت په اړه عبدالحى لکهنوي ليکي

ان حديث عبادة صحيح او حسن عند جماعة من المحدثين. الخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عبادة حديث د محدثينو په اند صحيح دى او ياحسن، په دې اړه وګوره غيث الغمام حاشية امام الكلام للعلامة عبدالحى لکهنوي، ورسائل اللكهنوي (٢٢٢/٣) وعمدة الرعاية (١٧٤/١) او څوک، چې وايي د عبادة حديث منسوخ دى د هغوى وينا خطا ده، لکه ملا عبدالحى صاحب له ملاعلي قاري نه نقل کوي.

قال القاري ولعل هذاهوالناسخ لماتقدم الخ

کېداى شي دا د مخکې لپاره ناسخ وي

ددې نه وروسته علامه عبدالحى صاحب ليکي:

و فيه نظر ظاهر اما او لا فلان النسخ لا يثبت بالا حتمال.

په دې کې ښکاره کمزوري ده، ځکه نسخ په کېد اى شي نه ثابتېږي

بل ځاى ليکي

ان دعوى كون حديث عبادة منسوخا بحديث (و اذا قرء فانصتوا) مردود لعدم علم بالتاريخ وللخصم ان يدعي العكس فصار دعوى منعكسة.

ژباړه:

د عبادة د حديث د منسوخ والي دعوه کول په (و اذا قرا فانصتو) والا روايت سره دا نه منل کېږي، ځکه د تاريخ تعين نشته او کېداى شي مقابل لورى داسې ووايي، چې دغه حديث منسوخ دى؛ نو بيا به دعوى بدله شي،

وګوره: امام الكلام، مجموعه رسائل اللكهنوي(٢٢٢/٣)

٥. پنځم دليل:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ صَلَّى صَلَاةً لَمْ يَقْرَأْ فِيهَا بِأُمِّ الْقُرْآنِ فَهِيَ خِدَاجٌ» ثَلَاثًا غَيْرُ تَمَامٍ. فَقِيلَ لِأَبِي هُرَيْرَةَ: إِنَّا نَكُونُ وَرَاءَ الْإِمَامِ؟ فَقَالَ: «اقْرَأْ بِهَا فِي نَفْسِكَ» ؛ فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(c) ketabton.com: The Digital Library

يَقُولُ: " قَالَ اللهُ تَعَالَى: قَسَمْتُ الصَّلَاةَ بَيْنِي وَبَيْنَ عَبْدِي نِصْفَيْنِ، وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ......

صحيح مسلم (١ / ٢٩٦)

ژباړه:

له ابوهريرة څخه روايت دى، چې نبى عليه السلام فرمايلي دي: څوک چې داسې لمونځ وكړي، چې فاتحه په كې ونه لولي نودانيمګړى وي۔پوره نه وي۔ دري كرته يې داخبره وكړه؛نوابوهريرة ته وويل شول مورږ؛خوكله په امام پسې ولاړيوهغه ورته وويل دځان سره يې پټه وايه ځكه ماله رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه اورېدلي دي، چې الله تعالى فرمايلي دي: ما لمونځ زما او د بنده ترمينځ وېشلى دى، حديث تر اخره ولوله

حافظ عبدالبر په خپل كتاب الاستذكاركې ليكي:

وفى حديث ابى هريرة هذامن الفقه ايجاب القرائة بالفاتحة فى كل صلاةوان الصلاة اذالم يقرأفيهابفاتحة الكتاب فهى خداج والخداج النقصان والفسادومن ذالک قولهم أخدجت الناقة ا ذاولدت قبل تمام وقتهاوقبل تمام الخلقة وذالک نتاج فاسد اه

ژباړه:

دابوهريره په حديث كې له فقهي مسائلوڅخه يوه مسئله داده، چې په هرلمانځه كې دسورت فاتحې لوستل واجب دي اوكله چې سورت فاتحه ونه لوستل شي نوداخداج وي اوخداج نيمګړتيااوخرابتياته ويلى شي له همدې مانې نه داويناد عربوهم ده چې(اخدجت الناقة)اوښه نقصاني شوه، چې كله له خپل وخت اواندامونودپوره كېدوله مخه بچى راوړي اودانيمګړى پېداښت وي

امام زرقانى په شرح دموطا(١٥٩/١)كې ليكي:

فهوحجة قوية على وجوب قرائتهافى كل صلاة

دابوهريرة حديث په هرلمانځه كې دسورة فاتحې دلوستلوپه فرضيت قوي او مضبوط دليل دى همدغه راز له ابوهريرة څخه روايت دى، چې رسول الله ﷺفرمايلي دي:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تُجْزِئُ صَلَاةٌ لَا يَقْرَأُ فِيهَا بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ» قُلْتُ: فَإِنْ كُنْتُ خَلْفَ الْإِمَامِ، فَأَخَذَ بِيَدِي، وَقَالَ: اقْرَأْ بِهَا فِي نَفْسِكَ يَا فَارِسِيُّ "

قال الأعظمي: إسناده صحيح

اخرجه ابن خزيمة (٢٤٨/١)رقم: ٤٩٠، وابن حبان كمافي الموارد: ١٢٦، رقم: ٤٥٧، قال الاعظمي واسناده صحيح وصححه النووي في شرح مسلم: ١٧٠/١، وهوفي ابن حبان(١٣٩/٣)

ژباړه:

له ابو هريرة ؓ نه روايت دى، چې رسول الله فرمايلي دي هغه لمونځ نه كېږي، چې سورة فاتاتحه پكې ونه لوستل شي ماوويل: كه ته امام پسې ولاړيې؟ راوي وايي: زما لاس يې ونيوه، راته يې وويل له ځان سره يې وايه اى دفارس۔ايران۔اوسېدونكيه!

امام نووى په شرح دمسلم كې ليكي:

اقْرَأْ بِهَا فِي نَفْسِكَ فَمَعْنَاهُ اقْرَأْهَا سِرًّا بِحَيْثُ تُسْمِعُ نَفْسَكَ وَأَمَّا مَا حَمَلَهُ عَلَيْهِ بَعْضُ الْمَالِكِيَّةِ وَغَيْرُهُمْ أَنَّ الْمُرَادَ تَدَبُّرُ ذَلِكَ وَتَذَكُّرُهُ فَلَا يُقْبَلُ لِأَنَّ الْقِرَاءَةَ لَا تُطْلَقُ إلا على حركةاللسان بحيث يسمع نفسه ولهذا اتَّفَقُوا عَلَى أَنَّ الْجُنُبَ لَوْ تَدَبَّرَ الْقُرْآنَ بِقَلْبِهِ مِنْ غَيْرِ حَرَكَةِ لِسَانِهِ لَا يَكُونُ قَارِئًا مُرْتَكِبًا لِقِرَاءَةِ الْجُنُبِ

(c) ketabton.com: The Digital Library

الْمُحَرَّمَةِ

شرح النووي على مسلم (٤ / ١٠٣)

ژباړه:

په حديث کې د (اقْرَأْ بِهَا فِي نَفْسِكَ) مانا دا ده، چې ځان سره يې په قلاره کراره وايه، چې پخپله يې اورې، اوبعض مالکيان، چې له دې ځخه تدبراخستی دی، نو دا خبره نه شي قبلېدای، ځکه د قرائت اطلاق د ژبې په خوځولو کېږي، چې خپله يې اورې. له همدې امله دوی اتفاق کړی، چې جنب که په قران کې سوچ وکړه اوپه خوله يې ونه ويلونوداګناهګارنه دی، ځکه ده هغه قرائت نه دی کړی، کوم چې پرده باندې حرام وه

ملاعلي قاري په المرقات (٥٤٩/٢) کې ليکي:

اقرأبهافي نفسک ای إقرأهافي نفسک سراغيرجهر.

له ځان سره يې په پټه وايه په زوره يې مه وايه

د قرائت خلف الامام په اړه د صحابه کرامو اثار

١: عَنْ يَزِيدَ بْنِ شَرِيكٍ , أَنَّهُ سَأَلَ عُمَرَ عَنِ الْقِرَاءَةِ خَلْفَ الْإِمَامِ فَقَالَ: «اقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ» , قُلْتُ: وَإِنْ كُنْتَ أَنْتَ؟ , قَالَ: «وَإِنْ كُنْتُ أَنَا» , قُلْتُ: وَإِنْ جَهَرْتَ؟ , قَالَ: «وَإِنْ جَهَرْتُ» . رُوَاتُهُ كُلُّهُمْ ثِقَاتٌ

سنن الدارقطني (٢ / ٩٦)

اخرجه البيهقي في كتاب القرائة ص (١٧) و في السنن الكبرى ((١٦٧/٢)) و في مختصر الخلافيات (٤٠٥/١) والدارقطني (٣١٧/١) قال الدارقطني رواته كلهم ثقات وصححه معلقه ايضارقم (١١٩٨) والصنعاني في مصنفه (١٣١/٢) واخرجه البخاری فی جزئه ص (١٨) ثم رواه الدارقطنی باسناد اخر وقال صحيح واخرجه

ابن ابي شيبة (٣٧٣/١) وابن حزم فی المحلی (٢٦٦/٢) والحاكم فی المستدرک (٩٠٨/١، ٢٣٩) وصححه الذهبي

ژباړه:

له يزيدبن شريک ځخه روايت دی، چې ده له عمربن خطاب نه د فاتحې خلف الامام باره کې وپوښتل هغه وويل: وايه يې: ماورته وويل که تاپسې ولاړ يم؟هغه وويل بيايې هم وايه ماورته وويل که ته جهرکوې هغه وويل نوهم يې وايه

٢: عن حسان بن عطية ان اباالدرداء قال: لاتترک الفاتحة خلف الامام جهراولم يجهر

اخرجه البيهقی فی السنن الکبری(١٧٠/٢)وکتاب القرائة ص (١٠١) رقم: ٢٢٩.

ژباړه:

له حسان بن عطيه ځخه روايت دی، چې ابوالدرداء فرمايلي دي: فاتحه خلف الامام مه پرېږده که هغه په جهرقرائت کوي اوپه پټه

٣: عَنْ ثَابِتٍ , عَنْ أَنَسٍ , قَالَ: " كَانَ يَأْمُرُنَا بِالْقِرَاءَةِ خَلْفَ الْإِمَامِ قَالَ: وَكُنْتُ أَقُومُ إِلَى جَنْبِ أَنَسٍ فَيَقْرَأُ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَسُورَةٍ مِنَ الْمُفَصَّلِ وَيُسْمِعُنَا قِرَاءَتَهُ لِنَأْخُذَ عَنْهُ "

القراءة خلف الإمام للبيهقي (١ / ١٠١)

كتاب القرائة خلف الامام ص(١٠١)رقم: ٢٣١،

ژباړه:

ثابت له انس ځخه روايت کوي، چې انس به موږ ته په قرائت خلف الامام امرکاوه، راوي وايي: زه به دانس څنګه ته ودرېدم نوهغه به فاتحه لوستله اويوسورته به يې ورسره دمفصلاتونه هم ملګری کاوه موږته به يې خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

قرائت را اوراوه چې موږيې ترې يادکړو.

٤: عَنْ عَطَاءٍ , عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ , رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: «اقْرَأْ خَلْفَ الْإِمَامِ جَهَرَ أَوْ لَمْ يَجْهَرْ»

القراءة خلف الإمام للبيهقي (١ / ٩٦)

كتاب القرائة للبيهقى(٩٦)رقم: ٢١٠، ومثله في ابن ابي شيبة: ٣٧٤/١) والطحاوي(٢٠٦/١)

بل روايت كې دي كوم، چې حافظ ابن عبدالبر راوړى دى (١٣١/٢) تحقيق الكلام (١٠٢/١)

ژباړه:

عطاء له ابن عباس څخه روايت كوي، چې په امام پسې قرائت كوه كه هغه په زوره قرائت كوي اوكه په پټه.

دې باره كې نورحديثونه هم شته اودصحابه كراموآثرونه هم په كې ذبردي لكه دبعض نومونه دادي،

١١: له ابن عمرڅخه روايت دى، چې هغه به امام پسې روسته قرائت كاوه.

جزء القرائة للبخاري ص (٣٥) رقم: ٢٠، كتاب القرائة للبيهقى ص (٩٧)

١٢: عن اميرالمؤمنين على ابن ابي طالب رضى الله عنه انه كان يامران يقرا خلف الامام في الركعتين الاولين بفاتحة الكتاب وسورة، وفي الاخريين بفاتحة الكتاب عَنْ عَلِيٍّ , رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ «كَانَ يَأْمُرُ أَنْ يُقْرَأَ خَلْفَ الْإِمَامِ فِي الرَّكْعَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَسُورَةٍ وَفِي الْأُخْرَيَيْنِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ»

اخرجه البهقي في السنن الكبرى(١٦٨/٢)وفى القرائة خلف الامام

ص(٩٣)مختصر الخلافيات(٤٠٥/١)والدارقطنى (٣٢٢/١)رقم: ١٢١٦، وقال اسناده صحيح والحاكم فى المستدرك(٣٦٦/١، ٣٦٥)وصححه ووافقه الذهبي

ژباړه:

له على ابن ابوطالب څخه روايت دى، چې ده به په لومړنيو ركعتونوكې دفاتحې اوديوسورت په لوستلوپه امام پسې امركاوه، اوپه وروستنيوكې به يې دفاتحې په لوستلوامركاوه.

١٣: عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي الْهُذَيْلِ , قَالَ: سَأَلْتُ أُبَيَّ بْنَ كَعْبٍ [ص: ٩٤] رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: " أَقْرَأُ خَلْفَ الْإِمَامِ؟ قَالَ: نَعَمْ "

اخرجه البيهقي في مختصرالخلافيات(٤٠٦/١)وفي كتاب القرائة خلف الامام ص(٩٤، ٩٣)والدارقطني(١١٩٩)

ژباړه له ابوالهذيل څخه روايت دى، چې ده له ابي بن كعب څخه وپوښتل: ايازه په امام پسې قرائت كوم؟هغه وويل: هو!كوه يې.

بل روايت كې دي

عن حسان بن عطية ان اباالدرداء قال: لاتترك فاتحة الكتاب خلف الامام جهراولم يجهر

رواه البيهقي فى السنن الكبرى(١٧٠/٢)وكتاب القرائة خلف الامام(١٠١)

١۴: ابوهريرة هم دقرائت خلف الامام قائل او فاعل وه، لكه دهغه روايت مخكې ذكرشو.

١۵: معاذبن جبل رضى الله عنه

١٦: عبدالله بن مغفل رضى الله عنه

١٧: جابربن عبدالله رضى الله عنه

١٨: عبادة بن صامت رضى الله عنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

١٩: ابوسعيد الخدري رضى الله عنه
٢٠_ عائشة ام المؤمنين رضى الله عنها
٢١: عبدالله بن مسعود رضى الله عنه
٢٢: عمران بن حصين رضى الله عنه
٢٣: عبدالله بن عمروبن العاص رضى الله عنهما
٢۴: هشام بن عامر رضى الله عنه
٢۵: عبدالله بن عمر رضى الله عنه

ددې ټولوصحابه وو رضى الله عنهم څخه روايت دى، چې دوى په امام پسې قرائت كاوه

د قرائت خلف الامام په اړه د تابعينو اثار

دغه شان دبې شمېره تابعينونه نقل دي، چې دوى به امام پسې قرائت كاوه، لكه اما بخارى فرمايي:

وقال الحسن، وسعيدبن جبير، وميمون بن مهران، ومالايحصى من التابعين واهل العلم انه يقراخلف الامام وان جهر، وكانت عائشة تامربالقرائة خلف الامام.

جزء القرائة ص: ٢٨، رقم: ٣٠، وكتاب القرائة خلف الامام للبيهقى ص: ٩٩، رقم: ٢٢٢، والمجموع للنووى: ٣/٣٦٥، نو دا د بې شمېره تابعينو او نورو علماوو مذهب دى.

اوڅوك، چې دصحابه كرامواودتابعينوداثرونوتفصيل په دې مسئله كې غواړي؛نوهغه لپاره داكتابونه كتل پكاردي،

١/جزء القرائة خلف الامام للبخارى: ٢/كتاب القرائة للبيهقى، ٣/ خيرالكلام فى وجوب الفاتحة خلف الامام للعلامة مولاناحافظ

محمدصاحب گوندلوى، ٤/الكواكب الدرية فى وجوب الفاتحة خلف الامام فى الجهرية للشيخ ابوطاهرزبيرعلى زئى، ٥/امام الكلام مع غيث الغمام للعلامة عبدالحى لكهنوى، ٦/تحقيق الكلام للعلامة المحدث المباركفورى، ٧/السنن الكبرى للبيهقى، ٨/مختصرالخلافيات

دامذكوره كتابونه مستقل په همدې موضوع باندې ليكل شوي دي اوپه دې ټولوكتابونوكې داذكردي، چې مقتدي به په جهري اوسري دواړولمونځونوكې سورت فاتحه لولي كه فرض وي كه نفل اما پسې وي كه ځانله.

د قرائت خلف الامام په اړه د علماوو يناوې

١: دتابعينوقولونه؛خومخكې ذكرشول، چې بې شمېره تابعين دقرائت خلف الامام قائل وواوحواله هم وكړل شوه.

٢: امام بخارى لكه دوى په خپل صحيح كې باب لګولى دى: باب وجوب القرائة فى الصلوات كلهافى الحضروالسفرومايجهرفيهاومايخافت، دغه شان په دې موضوع باندې يې مستقل كتاب ليكلى دى، چې دهغې نوم: جزء القرائة خلف الامام دى

٣: امام بيهقى، ده هم په دې باره كې مستقل كتاب ليكلى دى كتاب القرائة

۴: امام نووى په المجموع كې(٣٢٦/٢)اوپه شرح دمسلم كې (١٢٩/١)
۵: مولانانذيرحسين محدث دهلوى فتاوى نذيريه (٣٩٢/١)
٦: علامه ابوطيب صديق حسن خان په الروضة الندية (١٨٨/١)كې
٧: فتاوى اللجنة، چې دا د سعودي د (٧) اوو غټو علماوو فتاوى ده (٣٨۴/٢) كې داسې ليكلي دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

والصحيح من اقوال العلماء وجوب قرائة الفاتحة فى الصلاة على المنفرد والماموم والامام فى الصلاة الجهرية والسرية لصحة الادلة الدالة على ذالك وخصوصها.

ژباړه:

سمه خبره دعلماوودديناوونه داده، چې د فاتحې لوستل پرامام، مقتدي اوخانله لمونځ كونكي باندې په جهري اوسري لمونځونوكې فرض ده، ځكه كوم دلائل، چې پردې راغلي هغه صحيح اوخاص دي.

٨: امام ابن حزم المحلى (٢/٢٦٥)

٩: مولاناحافظ محمدصاحب گوندلوى، په خيرالكلام فى وجوب الفاتحة خلف الامام كې

١٠_حافظ زبيرعلى زئي په الكواكب الدرية فى وجوب القرائة خلف الامام فى الجهرية كې

١١: فتاوى الدين الخالص ١٤٢/٤، ١٢۴، كې يوه قيمتي رساله ليكلى شوي ده: مسك الختام فى القرائة خلف الامام

١٣: الشيخ ابوالحسن مبشراحمدرباني په (آپ كے مسائل اور ان كا حل: ١٢٧/١)

١۴: علامه ابن باز په فتاوى هيئة كبار العلماء كې: ٢٠٠/١، او فتاوى اسلاميه ٢٢٠/١.

١۵: مولانا ابو الوفاء ثناء الله امرتسرى په فتاوى ثنائيه: ۵۵۵/١، كې

١٦: شيخ صالح الفوزان په الملخص الفقهى كې: ٩٠/١، كې

١٧: ابوعبدالسلام عبدالرؤوف په القول المقبول فى شرح وتعليق صلاة الرسول صلى الله عليه وسلم (٣٧٠) كې

١٨: الشيخ عبيدالله المباركفوري په المرعاة: ١١٣/٣، ١٠٣، كې

٢٠_علامه صنعاني په سبل السلام كې: ٢٢١/١، كې

٢١: علامه عبدالحى لكنوى په امام الكلام مع غيث الغمام: ٢٢٧، كې مجموعه رسائل اللكهنوى: ٢٢٧/٣) التعليق الممجدص: ١٠١، كې

٢٢: علامه ابوطيب محمدشمس الحق عظيم ابادى په عون المعبودشرح سنن ابى داوود كې: ٣٢/٣، كې ليكي:

قلت القرائة خلف الامام فيمااسروفيماجهرهذاهوالحق، واليه ذهب الشافعى واسحق والاوزاعى والليث بن سعدوابوثور، وبه قال عروة بن الزبيروسعيدبن جبيروالحسن البصرى ومكحول

ژباړه:

زه وايم، چې په امام پسې په جهري اوسري لمونځونوكې قرائت حق دى، او دا د امام شافعى، اسحق، اوزاعى، ليث، ابوثور، عروة بن زبير، سعيد بن جبير، حسن بصري او مكحول رايه هم ده. (عون المعبود: ٣٢/٣، للعظيم ابادى)

٢٣: الاما الجليل المحقق محمود محمد خطاب السبكى په المنهل العذب المورود شرح سنن ابى داوود: ٢۴۵/۵، كې

٢۴: حافظ ابن حجر په فتح البارى كې: ١٩٢/١

٢۵: علامه ابن قدامة په المغنى كې ۵٢٧/١.

٢٢: امام احمد بن عبدالرحمن البناء په بلوغ الامانى شرح الفتح الربانى: ٢٠٠/٣، كې

٢٧: شاه ولى الله محدث دهلوي په حجة الله البالغة كې: ٩/٢.

٢٨: شيخ ابو عمر عبدالعزيز النورستاني د پيغمبر لمونځ كې: ٢٠٧.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۹: شیخ حبیب الله سلفي په هدایة الصلاة کې: ۵۳.

۳۰_ امام زیدالدین ابوالفضل عبدالرحیم بن الحسین العراقي او د هغه زوی ابوزرعة په کتاب طرح التثریب فی شرح التقریب ۲/۲۷۹، کې

۳۱: شیخ ابو عبد الاحد عبدالرحیم مسلم دوست په کشف الابهام عن حقیقة قرائة الفاتحة خلف الامام کې

۳۲: علامه شیخ ابوزکریا(عبدالسلام) الرستمی حفظه الله ورعاه په خپل کتاب(لمونځ په رڼاداحادیثو کې)

دې ټولوعلماووپه دغه مذکوره کتابونوکې لیکلي دي، چې مقتدي به په امام پسې جهري اوسري دواړولمونځونوکې سورت فاتحه لولي.

محققین احناف او فاتحه خلف الامام

محققین احناف هم په سري لمونځونوکې دفاتحې خلف الامام قائل دي لکه.

۱: علامه عبدالحی لکهنوی په دې باندې مستقل کتاب لیکلی دی امام الکلام اونوموړی په جهري لمونځونوکې هم دفاتحې خلف الامام قائل دی، لکه مخکې یې ویناوې تېرې شوې

۲: امام محمدرحمه الله

۳: اما ابوحنیفة رحمه الله نه هم روایت دی، چې مقتدي په سري لمونځونو کې امام پسې قرات کولی شي وګوره عمدة الرعایة: ۱/۱۷۳، غیث الغمام ص: ۲۱۲، ۱۵۲)

۴: ابوحفص کبیر

۵: شیخ التسلیم هروی

۶: ملاعلی قاری حنفی

۷: شاه عبدالعزیزصاحب امام الکلام لمولاناعبدالحی تفصیلا

۸: شیخ ګوهررحمن تفهیم المسائل: ۴/۲۹۳.

۹: شاه اسمعیل شهیدصاحب تنویرالعینین ص ۵۴

۱۰_شاه ولی الله صاحب حجة الله البالغة: ۲/۹)

۱۱: علامه ابن ابی العزالحنفی، التنبیه علی مشکلات الهدایة ۲/۵۹۲

۱۲: علامه عینی حنفی کماقال العلامة عبدالحی لکهنوی فی غیث الغمام ص: ۱۵۲)

۱۳: شاه عبدالرحیم د شاه ولي الله والد صاحب: غیث الغمام

۱۴: ملا جیون حنفي تفسیرات احمدیة ۲۲۷.

د مقابل لوري دلائل او د هغې تجزیه

کوم خلق، چې امام پسې دسورت فاتحې دلوستلوقائل نه دي، نوصحیح او حقه خبره داده، چې د دوی لپاره هیڅ داسې دلیل نشته، چې هغه د سورت فاتحې په نه لوستلودلالت وکړي او کوم ته، چې دوی دلائل وایي؛ نوهغه ټول عمومات دي، چې څه؛خو پکې صحیح نه دي اوکوم، چې صحیح دي؛ نوهغه صریح نه دي او هیڅ داسې صحیح، صریح دلیل له دوی سره نشته، چې هغه د سورت فاتحې په نه لوستلودلیل شي،

اول دلیل: یې دادی،

قران کریم کې دي، و اذا قرئ القران فاستمعوا له وانصتوا لعلکم ترحمون کله، چې قران لوستل کېږي نو غوږ ورته کېږدئ او چپ شئ، دې لپاره، چې رحم درباندې وکړی شي

۲: په حدیث کې دي مَنْ كَانَ لَهُ إِمَامٌ فَقِرَاءَةُ الإِمَامِ لَهُ قِرَاءَةٌ.

سنن الدارقطني ـ تدقيق مكتب التحقيق - (۲ / ۱۰۷)

د چا چې امام وي نو د امام قرائت ده لره قرائت دی

۳ په بل حدیث کې دي

«وَإِذَا قَرَأَ فَأَنْصِتُوا »

سنن أبي داود ـ محقق وبتعليق الألباني - (۱ / ۱۳۵)

کله چې امام قرائت کوي نوتاسې چپ شئ

٤: فَانْتَهَى النَّاسُ عَنِ الْقِرَاءَةِ

القراءة خلف الإمام للبخاري ـ مشكول - (۱ / ۵۷)

خلک له قرائت څخه بند شول

او دغه شان نور حدیثونه ذکرکوي؛ نو دا ټول ګوماني دلائل یو هم په منع د قرائت خلف الامام باندې دلیل نشي جوړېدای، بلکې څوک، چې دا په دلیل کې ذکر کوي د هغوی استدلال ناسم دی، لکه دې باره کې ډېرو علماوو دا خبره کړې ده.

موږ یواځې د علامه عبدالحی لکهنوی حنفی وینا (ګواه ازخانه)په بناء باندې ذکرکوم، علامه عبدالحی صاحب په التعلیق الممجد علی مؤطا محمد ص: ۱۰۱، کې داسې لیکي:

لم يردفى حديث مرفوع صحيح: النهى عن قرائة الفاتحة خلف الامام.وكل ماذكروا فيه: امالا اصل له واما لايصح

ژباړه:

په هیڅ یوصحیح مرفوع حدیث کې په امام پسې دفاتحې له لوستلو منع نه ده راغلې اوکوم، چې دوی پیش کوي نو یا؛ خو بالکل شته نه او یا صحیح نه دي

لنډیز:

(c) ketabton.com: The Digital Library

په صحیح اوصریح حدیثونو سره سورت فاتحه له قرات نه مستثنی ده او په جهري لمونځونوکې امام پسې دسورت فاتحې نه علاوه بل سورت لوستل منع دي اوپه امام پسې دسورت په لوستلوباندې امر راغلی دی

لکه دعبادة بن صامت په حدیث کې دي. چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل:

۱: فلا تقرؤوا بشيءٍ من القران اذاجهرتُ الابام القران.

ژباړه

کله، چې زه په جهرقرائت کوم نو تاسې له سورت فاتحې پرته نور قرائت مه کوئ

۲: فلا تفعلوا الابام القران، فانه لاصلاة لمن لم يقرابها.

ژباړه:

صرف فاتحه لولئ، ځکه دهغه چا لمونځ نه کېږي، چې دا ونه لولي بل روایت کې دي

۳: لاصلاة لمن لم يقرابفاتحة الكتاب خلف الامام.

ژباړه:

د هغه چا لمونځ نه کېږي، چې امام پسې سورت فاتحه ونه لولي.

۴ دابوهریرة رضی الله عنه وینا ده: اقرا بها فى نفسک

ژباړه:

له ځان سره یې وایه.

۵: دعمرفاروق رضی الله عنه ارشاد دی:

و ان جهرت (اګر که زه په جهر سره قرائت کوم خو ته ما پسې سورت فاتحه وایه) چې ددې ټولوحدیثونوحوالی سره دتفصیل نه مخکې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ذکرشوي،

؛نوڅوک، چې په دې حديثونوعمل نه کوي اوددې پرخلاف دقرائت خلف الامام دمنع لپاره دليلونه وايي اواستدلال ترې کوي؛نودهغوی خبره خطاده لکه مخکې ذکرشو، چې په کوموحديثونوکې، چې دقرائت نه منع راغلي ده هغه عام دي اوپه هغې کې دنفس قرائت څخه منع راغلي ده اودقرائة الفاتحة خلف الامام حديثونه خاص دي اوپه سورت فاتحه ويلوباندې روستوداامام نه امرراغلی دی، اوداداصولوعامه قاعده ده، چې: العام يقضى على العام خاص دليل عام دليل ختموي.

ياني کله، چې په مسئله کې خاص دليل راشي؛نوبياپه عام دليل باندې استدلال کول غلط وي؛ نو له قرائت نه دمنع والاحديثونوکې لفظ دقرائت راغلی دی، اوداعام لفظ دی، فاتحې اوسورت دواړوته شامل دی، ليکن رسول الله صلى الله عليه وسلم داتخصيص وفرمايلو، چې سورت فاتحه امام پسې لولئ اود دې نه پرته بل سورت، چې کله امام په جهرقرائت کوي مه لولئ

او دې مسئله کې صحيح او صريح حديثونه او د صحابه کرامو وېناوې راغلي دي، چې د مقتدي لپاره قرائت الفاتحه خلف الامام ضروري ده، لکه ځينې له هغې نه مخکې ذکرشول؛ نو اوس هم، چې څوک ددې په مقابله کې په عموماتواومتشابهاتوباندې دليل نيسي اودسورت فاتحه قرائت په امام پسې منع کوي؛نويقينا، چې ددې خلکودليل نيول ناسم اوکمزوري دي

ځيني حنفيان صاحبان په دې مسئله کې د درواغو څخه کاراخلي اوددې په ذريعه سبب سره امام پسې دسورت فاتحې لوستلوڅخه د خلکو د منع کولولوکوښښ کوي، لکه

١: حنفی مقلدليکي:

دېرو صحابه کرامو به په امام پسې سورت فاتحه نه لوستله

٢: بياپه رسول الله صلى الله عليه وسلم باندې دروغ ترې اوليکي:

رسول الله امرکړی، چې مقتدي دې په امام پسې فاتحه پرېږدي

٣: بياليکي: دا د ډېرو صحابه کرامو نه نقل دي او د ډېرو تابعينو وينا ده، چې امام پسې به فاتحه نه لولي

٤: بيا ليکي: د غیر مقلدينو په اند د دغه صحابه کرامو لمونځ ونشو ترا خره.

دمذکورحنفي ددرواغوځواب

١: د ټولو نه اول؛ خو د(الفقه على المذاهب الاربعة: ١/٢٣٠) په مصنف باندې دروغ افتراء اوغلط بياني وکړه، ځکه په دې کې د «فاتحې» لفظ نشته دا خالص دروغ دي. لکه (الفقه على المذاهب الاربعة: ١/٢٣٠) کې دي

وقدنقل منع المأموم من القرائة عن ثمانين نفرامن كبارالصحابة الخ

دقرائت نه د مقتدي منع کول له اتيا «٨٠» غټو غټو صحابه وونه نقل شوي دي؛ نو دلته منع دقرائت راغلي ده اودفاتحې نه ده راغلې. اوموږمخکې وويل، چې دقرائت نه دمنع په حديثونوکې د«قرائت»لفظ نه مراددسورت فاتحې نه پرته په جهري لمونځونوکې بل سورت لوستل مراد دي، له فاتحې څخه منع نه ده راغلې، بلکې له صحابه کرامو څخه؛په صحيح اوصريح حديثونوکې نقل دي، چې هغوی به فاتحه لوستله اوپه دې باندې يې حکم کاوه، چې ددې تفصيل مخکې تيرشو، اوس د دغه صحابه کرامونومونه صرف يادوم اوتفصيل يې مخکې تيرشوی دی.

١: عمرفاروق رضی الله عنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ علی بن ابی طالب رضی الله عنه
۳ عبدالله بن مغفل رضی الله عنه
۴ جابربن عبدالله رضی الله عنه
۵ عبادة بن صامت رضی الله عنه
۶ معاذبن جبل رضی الله عنه
۷ ابی بن کعب رضی الله عنه
۸ ابوسعیدالخدری رضی الله عنه
۹ عائشة ام المؤمنین رضی الله عنها
۱۰_عبدالله بن مسعود رضی الله عنه
۱۱ عمران بن حصین رضی الله عنه
۱۲ عبدالله بن عمروبن العاص رضی الله عنه
۱۳ هشام بن عامر رضی الله عنه
۱۴ عبدالله بن عمر رضی الله عنه
۱۵ ابودرداء رضی الله عنه
۱۶ عبدالله بن عباس رضی الله عنه
۱۷ انس رضی الله عنه

له دې ټولوصحابه ووڅخه په صحیح اوصریح الفاظوکې دانقل دي، چې دوی به سورت فاتحه لوستله یابه یې په سورت فاتحه لوستلو باندې امرکاوه ددې نه علاوه نوروصحابه کرام هم شته، چې هغه په (جزء القراءة للامام البخاری کتاب القرائة للبیهقی) کې تفصیلا ذکردی؛نواوس، چې څوک ددې صحابه وویه دغو صریحواوخاصواومحکمو ویناووباندې عمل نه کوي اوددې په مقابله کې په عموماتو او متشابهاتو باندې عمل کوي اودقرائت خلف الامام نه خپله منع کېږي یانورخلق منع کوي نو ایا دا د علم

او د عقل تقاضا ده؟ایا دا په زیغ (کوږ والي) کې داخل نه ده.

اوکه بالفرض دیوصحابي اثردې باره کې راشي، چې فاتحه دمقتدي لپاره ویل نشته نوبیاببرته خپل اصل اوعامه اتفاقی قاعده باندې به عمل کولای شي، چې(قول الصحابی حجة اذالم ینفه شیئ اخرمن السنة)دصحابي ویناد لیل وي، چې کله یې بل مرفوع حدیث نفی نه کړي،

امام الکلام(۲۳۵)احیاء السنن لاشرف علی تهانوی (۳۹) مرقاة شرح مشکوة(۲/۲۳٤)اعلاء السنن(۱/۵۰۹، ۱۳٤، ۱۱٦)حکم الذکربالجهر سرفرازخان صفدر (۱۰۵)ردالمختار(۱/۵۵۰)

دې ټولوکتابونوکې دي، چې کله مثلادیوصحابي قول درسو ل الله صلی الله علیه وسلم دوینا سره خلاف راشي؛نودصحابي قول حجت نه وي، درسول الله صلی الله علیه وسلم دحدیث په مقابله کې به دده قول نه اخستل کېږي تاسي ته ښه معلومه شوه، چې دلته خلاف راځي اوکه نه؟ځکه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایي: دمقتدي لپاره دفاتحې نه پرته لمونځ نه کېږي، بل حدیث کې دي، چې امام پسې فاتحه وایه دفاتحې نه پرته قرائت مه کوه، اوس مثلایوصحابي نه په صحیح صریح سندسره نقل شو، چې فاتحه مه وایه؛نودایمان اودمځکنۍ قاعدې تقاضاڅه ده؟

بل دا، چې څه صحیح شو، چې ددې صحابي نه نقل شو، چې فاتحه مه وایئ، اودنوروبې شمېره صحابه کرامونه نقل دي، چې فاتحه وایئ؛نو، چې کله د ددوو صحابه یادوه علماوویادوه عواموااختلاف راشي؛نوالله تعالی موږته قران کې په څه خبره امرکوي؟

((فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ [النساء : ٥٩]

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه:

چې کله مو په يوشي کې جنګ راشي نو الله اورسول ته يې واپس کړئ که پرالله اواخرت ايمان لرئ؛نورسول الله صلى الله عليه وسلم خوفرمايي، چې پرته دفاتحې نه لمونځ نه کېږي؛نوپه همدې خبره به عمل وي

۲: د دغه حنفي مقلددويمه خبره داوه، چې:

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي، چې مقتدي به په امام پسې فاتحه نه وايي،

ځواب:

مقلدصاحب! دا حديث چېرته دی اوسند يې څنګه دی؟دا په رسول الله صلى الله عليه وسلم باندې درواغ تړل دي.

هو! دا شته، چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي، چې دهغه کس لمونځ نه کېږي، چې امام پسې وروستو فاتحه ونه وايي (لکه مخکې ذکر شول)

دغه شان رسول الله دا هم فرمايلي دي، چې ما پسې وروسته قرائت مه کوئ، البتة سورت فاتحه لولئ، ځکه د سورت فاتحې نه پرته لمونځ نه کېږي؛ نو د دغه حنفي مقلد څخه سوال دا دی، چې څنګه رسول الله د فاتحې نه منع کوي او بل مقام کې په همدغه فاتحې لوستلوباندې حکم کوي؟

حقيقت دادی، چې داسې صحيح اوصريح حديث نشته دی، چې په هغې کې امام پسې دفاتحې ويلونه منع راغلي وي، لکه مخکې دعلامه عبدالحی صاحب نه همداخبره نقل کړی شوه، نومحکم پرېښودل اومتشابهاتوپسې ورپسې کېدل داهل زيغ کاروي.

۳: ددغه مقلددريمه خبره داوه: چې ډېرصحابه کراماوتابعينوامام

پسې فاتحه پرېښې وه.

ځواب:

دصحابه کرامومتعلق خومخکې ذکرشو، چې دهيڅ يوصحابي نه دارواېت نشته دی، چې هغه بعينه سورت فاتحه پرېښې وي.اودتابعينوپه باره کې داويل، چې ډېروتابعينوبه فاتحه خلف الامام نه ويله داهم ښکاره درواغ دي، ځکه امام بخاری په خپل کتاب جزء القرائة کې داسې ليکي

وقال الحسن وسعيدبن جبيروميمون بن مهران ومالا يحصى من التابعين واهل العلم انه يقراخلف الامام وان جهروكانت عائشة تامربالقرائة خلف الامام.

ژباړه:

حسن بصری اوسعيدبن جبيرميمون بن مهران اوداسې ګڼ شميرتابعين اوعلماء و ويلي دي، چې امام پسې به فاتحه لولي ولوکه امام په زوره قرائت کوي اوعائشې به په قرائت خلف الامام امرفرمايلو

جزء القرائة ص (۲۸) رقم: ۳۰، کتاب القرائة خلف الامام للبيهقی (۹۹) رقم: ۲۲۲، والمجموع للنووی: ۳۶۵/۳،

هو! د ګڼو تابعينو نه به دا قول نقل وی، چې قرات مه کوئ، ليکن مونږ بار بار وويل، چې فاتحه دقرائت نه مستثنی، اوخاصه شوې ده، په نص درسول الله صلى الله عليه وسلم سره

۴: د حنفي مقلد د څلورمې خبرې ځواب دا دی، چې دا خالص درواغ او افتراء ده، چې څينې نا اهله احناف يې په غيرمقلدينو پسې کوي، بلکې دې باره کې زموږ فتوی داوره:

د فاتحې پرېښودونکي يا د ټولو سنتو پرېښودونکي څلورډوله دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی

هغه علماء چې اجتهاد يې کړی دی يانې مجتهدين دي، ائمه دي خپل کوښښ يې وکړه او ذهن يې دې ته ورسېده چې د فاتحې لوستل نشته يانې په دې امت کې د ځينو علماوو ذهن دې ته رسېدلی دی؛ نو د هغوی لمونځ کېږي او الله ﷻ به ورته اجر هم ورکوي او د هغوی په اړه به موږ داسې وايو، چې مجتهد مخطئ فی هذه المسئلة عالم دی، اجتهاد يې کړی دی او په خپل اجتهاد تېروتي دي. الله به ورته يو اجر ورکوي او لمونځ يې هم شوی دی او د دوی په اړه به موږ نه وايو. چې لمونځ يې فاسد دی، ځکه د اسلام اصول داسې دي، نبی ﷺ فرمايي، که مجتهد په خپل اجتهاد کې خطا شي؛ نو الله ﷻ ورته يو اجر ورکوي.

دويم

هغه ناپوه کس، چې له هيڅ نه خبر نه دی او ملايانو ورته ويلي، چې د ((وَلَا إِلَهَ غَيْرَكَ)) نه به اخوا ته نور لمونځ نه وايي او هغه يې د نا خبر تيا له امله نه وايي، له دې مسئلې څخه بالکل خبر نه دی او چا نه دی خبر کړی، تنبيه يې نه ده ورکړې؛ نو دا د هغه جاهل کس لپاره عذر دی او د دې عذر له امله هغه هم معاف دی څه به ورته نه وايي، چې ستا لمونځ نه دی شوی؛ خو دا هله، چې دا مسئله ورته نه وي رسېدلې؛ نو جاهل دی معاف دی، لکه موږ ټول تر اوسه نه پوهېدو د ناپوهۍ له امله مو خلک هم منع کړي دي، چې په امام پسې د ((لَا إِلَهَ غَيْرَكَ)) نه اخوا لمونځ مه وايئ؛ نو د جهالت له امله، چې چا تر اوسه پورې په امام پسې تر ((لَا إِلَهَ غَيْرَكَ)) پورې لمونځ لوستلی وي؛ نو هغه معاف دی او اوس که څوک ناپوهه وي هغه هم معاف دی.

درېيم

هغه کس، چې تر ((وَلَا إِلَهَ غَيْرَكَ)) پورې لمونځ وايي او دا مسئله ورورسېده، چې په امام پسې فاتحه لوستل پکاردي، پر دې اړه حديث راغلي دي او هغه بيا هم بې باکي وکړه او هماغه خپله طريقه يې راټينګه کړې وه، چې پلاراو نيکه څه ور ښوولي وه او پر دې مسئله پروانه کوي، داسې هم نه وايي، چې داحديث نه منم؛ خو بې پروا دی؛ نو داسې انسان په لويه خطره کې ښکېل دی او داسې نه وايو. چې دا لمونځ يې فاسد شه ؛خو په غټ خطر کې پروت دی. ځکه چې په نبوي سنت يې له سره غوږ ونه ګراوه دا خو د بل چا کاردی، چې سړي ته دې ديني خبرې بيان شي او داپرې له سره غوږ نه ګروي. داډېره دسخت زړتوب او د زړه د مړ کېدو خبره ده، دا د بل چاکاردی: نو دا سړی فاسق دی او ددې وېره شته، چې الله ﷻ يې دغه لمونځ قبول نه کړي

څلورم

هغه کس، چې ښه صحيح حديث وروړسېدل او ښه پرې پوه شه، ترمذی، بخاري ابوداود ټول يې وکتل؛ نو دا لا په ضد کې راغی، چې زموږ د امام صاحب مذهب دا دی او فاتحه دې نه وايم او مناظره پرې کوم او ددې مقابله کوم: نو ددې سړي د لمانځه غم مه کوه د ده د ايمان غم وکړئ، چې دا کافر شوی دی که نه قرآن داسې وايي

فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُوْنَ حَتّٰى يُحَكِّمُوْكَ فِيْمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ

ژباړه:

ستاپه رب مې دې قسم وي که داخلک تر هغې مؤمنان وي چې ستا پرېکړه (فيصله) ونه مني

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا وايي ښه حديث شته؛ خو زه دا نشم منلای، ځکه چې

ماراقول ابوحنيفه كافی است ماراقال قال بكار نيست.

زما لپاره دامام ابوحنيفة قول بس دی او «قال قال» مې پکارنه دي دا کافر دی مسلمان نه دی او داسې مقلد کافر وي ټول مقلدين کافرنه دي. په دوی کې معذورهم شته. ښه او ديندار خلک هم پکې شته: خوهغه څوک چې له نبوي سنتو سره ضد کوي د هغه دايمان غم وکړه او ورته ووايه، چې په الله ايمان راوړه. ځکه داسې کس له دين څخه وتلی دی او قاعده ددين په هره مسئله کې کارېږي، ياني يو څوک به يا د اجتهاد له امله تېروتی وي؛ نو دا ګنهګارنه دی. يابه دناپوهی له امله وي؛نو داهم نه ګنهګارېږي اوکه دبې باکۍ له امله يې پرېږدي؛نو دا کس فاسق دی اوکه دضدله امله يې پرېږدي؛ نو دا کافردی

نولسمه مسئله په فاتحه لوستلو کې سنت طريقه

په لمانځه کې دفاتحې سورة د لوستو سنت طريقه داده، چې پر هر آيت باندې وقف وشي، لکه الحمدلله رب العلمين (وقف وکړه) الرحمن الرحيم (وقف وکړه) ملک يوم الدين (وقف وکړه) که څه هم په پرلپسې ډول ياني پر يوه ساه باندې د فاتحې لوستل روا دي ؛ خو د سنت مطابق نه دي، د نبيﷺ طريقه دا وه، چې پر هر آيت باندې به يې وقف کاوه او د قراءت په باب دهغه طريقه دا وه، چې مد به يې راښکه (کان يمد) په قرائت کې به هغه مدونه کول او په احاديثو کې د مد اصطلاح دې ته وايي، چې د (واو، الف، يا) حروف علت، چې کله راشي دې لره زوروزکړې ياني لږ اوږدوالی ورکړې، لکه الحمدلله رب العلميـــــــن او ژر ژر به يې نه لولې، ځکه ژر ژر لوستل يې ناسم دي

هر ايت باندې وقف کول، اوقرائت کې مدکول، او د خپل وس مطابق بې تکلفه اواز خوږول

«زَيِّنُوا الْقُرْآنَ بِأَصْوَاتِكُمْ، فَإِنَّ الصَّوْتَ الْحَسَنَ يَزِيدُ الْقُرْآنَ حُسْنًا»

المستدرك على الصحيحين للحاكم (١ / ٧٦٨)

ژباړه:

قرآن پر خپلو غږونو ښکلی کړئ، ځکه خوږ غږ لاپسې دقران ښکلا زياتوي

ياني سست قران به نه وايې دادسست طريقه ده چې لنډاوزرقرائت وايي قرائت هله خوندکوي چې زړه ژوندی وي دزړه دژوندنښه داده چې قران په شوق سره وايي به مزه باندې وايې خوندترې اخلې اوزړه چې کله مړوي نوبياخانه پوري کوي صرف ی ډېراماماان به تاسېګوری چې لمونځ کوي رکعت پوره کوي فقط چې يوڅه قرائت ووايي اورکعت پوره شي داغم ورسره نه وي چې له لمانځه څخه خونداخستل پکاردي الله رضاکول پدې پکاردي دهغه پرې ادب پکاردیموږبه بل چاردخپل خان لپاره کووچېموږلره توجه پکارده زړه کې ژوندپيداکول ضروري دي زړه ژوندی کړه داسې قران وايه چې دلالت کوي ستادزړه په ژوندباندې بې تکلفه شوق سره وايه ولوکه کله دې زړه هم نه کيده الله درلره شوق پيداکوي قران په شوق اوجذبې سره لوستل پکاردي

براء بن عازب وايي

سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "يَقْرَأُ: وَالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ فِي العِشَاءِ، وَمَا سَمِعْتُ أَحَدًا أَحْسَنَ صَوْتًا مِنْهُ أَوْ قِرَاءَةً"

صحيح البخاري (١ / ١٥٣)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه

((ما له نبي ښخه واورېدل د ماخوستن په لمانځه کې يې (والتين. والزيتون) سورة لوسته، ما له نبي پرته د بل چا دومره خوږ غږ نه و اورېدلی))

شلمه مسئله: په خفيه لمونځونو کې د مقتدي لپاره د فاتحې نه علاوه د نورقرات کولو حکم

د مقتدي لپاره امام پسې په جهري لمونځونوکې له فاتحې نه پرته بل سورت ويل نه دي جائز. بلکې مقتدي به په جهري لمونځ کې امام پسې صرف سورت فاتحه وايي اوکله، چې امام په قلاره قرات کوي ياپه جهرسره قرات کوي، ليکن مقتدي دامام نه لرې وي اودامام اوازنه اوري؛نوپه دې دواړوصورتونوکې دمقتدي لپاره دسورت فاتحې نه پرته بل يوسورت ويل غوره دي.

پردې خبره دليل دادی

۱: عن علی ابن ابی طالب انه کان يامرويحب ان يقراخلف الامام فی الظهر والعصر بفاتحة الکتاب و سورة و فی الاخريين بفاتحة الکتاب.

اخرجه الدارقطنی: ۱|۳۲۳، وقال اسناده صحيح واخرجه البخاری ونحوه فی کتاب القرائة للبيهقی ص: ۹۳، رقم: ۱۹۶، ۱۹۵،

ژباړه:

له علی بن ابی طالب ښخه روايت دی، چې ده به د ماسپښين اومازديگرکې په لومړنورکعتونوکې امام پسې فاتحه او يوسورت لوستل خوښول او امر به يې هم پرې کاوه اوپه وروستنوکې صرف سورت فاتحه همدارازله په يوبل روايت کې ترې نقل دي، چې فرمايلي يې دي

اذالم يجهرالامام فی الصلاة فاقرابام الکتاب وسورة فی الاولیين من الظهروالعصر، وفی الاخريين من الظهروالعصروفي الاخرة من المغرب وفي الاخريين من العشاء

(اخرجه الدارقطني: ۱|۳۲۲، وهذا اسنادصحيح)

ژباړه

کله، چې امام په جهرقرائة نه کوي: نو ته د ماسپښين او مازديگر په لومړنيو دوه رکعتونوکې فاتحه او يوسورت وايه، همدغه شان په روستنی رکعت د ماښام او په روستنيو دوه رکعتونو د ماسخوتن کې (سورت فاتحه او يو بل سورت وايه)

۲: عن جابربن عبدالله (رضي الله عنه-قال: کنانقرافي الظهروالعصرخلف الامام في الرکعتين الاولين بفاتحة الکتاب وسورة وفی الاخريين بفاتحة الکتاب

رواه ابن ماجة: ۱|۱۴۰، رقم: ۸۴۳، کمافی الارواء: ۲|۲۸۸، رقم: ۵۰۶، وصفة الصلاة للالباني ص(۱۰۰) وصححه الشيخ في صحيح ابن ماجة والارواء

ژباړه:

له جابرښخه روايت دی، چې موږبه په ماسپښين اومازديگرپه لومړنيورکعتونوکې فاتحه اويوسورت لوسته اويه وروستنيوکې به مو فاتحه لوستله

۳: عن عمربن ابي سحيم قال: کان عبدالله بن مغفل المزني صاحب رسول الله صلى الله عليه وسلم يعلمناان نقراخلف الامام في الظهروالعصرفی الرکعتين الاولين بفاتحة الکتاب وسورة وفی الاخريين بفاتحة الکتاب

اخرجه البيهقي في کتاب القرائة خلف الامام ص: ۱۰۲، رقم: ۳۳۵، والبخاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

في جزء القرائة ص: ٣٥، رقم: ٦١.

ژباړه:

له عمر بن ابي سحيم څخه روايت دی، چې عبدالله بن مغفل د نبي عليه السلام ملګري، به موږ ته را ښودل، چې په ماسپښين او مازديګر کې په امام پسې په لومړنيو رکعتونو کې سورت فاتحه او يو سورت وواېو او په وروستنيو کې صرف سورت فاتحه ولولو.

٤: عن ثابت عن انس قال: كان يامرنابالقرائة خلف الامام قال: وكنت اقوم الي جنب انس فيقرا بفاتحة الكتاب وسورة من المفصل ويسمعناقرائته لنا خذ عنه (كتاب القرائة) ص (١٠١) رقم: ٢٣١،

ژباړه:

ثابت له انس څخه روايت کوي، چې موږ ته به يې په فاتحه خلف الامام باندې امر کاوه، ثابت وايي: زه به د انس خوا ته ودرېدم نو هغه به فاتحه او يو سورت د مفصلاتو نه لوسته او موږ ته به يې را اورولو، چې موږ يې ترې يادکړو،

٥: عن عبادة بن صامت ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: لاصلاة لمن لم يقرابام القران وفي رواية فصاعدا-رواه مسلم: ١|١٦٩،

و في رواية فما زاد كما رواه البيهقي: ٢|٥٩، صفة صلاة النبي للالباني ص: ٧٣،

ژباړه:

له عبادة بن صامت څخه روايت دی، چې نبي عليه السلام فرمايلي دي: د هغه چا لمونځ نه کېږي، چې سورت فاتحه اوله دې نه زيات ونه وايي

فصاعدالفظ ته ځيني علماء شاذ وايي، چې دامتکلم فيه دی خوراجح داده، چې داصحيح روايت دی:خوفصاعدادلته صرف دجوازلپاره دی، لکه ددې تفصيل په المرعات دمبارکفوري، درس ترمذي اوداسې نوروکې کتلای شئ

ددې ذکرشويوروايتونونه؛خويوه دامسئله معلومه شوه، چې مقتدي لپاره په امام پسې دسورت فاتحې لوستلوسره يوبل سورت ويل مستحب دي بله مسئله ترې نه داهم ثابته شوه، چې سورت فاتحه لوستل منسوخ نه دي لکه څنګه، چې ځيني خلکويولنډشان ځواب زده کړی دی، چې کله د ده له مذهب يارايې خلاف يوحديث راشي نوسمدست وايي دامنسوخ دی نودلته څه ناسخ نشته، بل دا چې عمر بن ابی سحيم دغه شان ثابت وغيره تابعين دي او دوی ته عبدالله بن مغفل دا د رسول الله صلى الله عليه وسلم له وفات څخه وروسته وښودله ثابت له انس نه فاتحه خلف الامام سره دسورت نه اورېدلې ده،

د لاډېر تفصيل لپاره فتاوی الدين الخالص: ١٨٦|٤، وګوره هذا و بالله تعالى التوفيق

يوويشتمه مسئله: تر ((وَ لَا الضَّآلِّيْنَ)) وروسته امين ويل او د هغې اړوند مسئلې

تر ((وَ لَا الضَّآلِّيْنَ)) وروسته امين ويل پکار دي او په امين ويلو کې قاعده داده که پټ لمونځ وه په پټه به يې وايي، که جهري لمونځ و؛نو جهر به کوي، ځکه امين د فاتحې تابع دی، که فاتحه په جهر وه دابه هم په جهر وي او که فاتحه په پټه وه دابه هم په پټه وي او دا هسې کمزورې مسئلې دي، چې ځيني خلک وايي امين دعا ده او دعاپه پټه ويل پکاردي دا؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوقياس دى دالله نبى ته رجوع وكړه، چې هغه څنګه كړي دي. هغه امين په جهر كړى دى، بل دا، چې دا فاتحه ګڼې دعانه ده؟دې ته سورة الدعا يانې (د دعا سورة) وايي : نو بيا هغه څنګه په جهر وايې. دا چې هغه په جهر وايې ؛نودې يوتكې څه ګناه كړې ده، چې دا پټ وايي او د جهر خلاف يې كوې دا ډېره كمزورې خبره ده چې ځينې خلك يې كوي او كېداى شي، چې هغوى ته دا حديث نه وي رسېدلى، چې له دې امله هغوى د اللهﷺ په وړاندې معذوردي (ان شاءالله) خو كه څوک سره له علمه د دې سنت خلاف كوي؛ نو هغه به معذور نه وي، ځكه موږ ته دامسئله رارسېدلې ده .

كه څه هم ځيني كسان د ښكاره (په جهر) د امين ويلو ډېرمخالفت كوي او په پټه باندې دامين ويلو په باره كې څه فتوى هم راوړي، چې ځيني دليلونه يې دادي،

۱: ادعوا ربكم تضرعا وخفية

۲: واذكرربک في نفسک تضرعاوخفية ودون الجهرمن القول

۳: قال قداجيبت دعوتكماوقال عطاامين دعاء(بخارى: ۱\۱۰۷)

٤: عن علقمة بن وائل عن ابيه ان النبى صلي الله عليه وسلم قراغيرالمغضوب عليهم ولاالضالين فقال امين وخفض بهاصوته رواه الترمذي: ۱\۵۸، والبيهقي: ۲\۵۷.

٥: عن ابي وائل قال: كان عمروعلي لا يجهران ببسم الله الرحمن الرحيم و لا بالتعوذ و لا بالتامين رواه الطحاوي: ۱\۱۵۰، وابن جرير

٦: روينا عن عبدالرحمن بن ابي ليلي ان عمربن الخطاب قال: يخفي الامام اربعاً: التعوذ، و بسم الله الرحمن الرحيم، و آمين، و ربنا لک الحمد. المحلي لابن حزم

۷: عن علقمة والاسودعن ابن مسعودقال: يخفي الامام ثلاثاً: بسم الله الرحمن الرحيم، و آمين، المحلي لابن حزم: ۲\۲۰٦.

۸: عن الحسن ان سمرة بن جندب وعمران بن حصين تذاكرافحدث سمرة بن جندب انه حفظ عن رسول الله صلي الله عليه وسلم سكتتين سكتةًاذاكبروسكتةًاذافرغ من قرائة غيرالمغضوب عليهم ولاالضالين فحفظ سمرةُوانكرعليه عمران بن حصين، فكتبافي ذالک الىأبى بن كعب وكان فى كتابه اليهماوفى رده عليهماان سمرة قدحفظ راوه ابوداوود: ۱\۱۲۰، والترمذي: ۱\۵۹.

ځواب

د امين په اړه؛ خو علماوو مستقل كتابونه ليكلي دي. چې دهغې كتل پكاردي؛ خو زه دلته د پو رتنيو هغو دليلونولنډه تجزيه ذكركوم، چې د پټ امين ويلو په لړ كې ذكرشوي دي

اجمالا په دې خبره ځان پوهه كړئ، چې په هيڅ صحيح حديث كې دانشته، چې رسول الله صلى الله عليه وسلم امين په پټه ويلى وي اونه يې داويلي دي، چې امين په پټه باندې وايئ اونه له يوصحابي نه په صحيح سندسره داثابت دي، چې هغه امين په پټه باندې ويلى وي

لكه علامه عبدالرحمن مباركفوري په تحفة الاحوذي (۱\۲۰۹) كې ليكي:

ولم يثبت عن احد من الصحابة الاسرار بالتامين بالسند الصحيح، ولم يثبت عن احد الانكار على من جهر بالتامين

ژباړه:

له هيڅ يوصحابي څخه په صحيح سندسره په پټه امين نه دى نقل اونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

تري په ښکاره ويلوبدويل نقل دي،

موږاول هغه دليلونه ذکرکوو، چې امين بالجهرلپاره دليل وي، او وروسته به دهغه دليلونوحال اودرجه بيان کړو، چې دامين بالاخفاء لپاره دليل وي

په جهر د امين ويلو دليلونه

اول دليل

عن سلمة بن كهيل عن حجربن عنبس عن وائل-رضى الله عنه-قال: كان رسول الله اذاقلا ولاالضالين قال: امين ورفع بهاصوته وفي لفظٍ: ومدبهاصوته وفي رواية فجهربآمين وفي رواية فسمعناها.

رواه الترمذي: ١\٥٨، وابوداود: ١\١٣٤، رقم: ٩٣٢، وابن ماجة: ١\١٤٢، رقم: ٦٩٦، واحمد: ٢\٢٠٥، والدارقطني: ١\٣٣٤، والبيهقي: ٢\٥٧، والبخاري في جزء القرائة ص: ٢٣٥، ٢٣٤، و ابن عبدالبر في التمهيد: ٧\١٤، و ابن ابي شيبة ٢\٤٢٥، والبغوي: ٥٨٦،

ژباړه:

سلمة بن كهيل دحجربن عنبس په واسطه له وائل نه روايت کوي، چې نبي عليه السلام به کله ولا الضالين وويلو نو آمين به يې ويلواوازبه يې پرې اوچتوه، بل روايت کې دي، چې اوازبه يې پرې راښکه، بل روايت کې دي، چې پرامين باندې يې جهروکړه، بل روايت کې دي، چې موږواورېده،

داصحيح حديث دى اويه دي خبره دليل دى، چې امين په زوره ويل پکاردي،

اودوائل بن حجرنه، چې په پټه باندې امين ويلوکوم روايت راغلى دى نوهغه ضعيف دى، لکه ددې تحقيق به ان شاء الله روستوراشي،

دوائل بن حجردامين بالجهردې روايت ته ګڼو محدثينو صحيح ويلى دى، لکه دهغوى نومونه دادي:

[١] امام بخارى، [٢] امام ابوزرعة رازي دې دواړو ويلي دي، چې دآمين په زوره ويلوداحديث دشعبه له حديث نه كوم، چې دامين پټوويلوباره کې راغلى دى ډېرصحيح دى (ترمذى ١\٨٥) [٣] امام ترمذى وايي: دا حديث حسن دى (ترمذى ١\٥٧)، [٤] حافظ ابن حجر فرمايي: ددې حديث سند صحيح دى (التلخيص الحبير ١\٢٣٦)، [٥] محدث العصر علامه البانى دې حديث ته صحيح ويلى دى، صحيح الترمذى، صحيح ابى داوود، مشكوة المصابيح، صحيح ابن ماجة، سلسلة الاحاديث الصحيحة رقم ٤٢٥، صفة صلاة النبى صلى الله عليه وسلم، للالبانى، ص ١٠١

[٦] علامه عبيدالله رحمانى فرمايي: داحديث صحيح دى، مرعاة المفاتيح: ١١٩\٣، [٧] شيخ عبدالحق محدث دهلوى کما فى تحفة الاحوذى ٢٠٩\١، [٨] علامه عبدالحى لکهنوى التعليق الممجد ص ١٠١ [٩] علامه مباركفورى تحفة الاحوذى ٢٠٩\١ ابكار المنن ص ١٧٩ [١٠] فتاوى الدين الخالص ١٥٦\٤ [١١] شيخ شعيب الارناووط د صحيح ابن حبان په تحقيق ١٠٩\٥، کې ليکي: اسناده قوى دغه شان ددې نه علاوه نورو بې شمېره محدثينو دې حديث د وائل بن حجر ته صحيح ويلي دي،

٢: دويم دليل

عن ابي هريرة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم اذا امن الامام فامنوا، فانه من وافق تامينه تامين الملائكة غفرله ماتقدم من ذنبه

(c) ketabton.com: The Digital Library

(اخرجه البخاري: ١\١٠٨، ومسلم: ١\١٧٦، والترمذي: ١\٣٠، رقم: ٢٥٠، والنسائي: ١\١٤٧، رقم: ٩٢٧، ٩٢٥، وابن ماجة رقم: ٨٥١، ومالک: ١\٦٩، واحمد: ٢\٤٥٩)

ژباړه:

له ابوهريرة څخه روايت دی، چې نبي عليه السلام فرمايلي دي کله، چې امام امين ووايې نوتاسې هم امين ووايئ، ځکه دچاامين، چې دملائکودامين سره يوځای شو؛نومخکني گناهونه به يې وبښل شي،

داحديث پردې دليل دی، چې امين په جهرسره دی، ځکه که چيرته دامام جهرپه امين سره نه وي؛نومقتدي به دامام امين څنگه واوري اوهغه سره به امين څنگه موافقت وکړي، اوکه امام په پټه امين ووايي؛نومقتدي به څنگه دهغه سره امين ووايي؟

اودې حديث باندې امام بخاري، نسائي، ابن ماجة او نورو گنو محدثينو په امين بالجهرسره دليل نيولی دی، صحيح ابن ماجة ١\٢٨٢

لکه علامه سندي حنفي دنسائي اوابن ماجة په حاشيه ليکي:

اخذمنه المصنف الجهرعندتامينه اذلواسرالامام بآمين لماعلم القوم بتامين الامام فلايحسن الامراياهم بالتامين عندتامينه وهذااستنباط دقيق، مرجعه ماجاء من التصريح بالجهروهذاهوالظاهرالمتبادر، اه

حاشية السندى: ١\١٤٧، على النسائي والمرعاة للعلامه المباركفوري: ١\١١٩)

ژباړه:

له دې حديث نه مصنف په جهرامين ويلوباندې دليل نيولی دی، ځکه که امام په پټه امين ووايي نوقوم دهغه پرامين نه پوهېږي؛نوبيامقتديانوته دا امر(چې دايمان امين پسې امين وايئ) مناسب نه دی، اوداډېرباريک

استنباط دی، چې مرجع يې هغه تصريح ده، چې په امين بالجهرباندې راغلي ده، اوهمداله دې لفظ نه په ډاګه معلومېږي،

علامه خطابي په معالم السنن: ١\٢٢٣، کې ليکي

وفيه دليل علي ان رسول الله صلى الله عليه وسلم كان يجهربامين ولولاجهره به لم يكن لمن يتحري متابعه في التامين على سبيل المداركة طريق الى معرفته، فدل انه كان يجهربه جهرايسمعه من ورائهُ

ژباړه:

داحديث پردې مسئله دليل دی، چې نبي عليه السلام به امين په زوره ويلواوکه دانه وی نوکوموخلکو، چې پسې اقتداکوله دهغه امين ويل به يې نه پېژندلای؛داحديث دا لاربښوونه کوي، چې نبي عليه السلام به امين په زوره ويلواو وروسته خلکوبه اورېدلو،

حافظ ابن القيم په اعلام الموقعين (٣٥٧\٢) کې فرمايي

ولولاجهربالتامين لماامكن الماموم ان يؤمن معه ويوافقه في التامين.

که امين په زوره ويل نه وي نومقتدي نه شي کولای، چې دامام سره يوځای امين وکړي

علامه عبدالرؤوف مناوي فرمايي

وفيه ندب التامين للامام خلافالمالک ورفع صوته به اذلولم يجهرلماعلم تامينه الماموم.

په دې کې دامين ويلومستحب والی دامام لپاره ذکردی صرف امام مالک خلاف کړی دی، اوپه زوره ويل يې هم ذکردي، ځکه که جهرنه وي نومقتدي دامام په امين نه پوهېږي

داټول قولونه دعلماوو موځکه ذکرکړل، چې څوک ونه وايي، چې دلته

(c) ketabton.com: The Digital Library

جهرنشته،

۲ دريم دليل

عن ابي هريرة قال: كان رسول الله صلى الله عليه وسلم: اذافرغ من قرائة ام القران رفع صوته وقال امين.

اخرجه الدارقطني: ١\|٣٢٩، رقم: ١٢٥٩، وقال: هذا اسنادحسن، والحاكم: ١\|٢٢٣، وقال: صحيح على شرط الشيخين، ولم يخرجاه بهذا اللفظ، وصححه الذهبي في تلخيصه ايضا ومثله في ابي داوود: ١\|١٣٥، رقم: ٩٣٤، وابن ماجة رقم: ٨٥٣، وابن حبان: ٣\|١٤٧، وابن خزيمة: ١\|٤٩٩، ٢٨٧، والبخاري: ١\|١٠٨.

ژباړه:

له ابوهريرة څخه روايت دی، چې نبي عليه السلام به کله دسورت فاتحې له لوستلوڅخه وزګارشه؛نواوازبه يې اوچت کړه اوامين به يې وويلو.

۴ څلورم دليل:

وعن عائشة-رضى الله عنها-انهم (اليهود) لايحسدوناعلى شيئ كمايحسدوناعلى يوم الجمعة التي هدانا الله وضلوا عنها وعلى القبلة التي هدانا الله لها وضلوعنها وعلى قولناخلف الامام آمين.

اخرجه احمد: ٦\|١٣٥، ١٣٤، مصباح الزجاجة: ١\|٢٩٧، وابن ماجة: ٨٥٦ وابن خزيمة: ١\|٢٨٨، رقم: ٥٧٤، والبيهقي: ٢\|٥٦، وفي مجمع الزوائدللهيثمي: ٢\|١٥، والبخاري في التاريخ الكبير: ١\|٢٢، والادب المفرد: ٩٩١، كنزالعمال: ٤\|٩٧، رقم: ٢٠٣٥، والطبراني في الاوسط والمنذري في الترغيب: ١\|١٩٢، وصفة صلاة النبي للالباني: ١٠٢، وصححه في صحيح ابن ماجة وصفة صلاة النبي والصحيحة: ٦٩١،

ومثله عن ابن عباس و معاذ و انس وابي هريرة رضى الله تعالى عنهم اجمعين،

ژباړه:

له عائشې څخه روايت دی، چې يهودمورږسره په په هيڅ شي دومره کينه نه کوي، لکه چې دجمعې په ورځ اوپه قبله کوم، چې مورږته الله راکړي اوهغوی يې ترې بې برخې کړي دي اوپه امام پسې امين ويلوباندې چې يې راسره کوي

داحديث ښکاره دليل دی، پردې خبره، چې په لمانځه کې آمين په زوره ويل سنت طريقه ده، ځکه که امين په زوره سره ونه ويلای شي اويهوديان يې وانه اوري؛نوهغوی به بيامورږمسلمانانوسره په امين ويلوباندې څنګه کينه کوي، بلکې له دې نه هم صريح روايت حافظ ابن حجرپه خپل کتاب المطالب العالية: ١٢٣\١ ، کې ذکرکړي دي، چې

ان يهوديامرباهل مسجدوهم يقولون آمين قال اليهودى والذي علمكم امين انكم لعلى حقٍ.

ژباړه:

يويهودي په يوجومات والاباندې ورغلی، چې آمين يې ويلويهودی وويله زمادې په هغه ذات قسم وي، چې تاسوته يې امين درښودلی تاسوپه حق ياستئ

فائده: حافظ ابن عبدالبرليکلي دي، چې امام احمدبن حنبل به له هغه چاڅخه ډېرخفه کېده، چې امين بالجهربه يې بدګڼړلو، اودابه يې ويل، چې درسول الله صلى الله عليه وسلم فرمان دی، چې يهوديان تاسوسره په بله هيڅ شي دومره ډېره کينه نه کوي، چې څومره درسره په امين ويلوکوي،

تمهيددابن عبدالبر: ١٥\٧، والقول المقبول في شرح وتعليق صلاة الرسول

(c) ketabton.com: The Digital Library

ص: ٣٦٦، لابي عبدالسلام عبدالرؤوف.

غرض دا، چې ديهوديانوصفت دادی، چې په امين بالجهرباندې غصه کېږي او خفه کېږي: نو څوک چې پردې خفه کېږي په هغه کې د يهوديانو صفت دی. او دا حديث بالکل صحيح دی. امام الباني په صحيح ابن ماجة: ١٤٢١١. رقم: ٢٩٧. تعليق الترغيب والترهيب: ٩٧٨١١. او په صحيحة: ٦٩١. کې يې صحيح کړی دی. امام بويصري فرمايي: چې دا صحيح حديث دی.

٥ پنځم دليل

عن عطاء قال امن ابن الزبيرومن ورائه حتى ان للمسجدللجة

ژباړه:

له عطاء څخه نقل ده، چې ابن الزبير او د هغه مقتديانو امين وويلونو جومات داسې انگازې وکړې.

دا حديث امام بخاري په خپل صحيح کې تعليق راوړی دی. دغه شان مسند شافعي: ٢١٢. ١٥. البيهقي: ٥٩١٢. عبدالرزاق: ٩٧١٢. ٩٢. ابن منذر: ١٣٢١٣. محلى ابن حزم: ٢٤٦١٣. ابن ابي شيبة: ١٨٨١٢. دررالتاج ومثله عن عكرمة التابعي مصنف ابن ابي شيبة: ١٨٧١٢.

٦ شپږم دليل

و عن عطاء بن ابي رباح قال: ادركت مائتين من اصحاب النبي صلى الله عليه وسلم في هذالمسجد-المسجدالحرام-اذاقال الامام ولا الضالين رفعوا اصواتهم بآمين.

رواه البيهقي: ٢|٥٩، وابن حبان في الثقات: ٦|٢٦٥ المرعاة: ٣|١٢٠،

ژباړه:

عطاء بن ابي رباح وايي: ما دوه سوه (٢٠٠) صحابه په مسجدحرام کې ليدلي دي، چې کله به امام ولا الضالين وويلو نو هغوی به امين ويلو او اوازونه به يې پرې اوچتول

امام عطاء د امام ابوحنيفة استاذ دی امام ابوحنيفة د ده په اړه داسې وينا کړې ده: ما رايت مثله. ما دده په شان بل څوک نه دی ليدلی (ميزان الاعتدال: ٧٠١٣. رقم: ٥٦٤٠.

فائده: د رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه له دغه دورڅخه تر اوسه پورې مسجد حرام او مسجد نبوي په امين بالجهر باندې کړنگېږي د حاجيانو نه پوښتنه وکړئ: نو چې مسجد حرام او مسجد نبوي د (١٤٠٠) کالو نه را په دېخوا په امين بالجهر ويلو باندې کړنگېږي نو بيا د احنافو مسجدونه ولې د امين ددې خوږ اواز څخه چپ او خاموش دي؟

زما محترمو مسلمانانو ورونو!

دا سنت ژوندي کړئ او د خپلو جوماتونو نه د حرمينو شريفينو په شان مسجدونه جوړ کړئ. صلاة الرسول (٢١٠. للسيالكوتي)

دويمه فائده: له دې څخه دا هم معلومه شوه، چې امين په زوره ويل منسوخ نه دي اوابن زبير، چې په مسجدحرام کې امين په زوره ويلو؛نودادرسول الله صلى الله عليه وسلم له وفات څخه وروسته يې ويلی دی، ځکه عطاء بن ابي رباح تابعي دی، اوهغه امين په جهرسره اورېدلو؛نوايادرسول الله له وفات څخه وروسته هم څوک حکم شرعي منسوخ کولای شي؟

په امين بالجهر ويلو باندې د صحابه کرامو اجماع ده

علامه مبارکفوري په تحفة الاحوذي (٢٠٩١١) کې ليکي:

ولم يثبت من احد من الصحابة الاسرار بالتامين بالسند الصحيح ولم

يثبت عن احد منهم الانكار على من جهر بالتا مين. فقد ثبت اجماع الصحابة-رضى الله عنهم- على الجهر بالتا مين على طريق الحنفية فانهم قالوا: ان ابن الزبيرا فتى في زنجي وقع في بئرزمزم ينزح مائهاوذالک بمحضرمن الصحابة ولم ينكر عليه احد فكان اجماعا فكذا لک يقال: ان ابن الزبيرا من بالجهر في المسجد بمحضر من الصحابة ولم ينكر عليه احد بل وافتوه وجهروا معه بآمين حتى كان للمسجد للجة فكان اجماع الصحابة على الجهر بالتامين

ژباړه

له هيڅ يوصحابي څخه په پټه امين په صحيح سندسره نه دی نقل اونه له دوی څخه په امين ويلوڅه بدو يل نقل دي، بلکې پر جهرآمين داحنافوپر طريقه باندې اجماع نقل ده. څکه هغوی وايي ابن زبيرديوسړي باره کې چې په کوهي کې ولېدلی وه ويلي وو، چې ټولې اوبه به ترې ويستلی شي اونوروصحابه ووېرې بدنه دي ويلي ؛نودا اجماع شوه؛نودلته هم ابن زبيرپه امين باندې جهرکړی اوهيچاپرې بدنه دي ويلي، بلکې فتوی يې ورکړې اودهغه سره يې پرې جهرهم کړی دی، دومره قدرې، چې جومات کړنګاوکړه نوداپه زوره امين ويلودصحابه وواجماع شوه.

د امين بالجهر په اړه د علماوو قولونه:

١: علامه عبدالحی لکهنوي فرمايي

والانصاف ان الجهرقوى من حيث الدليل.

انصاف خبره داده، چې جهرد دليل په اعتبارسره ډېرقوي دی

سعايه شرح شرح الوقايه (١٣٧/١) کې فرمايي:

لقدطفناسنينابهذالبيت طرا اجمعين فوجدنابعدالتامل والامعان ان القول بالجهربامين هوالاصح لكونه مطابقالماروى عن سيدبني عدنان ورواية الخفض

(c) ketabton.com: The Digital Library

عنه ضعيف لاتوازي روايات الجهرواى ضرورة داعية الىحمل روايات الجهرعلى بعض الاحيان اوالجهرللتعليم مع عدم ورودشيئ من ذالک في رواية والقول بانه كان في ابتداء الامراضعف لان الحاكم قدصححه من رواية وائل بن حجررضى الله عنه وهوانمااسلم في اواخرالامركماذكره ابن حجرفي فتح الباري

ژباړه

موږټول وګرځېدونوله ډېرژورسوچ نه وروسته موداومونده، چې امين په زوره ويل ډېرسم دي، څکه داله نبي عليه السلام څخه صحيح ثابت دي، او د په قلاره ويلو حديث ضعيف دی، د جهر امين ويلو سره نه شي برابرېدای، او څه لامل دی، چې د جهر حديثونه يا په ځينې وختونو باندې او يا په تعليم باندې حمل کړو سره له دې، چې په دې کې هيڅ شی نه دی راغلی، او دا خبره کول، چې دا په اول د اسلام کې وو ډېر کمزوری دی، څکه حاکم دغه حديث د وائل په روايت صحيح کړی دی، او وائل خو په اخر وخت کې اسلام راوړی دی. لکه دا خبره ابن حجر په فتح الباري کې کړې ده

او کوم اثر، چې د ابراهيم نخعي وغيره نه ذکرکولی شي د پټ امين ويلو په اړه نو دا هم د جهر امين ويلو روايتونوسره مقابله نه شي کولای

، آمين بالجهرلمولانامحمديحيى ګوندلوي ١٧۴.

٢: شاه اسمعيل شهيدپه خپل کتاب تنويرالعينين ص ٧١، کې ليکي

ان الجهربالتامين اولى من خفضه

ژباړه:

په زوره امين ويل دپټ ويلونه غوره دي

٣: شيخ عبدالحق محدث دهلوي په اشعة اللمعات شرح مشکوة کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ليکي:

دبارہ آمین بالجہر احادیث اکثر واصح امده است:

دښکاره امين ويلو په اړه حديثونه ډېر او صحيح دي

همدغه راز نوموړی په مدارج النبوة (۱۱۱ ۴۰) کې ليکي:

و در آخر فاتحه امین میگفت در نماز جهری به جهر و در سری بخفیه و مقتدیان بموافقت آمین گفتند و در جهر بتامین در نماز جهر احادیث واقع شده.

دفاتحې په پای کې به امين په جهري لمونځونو کې په جهر او په سري کې په پټه ويل کېږي او مقتديان به د امام سره امين لولي او په دې کې حديثونه هم راغلي دي. (مدارج النبوة مترجم اردو: ۵۹۲۱۱)

۴: مولانا محمد احمد حنفي د ترمذي په فارسي شرح کې څلور واړه مذهبونه بيانوي ليکي:

د امين بالجهر روايتونه ډېر او صحيح دي

(ابکارالمنن: ۱۱۹، آمين بالجهر للشيخ محمديحي گوندلوي: ۱۷٤).

۵: علامه ابن الهمام حنفي د هدايه په شرح فتح القدير کې ليکي:

وَلَوْ كَانَ إلَيَّ فِي هَذَا شَيْءٌ لَوَفَّقْت بِأَنَّ رِوَايَةَ الْخَفْضِ يُرَادُ بِهَا عَدَمُ الْقَرْعِ الْعَنِيفِ، وَرِوَايَةَ الْجَهْرِ بِمَعْنَى قَوْلِهَا فِي زِيرِ الصَّوْتِ وَذَيْلِهِ يَدُلُّ عَلَى هَذَا مَا فِي ابْنِ مَاجَهْ «كَانَ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - إذَا تَلَا {غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ} [الفاتحة: ۷] قَالَ آمِينَ حَتَّى يُسْمِعَ مَنْ فِي الصَّفِّ الْأَوَّلِ فَيَرْتَجُّ بِهَا الْمَسْجِدُ»

فتح القدير للكمال ابن الهمام (۱ / ۲۹۵).

ژباړه:

که په دې مسئله کې زما څه اختيار وی نو ما به داسې ويلي وی چې د په قلاره ويلو له روايت نه ډېر په تېزه نه ويل مراد دي، او د جهر له روايت څخه اواز او چتول خو نرم ويل مراد دي. او پر دې خبره باندې د ابن ماجة روايت دليل دی، چې نبي عليه السلام به کله ولاالضالين وويلو: نو داسې امين به يې ويلو، چې لومړي صف والا به اورېده نو جومات به د امين ويلو له امله وکړنګېده پېغمبر لمونځ (۲۰۴)

۲: پيران پيرشاه عبدالقادر جيلاني په خپل کتاب غنية الطالبين کې ليکي:

والجهر با لقرائة وآمين.

په سهارماسپښين ماسخوتن په لمونځونو کې به قرائت او آمين په جهر سره ويلی شي

۷: اشرف علي تهانوي په امدادالفتاوی کې د يوې پوښتنې په ځواب کې ليکي:

پوښتنه:

امين بالجهر كهنا جائز هے يا نهيں؟

په جهر امين ويل جائز دي که نه دي؟

ځواب

جائز هے جيسا که عدم رفع بهى جائز هے اور مرجح احد الشقين کا تحقيق هے يا تقليد.

جائز دي، لکه څنګه چې په قلاره ويل جائز دي او د يو لورې غوره کول يا د تحقيق له امله وي يا د تقليد. امداد الفتاوی: ۱۴۸۱۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

يانې، چې څوک يې په جهر وايي او که په پټه؛ خو د يوې وجهې نه به يې کوي، يا د تقليد له امله لکه حنفيان، او يا د تحقيق له امله لکه اهلحديث. (پېغمبر لمونځ: ۲۰۶).

۸: علامه صنعاني په سبل السلام: ۲۲۵\۱، کې

۹: شيخ الاسلام ابن القيم رحمه الله په اعلام الموقعين: ۲۴۳۲، ۴۳۰، کې په امين بالجهر باندې د۸ زيات دليلونه ذکر کړي دي، جامع الفقه لابن القيم: ۸۲\۲، ۸۲.

۱۰_فتاوى اللجنة الدائمة: ۴۲۴\۶، ۴۲۰.

۱۱: فتاوى نذيريه لسيد نذير حسين دهلوي: ۴۳۴\۱.

۱۲: مغنى المحتاج للخطيب الشربيني الشافعي: ۲۷۴\۱،

۱۴: د پېغمبر لمونځ: ۲۰۷، ۲۰۱، او نيل المرام شرح بلوغ المرام ۲۲۲\۱

۱۵: آمين بالجهر مسلك احناف كا مدلل جواب قرآن حديث کی روشنی مين: محمد يحيى گوندلوي

۱۶: فتاوى الدين الخالص: ۱۵۲\۴.

۱۷: صحيح البخاري: ۱۰۷\۱، امام المحدثين امير المؤمنين في الحديث محمد بن اسمعيل

۱۸: آپ کی مسائل اوران کاحل قران اورحديث کی روشنی مين: ۱۱۵\۱

۱۹: السنن الكبرى: ۵۲\۲،

۲۰_المغني لابن قدامة: ۵۲۵\۱

۲۱: فتح الباري: ۲۰۸\۲.

۲۲: فتاوى ثنائيه ۴۵۴\۱

۲۳: فقه السنة: ۱۲۳\۱.

۲۴: صفة صلاة النبي: ۱۰۲، سلسلة الاحاديث الصحيحة: ۸۱\۶، رقم ۲۵۳۴، كلاهما للالباني

۲۵: تنقيح تحقيق احاديث التعليق: ۳۲۷\۱، للحافظ ابن عبدالهادي

۲۶: احياء علوم الدين للغزالي: ۲۷۵\۱،

۲۷: نيل الاوطار للشوكاني: ۲۴۴\۲.

۲۸: الانصاف في معرفة الراجح من الخلاف لعلاء الدين المرداوي ۵۱\۲.

۲۹: الروضة النديه لصديق حسن خان: ۱۰۱\۱.

۳۰_القول المتين في الجهر بالتامين للشيخ زبير علي زئي

۳۱: تيسير الرحمن لبيان القران للدكتور محمد لقمان السلفي: ۱۴\۱،

۳۲: مرعاة المفاتيح للشيخ عبدالله رحماني: ۱۱۹\۳

۳۳: تحفة الاحوذي شرح سنن الترمذي: ۲۰۹\۱.

۳۴: فتاوى بركاتيه للشيخ ابوالبركات احمد: ۴۲.

۳۵: صلاة الرسول لمولانا محمد صادق سيالكوتي: ۲۱۳، ۲۰۷.

۳۶: تفسير احسن الكلام للشيخ ابي زكريا عبدالسلام حفظه الله: ۳۲-۳۴\۱.

۳۷: بلوغ الاماني من اسرار الفتح الرباني لترتيب مسند الامام احمد بن حنبل الشيباني: ۲۰۵\۳.

۳۸: هداية الصلاة للشيخ حبيب الله السلفي: ۸۱-۸۲.

۳۹: كتاب طرح التثريب في شرح التقريب للعراقي: ۲۲۸\۲، ۲۲۷.

۴۰_ المجموع شرح المهذب: ۳۷۲\۳-۳۷۳، او شرح د مسلم کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

امام نووي ليکي:

ويسن للامام والمنفرد الجهر بالتامين وكذا للماموم على المذهب الصحيح

ژباړه: په صحيح مذهب کې امام او ځانله لمونځ کونکي لره امين په زوره ويل سنت دي

په پټه د امين ويلودليلونه او د هغې تجزيه

١: د حنفيانو اول دليل

١: قال الله تعالى:

ادْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ [الأعراف: ٥٥]

، خپل رب په عاجزۍ اوپه پټه رابلئ، ځکه الله تعالى تېرى کونکي نه خوښوي

٢: وَاذْكُرْ رَبَّكَ فِي نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ وَلَا تَكُنْ مِنَ الْغَافِلِينَ [الأعراف: ٢٠٥]

خپل رب سبااوبېګا دځان سره په عاجزۍ، په پټه پرته له اوچتې وينانه يادوه اودغافلانو نه مه کېږه.

قَالَ قَدْ أُجِيبَتْ دَعْوَتُكُمَا فَاسْتَقِيمَا

[يونس: ٨٩]

الله ورته وويل ستاسو دعاقبوله شوه نواوس برابرچلېږئ.

اوسني حنفيان په پټ امين ويلوباندې دصحيح دليلونودنشت والي له امله دامفکوره ډېره خپره کړې ده، چې امين دعا ده او دعا په پټه ويل پکار دي او له دغه ايتونو نه دليل نيسي، ليکن دغه ايتونه حق دي؛ خو له دې نه دا استدلال ناسم دی، چې امين په پټه ويل پکار دي له ډېرو وجوهونه.

١: اوله وجه کله، چې امين بالجهر باره کې صحيح، محکم او غير منسوخ حديثونه موجود دي؛ نو ددې په مقابل کې په دغه ايتونو دليل نيول ناپوهي اوکم عقلي ده او په دين کې تناقض راوښکل دي. ځکه که دا ومنل شي، چې امين دعا ده: نو په کوم پېغمبر چې ايت نازل شوی دی: نو همدغه پېغمبر موږ ته دا ويلي دي، چې امين په زورسره وايئ! او هغه خپله هم امين په جهر ويلی دی، اوله رسول الله صلى الله عليه وسلم له وفات وروسته صحابه کرامو هم امين په جهر ويلی دی. لکه مخکې د بخاري (١٠٧\١) په روايت کې او د عطاء په وينا کې تېر شو.

همدغه شان د ابوهريرة عمل په دې ګواه دی، چې هغه به په مروان خليفه باندې دا شرط لګولی وو، چې له ما نه به امين مخکې نه وايې او ابوهريرة به آمين په زوره ويلو مصنف عبدالرزاق (٩٦\٢) مصنف ابن ابي شيبة (٤٢٥\٢) تعليق التعليق (٣١٨\٢) سنن الكبرى للبيهقي (٥٩\٢) او د امام عطاء روايت، چې صحابه کرامو به په لمانځه کې په زوره سره امين ويلو په صحيح بخاري ١٠٧\١، السنن الكبرى ٨٦\١، ٨٥، رقم ٢٤٥٤، کې ذکر دی.

٢: دويمه وجه: د صحيح حديثونو په مقابله کې د قرآن کريم په عموماتو باندې استدلال کول او صحيح حديثونه په دې ايتونو سره رد کول د اهل زيغو او مبتدعينو او د منکرين حديث طريقه ده، په مزدلفه اوعرفات کې جمع بين الصلاتين نشته او په دليل کې دا آيت پيش کړي، چې:

إِنَّ الصَّلَوٰةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَٰبًا مَّوْقُوتًا

بېشکه لمونځ په مؤمنانوپه خپل وخت فرض دی.

نو په دې ايت کريمه باندې د جمع بين الصلاتين نه کولو لپاره دليل

(c) ketabton.com: The Digital Library

نيول غلط دي، ځکه، چې په مزدلفه او عرفات کې د جمع بين الصلاتين لپاره صحيح حديث راغلي دي؛ نو لکه څنګه، چې دا استدلال باطل دی. دغه شان د آمين بالجهر په اړه د راغلو صحيح حديثونو په مقابله کې په عام ايتونو سره دليل نيول هم بې بنياده دي،

يا لکه يو کس وايي، چې د پړانګ، لېوه، خرسپي، پيشو او داسې نورو ټولو خوړل روا دي، ځکه چې په قرآن کريم کې راغي

«بِالْعُقُوْدِ ؕ اُحِلَّتْ لَکُمْ بَهِيْمَةُ الْاَنْعَامِ اِلَّا مَا يُتْلٰى عَلَيْکُمْ»

[المائدة: ۱]

ژباړه: ستاسو لپاره د هغه ښاروو پرته، چې درته بيان شوي دي نور ښاروي حلال دي؛ نو ددې کس استدلال هم په جواز د دغه حيواناتو باندې په دغه ايت کريمه باندې ناسم دی، ځکه چې په صحيح حديثونو سره ددې حيواناتوخوړل حرام دي

بعينه د آمين بالجهر مثال هم داسې دی، چې په صحيح حديثونو کې راغلي دي، چې رسول الله ﷺ به امين په جهر ويلو او صحابه کرامو به هم په جهر سره لوستلو او د رسول الله له وفات څخه وروسته به يې هم آمين په جهر ويلو

اوس ځوک، چې بيا هم دا وايي، چې دعا ده او قرآن کريم کې الله تعالی فرمايي: چې دعا په پټه ويل پکار دي؛ نو امين هم په پټه ويل پکار دي؛ نو ددې کس دا استدلال به داسې خطا وي لکه د دغه مخکنيواستدلال، چې ناسم وو. چا چې جمع بين الصلاتين د رد کولو لپاره په آيت

«اِنَّ الصَّلٰوةَ کَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِيْنَ کِتٰبًا مَّوْقُوْتًا۝»

سره استدلال کړی وه دغه شان چاچې دپړانګ، ګېدړ، لېوه، خراوسپي

خوړلو د جواز لپاره په «اِلَّا مَا يُتْلٰى عَلَيْکُمْ» باندې دليل نيولی غلط دی؛ نوداټول په دليل کې دقرآن کريم ايتونه پيش کوي ؛ خو استدلال يې ترې غلط اوګمراه کن دی، چې د «کلمة حق اريد بها الباطل» مصداق ګرځېدلي؛ نو احناف به دې کسانوته څه ځواب ورکوي، چې وايي حج کې جمع بين الصلاتين نشته يا وايي، چې دغه مخکني حيوانات حلال دي، او له قران کريم څخه دليل نيسي؟ ښکاره خبره ده، چې احناف به هغوی ته وايي، چې ولې تاسې درسول الله ﷺ حديث نه مني ولې دا نه دي راغلی، چې په حج کې جمع بين الصلاتين شته دی، اوپه ايت کريمه کې «کِتٰبًا مَّوْقُوْتًا» راغلی دی. ليکن موږدلته په حديث باندې عمل کوو، او د حج په وخت کې جمع بين الصلاتين له دې نه خاص کوو،

معارف القران لمفتي محمد شفيع «۵۷۹\۳»

فماهوجوابکم عن تلک الاعتراضات فهوجوابناعن اعتراضکم.

نو موږ حنفيانو ته هماغه ځواب کوو کوم، چې دوی منکرين حديث ته کوي موږوايوسمه ده ايت کې خوداراغلي دي، چې دعاپه پټه ويل پکاردي، ليکن موږدصحيح حديث په بناباندې په جهرسره امين وايو او دا د دغه ايت په خاص او مستثنی دی،

۳: دريیمه وجه: کله چې ددې ايتونو مانا- د حنفيانو د خيال مطابق-دا شوه، چې هر قسم دعا په پټه پکار ده؛ نو اوس زموږ سوال دا دی، چې بيا ولې رسول الله صلی الله عليه وسلم په جهر سره دعاګانې ويلې دي؟ همدغه راز ولې صحابه کرامو او تابعينو په جهر سره دعا کوله، مثلاً رسول الله صلی الله عليه وسلم ددعاطريقه داوه، چې رسول الله صلی الله عليه وسلم :زندګی په هره شعبه کې دعاکړي ده دکورنه ترميدان جنګ پورې

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library